

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

BONHARDT ATTILA

A LENGYEL HADSZÍNTÉR MEGTEKINTÉSÉRE KIRENDALT KATONAI BIZOTTSÁG JELENTÉSE

1939 október

Szeptember 1-jén volt 50 éve annak, hogy 1939 szeptemberének első napján a hitleri Németország megtámadta Lengyelországot és ezzel kezdetét vette a történelem eddig legpusztítóbb háborúja, a második világháború. A világ közvéleménye feszült figyelemmel kísérte az eseményeket, hiszen nyilvánvaló volt, hogy a fennálló segítségnyújtási szerződések értelmében a nyugati hatalmaknak is hadba kell lépniük Németországgal, ami a háborúnak egész Európára való kiterjesztését jelentette.

Húsz év után a lengyel—német háború volt az első olyan összecsapás Európában, amelyben két, katonailag erősnek tartott állam teljes fegyveres erejével vett részt. Mindkét ország rendelkezett az első világháború óta kifejlesztett, illetve továbbfejlesztett haditechnikai eszközökkel, amelyek hadászati és harcászati alkalmazásáról éles vita dúlt az 1920-as és az 1930-as évek katonai szakirodalmában. A háborús feszültségből adódó fokozott figyelmen kívül a vezérkarok és a katonai szakértők, mondhatni, „szakmai érdeklődéssel” követték a szemben álló felek harctevékenységét, gyakorlati választ várva az olyan elméleti kérdésekre, mint hogy a légierőnek polgári célokra irányuló és a hátszázatot demoralizáló támadásai térdre kényszeríthetik-e a még harcoló hadsereget, vagy hogy a harci repülőket inkább a földi csapatok támogatására alkalmazzák-e? Ugyancsak eldöntendő kérdés volt, hogy a harcokhoz magasabbegységeknek van-e létjogosultsága, képesek-e önálló hadművelési feladatok megoldására, illetve, hogy a harcok kisebb egységekre tagolva a gyaloghadosztályok megerősítésére, illetőleg súlypontképzésre használják-e? És nem utolsósorban keresték a választ a katonai szakértőket az első világháború óta legjobban foglalkoztató kérdésre: a jövő háborúja mozgóháború lesz-e vagy állásharcok összessége? A lengyelországi hadjárat során a csapatok hadászati és harcászati vezetésével, a különböző fegyvernemek együttműködésével kapcsolatban a német vezérkar számos olyan tapasztalathoz jutott, amelyek birtoklása jelentős előnyt jelentett számára a leendő ellenfelek ilyen harci tapasztalatokkal nem rendelkező hadvezetésével szemben.

A m. kir. honvéd vezérkar főnöke — kihasználva a két állam politikai és katonai vezetése közti jó viszonyt — már a hadműveletek idején kérte, hogy tapasztalatgyűjtés céljából magyar megfigyelőtiszteket küldhessen a harcoló német csapatokhoz. * Ehhez német részről — arra hivatkozva, hogy a megfigyelők biztonságát nem tudják garantálni — nem járultak hozzá. Azt azonban megengedték, hogy közvetlenül a harcok befejeződése után egy magyar tiszti bizottság utazzon Lengyelországba, hogy egy hasonló céllal érkezett finn és amerikai küldöttség társaságában megte-

* Hadtörténelmi Levéltár, m. kir. honv. Vezérkar Főnöke 4822/eln. 1. vk. — 1939.

M. KIR. HONVÉD VEZÉRKAR FŐNÖKE	
1 osztály	
VETTEM:	
Budapest, 19. <u>37</u> évi	<u>XI.</u> hó <u>28.</u> n.
<u>5185</u> szám.	..... h. b. mell.
eln. l. VIII - 10. <u>37</u>	

A lengyel hadszíntér megtekintésére kirendelt katonai bizottság jelentése.

T a r t a l o m :

- I. Fejezet: A vezénylés időbeosztása.
- II. -"- A német lengyel hadjárat lefolyása.
- III. -"- A szerzett tapasztalatok.
- IV. -"- A lengyel összeomlás okai.
- V. -"- Általános tapasztalatok és benyomások
- VI. -"- Javaslatok.

Mellékletek nélkül.

Hajmáskér, 1939. október 30.-án.

Csatay

Léniák a k. alant - k. hely. (csatott) ömcs
ok. kintek. Apukám kintem ...

XI. 15. János

XI. 16. Károly

XI. 20. István

E. N. ...

228

5185

1939. XI. 28.

A jelentés 19. példányának címodata

kintse a hadszínteret. A Csataj Lajos tábornok* vezetése alatt álló magyar katonai bizottság 1939. október 2-án indult Berlingen keresztül Lengyelországba. 11 napos ott-tartózkodásuk alatt végigjárták a fontosabb hadművelet színhelyeit, beszéltek a hadjáratban részt vett tisztekkel, törzstisztekkel, vezérkari előadásokat hallgattak meg. A küldöttség vezetője szerint német részről a magyar bizottságot mindenütt a legszívélyesebben fogadták és a háborús viszonyokhoz képest a lehető legnyíltabban válaszoltak kérdéseire. Így a magyar hadvezetés elsők között szerezhett információkat a modern hadviselés jellegéről, követelményeiről.

Hazatérése után a delegáció 48 sűrűn gépelt, nagy alakú lapon hat fejezetből álló jelentést terjesztett a magyar katonai vezetés elé utazása során szerzett tapasztalatairól.

Az első fejezet a küldöttség időbeosztását, lengyelországi mozgásának útvonalát ismerteti, megemlítve azokat a német katonai személyiségeket, akikkel hivatalosan találkozott.

A második fejezet a lengyel—német háború lefolyását vizsgálja katonai szempontból. Értékeli a két fegyveres erő mozgósítását, felvonulását, valamint hadterveit. Röviden bemutatja a hadművelet lefolyását, külön kiemelve a Bzura folyó menti bekerítő csatát, amelyben a lengyel hadvezetésnek —, ha nem olyan szervezetlen és tehetetlen — sikerülhetett volna a gyors német előretörést lelassítania és időt nyernie.

A harmadik fejezet a jelentés legértékesebb része. Ebben a bizottság a hadjárat során szerzett hadi tapasztalatokat vizsgálja különböző szempontok szerint. Elemzi mindkét oldal tevékenységét a hadászati, illetve a harcászati vezetés, valamint a vezetés technikája szempontjából. Részletesen bemutatja a két fél harcselekményeit (támadás, védelem, halogató harc, visszavonulás, üldözés) végrehajtásuk szerint értékelve. Foglalkozik az egyes fegyvernemek alkalmazása során szerzett tapasztalatokkal, külön kitérve a légierő tevékenységének alapos bemutatására. Végül összefoglalja a hadjárat folyamán szerzett és a szervezés terén hasznosítható tapasztalatokat. A fejezet bevezetőjében azonban a tanulmány összeállítói hangsúlyozzák, hogy a német anyagi, vezetési és képzettségi fölény, a lengyel készülétlenség és szervezetalenség, valamint a motorizált csapatokat és a légierőt erőteljesen alkalmazó támadó fél számára nagyon kedvező terep- és időjárási viszonyok olyan különleges helyzetet teremtettek a hadjárat folyamán, hogy az adódó tapasztalatokat a „normális viszonyok síkjára kell vetíteni” felhasználás előtt.

A negyedik fejezet a gyors lengyel összeomlás okait foglalja össze tömören, visszanyúlva a hadjáratot megelőző politikai feszültség és a békeelőkészületek idejére is.

Az ötödik fejezet a hadjárat utáni lengyelországi állapotokat és a bevezetett német katonai közigazgatást mutatja be, valamint pár szóban ismerteti a német hátország viszonyait.

Az utolsó részben a bizottság „a német—lengyel hadjárat abszolút értékűnek fel fogható tapasztalatai és tanulságai alapján” a Magyarország számára is megfontolásra érdemes javaslatait sorolja fel az ország háborúra való előkészítésével, a szárazföldi haderővel, a légierővel, valamint a honvédség kiképzésével kapcsolatban.

A jelentés végig őszinte elismeréssel beszél a Wehrmachtról. Nem mindha a küldöttség tagjai feltétlen németbarátok lettek volna,** ez inkább a képzett katonák csodálata a katonai teljesítmény előtt, amelyet az akkori világ talán legjobban szer-

* Csataj Lajos, csataji (1886—1944) tábornok, honvédelmi miniszter. 11 éves korától katonai nevelésben részesült. 1907-ben a műllingi es. és kir. katonai műszaki akadémián avatták tüzérhadnagygyá. 1907—1913: tüzér csapat-tiszti szolgálat, majd vezérkari beosztások különböző közös hadseregbeli tüzérdandároknál, végül a Hadsereg Főparancsnokság hadművelési osztályán. Az önálló magyar hadsereg megalakulása után, 1920—1922-ben a Hadiakadémia tanára. 1922—1936: tüzérségi csapat-szolgálat magasabb beosztásokban. 1936-tól a hajmáskéri tábori tüzér lövészparancsnoka. 1938. 05. 01.: tábornok. Mint nagy elméleti tudással és sok gyakorlati tapasztalattal rendelkező katonai vezetőt nevezték ki 1939-ben a Lengyelországba utazó magyar katonai bizottság parancsnokává. 1941. 05. 01.: altábornagy, 1941—1942: a pécsi IV. hadtest parancsnoka. A hadtest élén 1942 nyarán részt vesz a Don menti hídfő-csatákban. 1942. dec.—1943. jún.: a 3. hadsereg parancsnoka a hátországban. 1943. 02. 01.: vezérezerdes. 1943. 06. 12—1944. 10. 16.: honvédelmi miniszter.

** Csataj Lajos Horthy Miklós és Magyarország integritásának feltétlen híve volt. Így lett a kormányzó megbízásából 1943. 06. 12-én — a jobboldal és a németek nyomására lemondott Nagy Vilmos utódként — honvédelmi miniszter. Magyarország német megszállása után Horthy ragaszkodott hozzá, hogy tárcáját megtartsa. A nyilas hatalomátvétel után, 1944. 10. 16-án a németek, mint a kormányzó bizalmasát, letartóztatták és a Lukács fürdőben tartották őrizetben, ahol feleségével együtt öngyilkos lett.

vezett, felszerelt és kiképzett hadereje vitt végbe. A lengyelországi tapasztalatok alapján a magyar katonai bizottság tagjai bizonyítva látták, hogy a jövő háborúját a hadseregek gépesítettsége, technikai színvonala dönti el. Őva intették a magyar vezérkart attól, hogy kellően fel nem szerelt honvédséggel bocsátkozzék harcba, mondván: „A korszerű felszerelést az emberben rejlő anyagi és erkölcsi erőtenyezők fokozott szolgálatba állításával is csak egy bizonyos fokig lehet pótolni, az ember-vel való erőkiegyenlítés ma szűk határok közt mozog.”

A bizottság által készített összeállítás a Lengyelországban szerzett tapasztalatok alapján mintegy vezérfonalat kívánt adni a magyar haderő további fejlesztéséhez. Az események ismeretében érdekes megfigyelni, hogy a honvédség későbbi működésénél mit vettek figyelembe az első hadi tapasztalatokból és melyek voltak a bizottságnak azok, a magyar haderő szervezésére, felszerelésére és kiképzésére vonatkozó javaslatai, amelyek szubjektív vagy objektív okokból nem valósultak meg.

A magyar katonai vezetés számára a második világháború első hadjáratáról írott jelentés 20 példányban készült. Ebből az első öt a második fejezetben tárgyalt hadműveleteket bemutató térképmelléleteket is tartalmazott, a többihez nem csatoltak ilyeneket. A közlésre kerülő dokumentum a jelentés egyetlen megmaradt, 19. példánya, ami ma a Hadtörténelmi Levéltárban a m. kir. Honvéd Vezérkar Főnöke iratai közt az 5185/eln. 1. vkf.—1939. szám alatt található. A szöveget betűhú formában tesszük közzé. Az előforduló rövidítéseket rövidítésjegyzékben oldottuk fel. A jelentés készítői által fontosnak tartott és aláhúzással, vagy ritkább gépeléssel jelzett szövegrészeket kurzív, illetve ritkított szedéssel jelöljük. Az iratban gyakran németesen szereplő lengyel földrajzi nevek ma használatos változatát lábjegyzetben közöljük. Ahol szükségesnek látszott, a szöveget magyarázatokkal láttuk el.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

á.	ágyú	hop.	hadosztályparancsnokság
alez.	alezredes	jel.	jelző.
B.	bombázó	K.	kelet, keleti
b. tád.	bombatámadás	kat.	katonai
csap.	csapat	közv.	közvetlen
csop.	csoporthoz	le.	lengyel
D.	dél, déli	le.	légierő
dd.	dandár	lgv.	légvédelem, légvédelmi
DK.	délkelet, délkeleti	lov.	lovasság
ÉK.	északkelet, északkeleti	lság.	lovasság
elg.	ellenség, ellenséges	mkp.	motorkerékpár, motorkerékpáros
élm.	élelmiszer	mo.	motorizált
ezds.	ezredes	mot.	motorizált
ezr.	ezred	mű.	műszaki
feld.	felderítő, felderítés	n.	nehéz
figy.	figyelő	né.	német
forg.	forgalom	Ny.	nyugat, nyugati
g. ágyús	géppágyús	oszt.	osztály
gk.	gépkocsi	ök.	összeköttetés, összekötő
gk. vez.	gépkocsivezető	örgy.	őrnagy
gko.	gépkocsioszlop	pc.	páncélos, páncélozott
gp.	géppuska	pc. elh.	páncélelhárítás, páncélelhárító
gy.	gyalog, gyalogos	pcs.	parancs
gység.	gyalogság	pk.	parancsnok
gytbk.	gyalogsági tábornok	pol.	politika, politikai
hcsop.	harcsoport	polg.	polgári
hdj.	hadjárat	pság.	parancsnokság
hdm.	hadművelet, hadműveleti	p.u.	pályaudvar
hds.	hadsereg	rep.	repülő
hdt.	hadtest	saj.	saját
hk.	harcokocsi	sgt.	segédtiszt
ho.	hadosztály	szd.	század

szolg. szolgálat
tád. támadás
tbk. tábornok
tgk. tehergépkocsi
ti. tiszt
tpk. tüzérparancsnok

tü. tüzér, tüzérség
V. vadász
vk. vezérkari
vkf. vezérkari főnök
zlj. zászlóalj

Sorszám : 19

M. KIR. HONVÉD VEZÉRKAR FŐNÖKE

1. osztály¹

Vettem:

Budapest, 1939. évi XI. hó 28-n
5185. szám -/-. drb mell
eln.l.vkf. — 1939

**A lengyel hadszíntér megtekintésére kirendelt katonai
bizottság jelentése**

Tartalom :

- I. Fejezet: A vezénylés időbeosztása.
- II. Fejezet: A német—lengyel hadjárat lefolyása.
- III. Fejezet: A szerzett tapasztalatok.
- IV. Fejezet: A lengyel összeomlás okai.
- V. Fejezet: Általános tapasztalatok és benyomások.
- VI. Fejezet: Javaslatok.

Mellékletek nélkül.

Hajmáskér, 1939. október 30-án.

Csatay tbk.

¹ Az osztály ügyköre 1939-ben: A honvédség háborús alkalmazásának előkészítése elvi vonatkozásban. Hadműveleti tervek kidolgozása. Haditapasztalatok gyűjtése és kiértékelése.

Lássák a K.² aloszt-ba beosztott összes vk. tisztek.

Azután kérem vissza.

XI. 11. M³

XI. 15. Dezsei szds. ⁴	E ⁸	
XI/16. Chemez szds ⁵		vitéz Németh ⁹
XI/18. Csetkey szds ⁶	Bán ¹⁰	
XI. 20. N ⁷		XI/21. Szentpály szds. ¹¹
		It. ¹² /1939. XI. 28
		N.

M. kir. honv. táborig tüzérségi lőiskola pság. csataji Csataj Lajos tábornok

A lengyel hadszíntér megtekintésére kiküldött katonai bizottság jelentése.

Hajmáskér, 1939. évi október hó 25.-én

Budapest.

Csatoltan előterjesztem a lengyel hadszíntér megtekintésére kirendelt bizottság (Csataj Lajos tbk., Szirmay Aladár¹³ vk. alez. és dr. Rakolcai László¹⁴ vk. őrgy.) együttes jelentését.

Jelentem ezzel kapcsolatosan, hogy:

a) a lengyel hadszíntér megtekintésében — a magyar bizottságon kívül — még egy észak-amerikai egyesült államokbeli (Kramer alez. — német hadiakadémiát végzett, Hohenthal őrnagy,

2 Konkrét, más elnevezéssel hadműveleti alosztály. A VKF 1. osztályának az a részlege, amely a rendelkezésre álló személyi állomány, valamint anyagi és technikai javak ismeretében a honvédség különböző irányokban való alkalmazására vonatkozó konkrét haditerveket évente elkészíti.

3 *Mészöly Elemér*, sárbogárdi (1898—?) 1939-ben a VKF 1. oszt. hadműveleti (konkrét) alosztályának vezetője. 1917-ben végezte el a Ludovika Akadémiát tti. hadnagyként. Frontszolgálat után olasz hadifogság. 1924—1926: Hadiakadémia. 1927—1936: vezérkari beosztások a debreceni 6. vdd.pszág-on. 1936. 05. 01.: vk. őrgy. és def. oszt. vez. h. a VKF 2. osztályán, majd ugyanott a román aloszt. vezetője. 1939-től a VKF 1. osztályán hadműveleti aloszt.vez. 1939. 11. 01.: vk. alez. 1940. okt.—1941. márc.: VKF 7/6. oszt.vez. 1941. márc.—1942. máj.: a Kormányzó Katonai Irodájának főnökhelyettese. 1941. 05. 01.: vk. ezds. 1942. máj.—1943. máj.: a VKF 1. oszt. vezetője. 1943. máj.—1944. ápr.: a Megszálló erők vkf.-e. 1943. 08. 01.: vör. 1944. jún.—1944. okt. 15.: a Legfelsőbb Honvédelmi Tanács vezértitkára. 1944. nov.—dec.: 16. gy. ho.pk.

4 *Dezseri János* vk. szds. (lság.) 1939-ben beosztott vk. ti. a VKF 1. o. oszt. hdm. alosztályán.

5 *Chemez Károly* vk. szds. (tü.) 1939-ben beosztott vk. ti. a VKF 1. oszt. hdm. alosztályán.

6 *Csetkey László* vk. szds. (mű.) 1939-ben beosztott vk. ti. a VKF 1. oszt. hdm. alosztályán.

7 *Németh Pál* vk. szds. (lé.) 1939-ben beosztott vk. ti. a VKF 1. oszt. hdm. alosztályán.

8 Elvi alosztály. A VKF 1. oszt.-nak a honvédség felszerelésének, szervezésének és kiképzésének elvi ügyeivel foglalkozó alosztálya. Itt dolgozták ki többek közt azokat az irányelveket, amelyeket a vezérkar főnöke támasztott a honvédség felszerelésének modernizálására bevezetendő új fegyverekkel, felszerelési cikkekekkel szemben. Ezen túlmenően a vezérkar főnökének hatáskörébe eső minden elvi ügyben ez az alosztály működött közre.

9 *Németh Jenő*, vitéz vk. szds. (gység.) 1939-ben beosztott vk. ti. a VKF 1. oszt. elvi alosztályán.

10 *Bán Mihály*, dr. (1900—?) 1939-ben a VKF 1. oszt. elvi alosztályának vezetője. 1920-ban avatták gy. hadnaggyá a Ludovika Akadémián. 1927-ben államtudományi doktorátust szerez. 1926—1927-ben a szegedi szabályzatismertető tanfolyamot, 1927—1930 között a törzstiszti tanfolyamot végezte el. 1930-tól vezérkari próbaszolgálat. 1931—1938: beosztott tisztt, majd ov.h. a HM 1/a. (szervezési) osztályán. 1938—1940 (?): a VKF 1. oszt. elvi aloszt. vez. 1940. 05. 01.: vk. alez., hadiakadémiai tanár. 1942. aug.—1943. szept.: a HM 8/e. (tiszti személyi) oszt.vez. 1943. szept.—1944. dec.: a 3. hds. vkf.-e. 1945. jan. 1-jétől a HM és Hfp. II. csop.főnögség. vezetője.

11 *Szentpály Imre*, honorórszentpáli hmtk. szds. (tü.) 1939-ben beosztott hmtk. ti. a VKF 1. oszt. elvi alosztályán.

12 Irattár(ba).

13 *Szirmay Aladár* (1897—1970.) rep. tábornok. 1916—1917-ben tart. zls.-ként elvégezte a Ludovika Akadémiát 1917: gy. hdgy. Az 1920-as évek közepén vezérkari képzést kapott. 1927-ben vk. századosként pilótatanfolyamra vezényelték. 1935-ben vk. őrgy. 1938-tól a Légierő pság. I. (hadműveleti) osztályának vezetője. 1939. 05. 01.: vk. alez. 1939 októberében mint repülő-szakértő utazott Lengyelországba. 1941 áprilisában a délvideki hadműveletek végrehajtására kirendelt rep. csoport parancsnoka. 1942. 05. 01.: vk. ezds. és a székességi fővárosi II. hdt. vkf.-e. 1942 őszétől a HM Légügyi Főcsoport IV. csoportjának (a le. szervezési és alkalmazási ügyei) főnöke. 1943. 08. 01.: vör. 1943. szept.—1944. júl.: a 102. rep. dd.pk., 1944. júl.—1945. márc.: m. kir. 1. rep. ho. pk.

14 *Rakolcai László*, (1901—?) dr. hiv. katonatiszt, katonadiplomata. 1921-ben avatták gy. hadnaggyá a Ludovika Akadémián. 1927-ben vezérkari képesítést szerzett. 1929-től a Tudományegyetem rendkívüli hallgatója, 1931-ben okleveles közgazda. 1933-ban doktori címet szerzett. 1933. júl. 15-től vk. szds.-ként fogalmazó a VKF 1. osztályán. 1934-től ugyanott önálló előadó. 1939. 05. 01.: vk. őrgy. és a vezérkari főnök szárnysegédje. Mint a VKF képviselője került a Lengyelországba utazó magyar bizottságba. 1941. nov. 15-től helsinki és stockholmi magyar katonai attasé. 1942. 04. 01.: vk. alez. 1942. máj. 1-től római katonai attasé. 1942. 11. 01.: vk. ezds. 1943. dec. 01.: berni katonai attasé. 1944. okt. 16. után csatlakozik a nyilas kormányt el nem ismerő magyar diplomaták disszidens csoportjához, ezért hűtlenség vádjával lefokozzák.

az attaché segédtisztje és Partridge százados, a német hadiakadémia hallgatója) és egy finn bizottság (Hamalainen őrnagy, a német hadiakadémia volt hallgatója, Jokipaltio százados, Heleinius százados és Glantz százados, az attaché segédtisztje) vett részt

b) a bizottságok meghívása annak tudható be, hogy az említett három állam fejezte ki óhaját azíránt, hogy a lengyel hadszínterre *megfigyelőt* kívánna küldeni. Miután ennek a kívánságnak a németek nem tettek eleget („nem lehetne a kiküldöttek személyi épségét biztosítani” — mondják), az említett bizottságok meghívásával vezették le a kéréseket,

c) a hadszíntér megtekintésére és a tapasztalatok gyűjtésére aránylag *rövid idő állott rendelkezésre*. Korlátozta a tapasztalatszerzés lehetőségét sokszor az amerikai misszió jelenléte és az a körülmény, hogy a lengyelországi harcokban résztvett csapatok zöme (főleg repülők és pc. erők) már nyugatra lettek irányítva;

d) a rögzített tapasztalatok alapját a hallottak és a látottak képezik. A bizottságnak módjában volt a még Lengyelországban tartózkodó 8. (Blaskowitz¹⁵) hds.póság. és néhány hdt., ill. ho. pság. vk.tisztjeivel megbeszéléseket folytatni. Ezek a megbeszélések képezik a hadjárat lefolyására vonatkozó értesüléseink zömét. Ez a módszer természetesen nem képes pótolni a személyes megfigyelés és tapasztalatszerzés által nyújtott lehetőségeket.

e) a lengyel hadjárat tapasztalatai összességükben még német részről is kiértékelés alatt van-

Csatay Lajos tábornok, a katonai bizottság vezetője

15 Blaskowitz, Johannes (1883—1948) a konzervatív katonai körökhöz tartozó német tábornok. Azon tiszték csoportjához tartozott, akik a Szovjetunióval való megegyezést szorgalmazták egy lengyel háború zavartalan megvívása érdekében. A lengyel hadjárat idején a 8. német hds.-et vezette, amelynek feladata a Poznań környéki lengyel hds.-csop. lekötése és megsemmisítése volt. A Bzura menti csatában történt ideiglenes visszavonulása Hitler haragját váltotta ki. 1939. okt. 22-től a lengyelországi német haderő parancsnoka. Régi vágású katonatisztként összetűzésbe került Frankkal, a Lengyel Főköormányzáság vezetőjével az SS és a német rendőrhatalóságok lengyelországi atrocitásai miatt. 1944-ben a „G” hds.csop. parancsnoka. 1945-ben a hollandiai német erők főparancsnoka. A háború után a kisebb háborús bűnösök közé sorolták. Ügyének tárgyalása előtt öngyilkosságot követett el.

nak. Egyes helyeken a parancsnokságok még csak ottjártunkkor készítették erre vonatkozó jelentéseiket.

Miután a német hadsereg még egy igen súlyos háborús feladat előtt áll, könnyen elképzelhető, hogy olyan tapasztalataik is lehetnek, amelyeket a magyar bizottság előtt is titkosan kezelnek.

f) A lengyel hadjárat a hadszíntér sajátossága és a küzdő erők viszonya folytán sokszor olyan tapasztalatokat is mutatott fel, amelyek csak ezen viszonyok közepette és csak ezen a hadszíntéren lehetnek mérvadók, — következtetéseket levonni belőlük csak hasonló viszonyokra vonatkoztatva, vagy átértékelve lehet. (pl. a né. légi főlény a hadjárat folyamán oly nagy volt, hogy a lengyel légi erőkkel a német hadseregnek nem kellett számolni).

g) A németek a magyar bizottságot a legnagyobb vendégszeretettel és sokszor megkülönböztetett bánásmóddal fogadták. A magyar bizottság által feltett kérdések megválaszolására tiszteket bocsátottak rendelkezésre, — Varsóban való tartózkodásunkkor ebből a célból egy hdt. és egy ho. pk-ot rendeltek be.

Berlini tartózkodásunk alatt a németek fizették a szállodát és Lengyelországban viselték az összes költségeket.

A német tisztek részéről tapasztalt fogadtatás mindenütt igen bajtársias volt és őszinte simpatíát mutatott. [a bev. 1. o. vége]

h) A német tisztek tapasztalataik közlésénél többször hivatkoztak arra, hogy az csak a magyar bizottságnak szól. Az attachécsoport vezetője felkérte a magyar bizottságot arra, hogy ha valamit a tapasztalatokból nyilvánosságra akarna hozni, úgy az előzőleg nekik küldjék meg.

A külföldi bizottságokat Mellentin vk. alez. és gr. Spee őrgy. — mindketten az attachécsoporttól — kísérték és azoknak minden tekintetben a legnagyobb udvariassággal állottak rendelkezésére. A helyszíni tájékoztatásokra Sniwind vk. alez., Chroma vk. őrgy. és Rosenberg százados voltak a bizottság mellé kirendelve.

A jelentésből egy-egy teljes példányt terjeszttek fel a H.M.¹⁶ és a Hfp.¹⁷ Uraknak. A VKF.¹⁸ Úrnak 3 teljes példányt és 15 térképmelléklet nélküli példányt terjeszttek fel.

drb. melléklet [a bev. vége]

I. Fejezet

1 melléklettel.

A VEZÉNYLÉS IDŐBEOSZTÁSA.

Október 2-án 7h05'-kor indulás Budapestről. Berlinbe érkezés 23h30-kor. A bizottságot az állomáson a magyar katonai attaché¹⁹ és a hozzá beosztott rep. előadó fogadta és a német vezérkar által biztosított szállásra kalauzolta.

16 Honvédelmi miniszter. Az 1939-ben Magyarországon érvényben levő hármas katonai vezetés egyik tagja. Feladata: az országgyűlés által jóváhagyott honvédelmi költségvetésből a honvédség működéséhez szükséges személyi és anyagi feltételek biztosítása. Mint a kormány tagja minden, a honvédséget érintő kérdésben alkotmányos felelősséggel bírt az országgyűlés előtt. A fenti időszakban (1938. 09. 15—1942. 09. 24.) vitéz nemes dálnokfalvi Bartha Károly szolgálaton kívüli tábornagynagy volt a honvédelmi miniszter.

17 A honvédség főparancsnoka. A hármas katonai vezetésnek a honvédség békealkalmazásáért, fegyelméért és kiképzéséért felelős tagja. 1940 márciusában a Hfp. intézménye megszűnik, funkcióinak nagy részét a vezérkar főnöke veszi át. A fenti időszakban (1938. 10. 05—1940. 03. 01.) vitéz Sónyi Hugó gy.tbk. volt a honvédség főparancsnoka.

18 A m. kir. honvéd Vezérkar főnöke. A hármas katonai vezetés harmadik tagja. Felel a honvédség háborúra való felkészítéséért, a megfelelő haditervek kidolgozásáért, a háború megvívásához szükséges személyi és anyagi eszközöknek a honvédelmi minisztértől való igényléséért. 1940 márciusa után átveszi a honvédség békealkalmazásának és kiképzésének irányítását is. A fenti időszakban (1938. 09. 29—1941. 09. 04.) Werth Henrik gy.tbk. volt a m. kir. honv. vezérkar főnöke.

19 Hardy Kálmán, vitéz dr. (1892—1980.) tábornok. Az I. világháború idején a cs. és kir. haditengerésznél szolgált. 1918-ban sorhajóhadnagy. 1920—1923 szárnysegéd a Kormányzó Katonai Irodájánál. 1923-ban az államtudományok doktora. 1923—1929: a római katonai attasé mellé vezényelve. 1929—1932: folyamőr kapitány a BM folyamőrügyi osztályán. 1932—1933: csapatszolgálat Egerben és Miskolcon. 1933-ban vezérkari törzstiszti vizsgát tett. 1934-től vezérkari szolgálat Itthon és Genfben, Apponyi Albert titkárságán. 1935. 05. 01.: vk. alez. 1936. máj. 01-től 1940. máj. 01-jéig berlini magyar katonai attasé. 1938. 11. 01.: vk. ezds. 1940. jún.—1941. aug.: a vkf. szárnysegédje. 1941. aug.—1942. ápr.: 26. gy.dd.pk. 1942. 04. 01.: vőrgy. 1942. ápr. 15—1944. okt. 16.: a folyami erők parancsnoka. 1944. 01. 01.: altbgy. (vezérfőkapitány). Mint a kormányzó feltétlenül hívének, szerepe lett volna az 1944. októberi kiugrási kísérletben. 1944. okt. 16-án a nyilasok letartóztatták, és Sopronkőhidára, majd Dachauba hurcolták. Fogságából az amerikai csapatok szabadították ki.

- Október 3.-án. délelőtt jelentkezés a m.kir. követségen a katonai attachénál és a követhél.²⁰ 13 h-kor ebéd a katonai attachénál. 17 h-kor tájékoztatás a vezérkar attaché csoportjánál a megteendő útról.
- Október 4.-én. utazás gépkocsin Berlinből Frankfurt a.d. Oderen át Posen-be.²¹ Érkezés 16 h-kor. 17 h-kor előadás a lengyelek által a német lakosság ellen elkövetett kegyetlenkedésekről. Előadás után Bockelberg tdk. (kat. közigazgatás vezetője) üdvözölte a bizottságokat. Éjjelezés Posen-ben. Megtett út 374 km.
- Október 5.-én. utazás gépkocsin Posenből Konin, Kutnon át (ott tájékoztató előadás a 8. hds. harcairól) a Kutno—Visztulai csatatérre — Gostynin, Gabin, Sanniki, Zychlin, Piateken át Lodz-ba. Éjjelezés Lodz-ban. Megtett út 344 km.
- Október 6.-án. a kutno—visztulai csatatér keleti részének megtekintése. Utazás gépkocsin Lodz-ból Lowicz-on, Nieborow-on, Sochaczew-en át Wysogrod-ig és vissza Lodz-ba. Nieborow-ban látogatás a X. hdt. pság-nál — Körner vk. ezds. hdt. vkf. fogadott. Éjjelezés Lodz-ban. Megtett út 263 km.
- Október 7.-én. a Modlin környéki harcok megtekintése. Utazás gépkocsin Lowicz, Sochaczew, Milanowek-en át Nowy Dwor, Modlin-ba és vissza. Milanowekban látogatás a XV. hdt. pság-nál, ahol gr. Spurneck vk. alez. ideiglenes vkf. fogadott. Éjjelezés Lodz-ban. Megtett út 428 km.
- Október 8.-án. a Varsó környéki harcok helyeinek megtekintése. Utazás gépkocsin Lowicz, Sochaczew, Grodinsk-on át Varsóba és vissza Lodz-ba. Grodinsk-ban a 8. hds. pság-nál Blaskowitz gytbk. hds.pk. fogadott. Varsóban a bizottságok fogadására megjelent Leeb²² tü.tbk. hdt. és Koehenhausen tdk. a Varsót megszálló 20. ho. pk-a. A Moktov nevű elővárosban lezajlott harcokról Gollwitzer tdk. tartott előadást. Praga és a citadella, valamint Fritsch²³ vezéreztetés eleste helyén emelt emlékmű megtekintése után vissza Lodz-ba. Éjjelezés Lodz-ban. Megtett út 395 km.
- Október 9.-én. utazás repülőgépen Lodz-ból Berlinbe a legrövidebb légvonal irányába. Megtett út kb. 450 km.
- Október 10.-én. jelentkezés a m.kir. követségen a kat. attachénál. A bizottság a katonai attaché révén kérelmet nyújtott át az attaché csoporthoz, hogy még egy anyagi vk. tiszttel, egy a 10. hds-hez beosztva volt vk. tiszttel és egy magasabb rep. tiszttel tárgyalást folytathasson.
- Október 11.-én. 13 h-kor Tippelskirch tdk. ebédén látta vendégül a magyar bizottságot. Az ebédén a magyar bizottságot vezető tiszteken kívül a keleti nyilvántartást vezető vk.alez. és Tippelskirch tdk. segéd tisztje vetek részt.
- Október 12.-én. 13 h-kor közölte a vezérkar attaché csoportjának a vezetője, hogy sajnálatára nem tudja a kért tiszteket rendelkezésre bocsájtani, mert azok nem tartózkodnak Berlinben. Kilátásba helyezte azonban egy tisztnek a légügyi minisztérium részéről való rendelkezésre bocsátását 13.-án.
- Október 13.-án. — miután az ígért rep. tiszteket nem tudták e napon rendelkezésre bocsájtani, a bizottság vezetője a haza utazást rendelte el. A felderítő rep. vonatkozású kérdések a kat. attaché mellé beosztott rep. szakelőadónál lettek visszahagyva.
- Október 14.-én. utazás Berlinből Budapestre. Indulás 7^h 55-kor, érkezés 15.-én 2 h 45-kor. [1.o.vége]

²⁰ *Sztójay Döme*, vitéz (1883—1946.) tábornok, diplomata, Magyarország miniszterelnöke. Már a Monarchia idején vezérkari tiszt. A Tanácsköztársaság idején a Hds. Főpság. II. (hírszerző és kémelhárító) csoportjának vezetője. 1919. aug. 04.—1920. jún. 30.: a HM-ben, illetve a Fővezérnökségen ugyanebben a minőségben. 1920. júl. 01.—1925. aug. 30.: a VKF 2. (hírszerző, kémelhárító, külöldél kapcsolatos ügyek) oszt. vezetője. 1925. szept.-től katonai szakelőadó (kat. attasé) Berlinben. 1929. 11. 01.: tábornok. 1933. máj.—1935. dec.: a HM Előnökségének vezetője. 1935. 12. 01.: altbgy, 1935. dec. 10.—1944. márc. 22.: rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter Berlinben. 1936. dec. 31.-ével mint katonát nyugalmazták. 1944. márc. 22.-én német nyomásra, mint a III. Birodalom számára abszolút elfogadható személyt, magyar miniszterelnökké és egyben külügyminiszterre neveztek ki. 1944. aug. 29.-én a kiugrási készülő Horthy feloszlata a Sztójay-kormányt, őt magát nyugállományba helyezték. 1946-ban a népbíróóság mint háborús bűnös-halálra ítélt és kivégezték.

²¹ Poznań.

²² *Leeb, Wilhelm Ritter von* (1876—1956) német vezértábornagy. A tradíciókat őrző német tábornoki kar tagja. 1938-ban Hitler azon törekvésének eredményeként, hogy a hadsereg feletti uralmát tovább növelje, nyugdíjazták. 1939-ben, a háború kirobbanása előtt azonban reaktiválták. A Franciaország feletti győzelem alkalmából vezértábornagyi rangot kapott. A Szovjetunió elleni támadás idején az „Észak” hadseregcsoport parancsnoka. A kezdeti sikerek után, 1941 telén a front rövidítését, az északi területek feladását javasolta. Javaslatával magára vonta Hitler haragját, aki az aktív szolgálattól való visszavonulásra kényszerítette.

²³ *Fritsch, Werner Freiherr von* (1880—1939) német vezéreztetés. Tehetséges katonaként már egész fiatalon a német vezérkarban szolgált. 1933 után, mint vezérkari főnök, majd mint a német hadsereg főparancsnoka részt vett a Wehrmacht kiépítésében. Nem értett azonban egyet Hitler háborús terveivel, mert úgy vélte, hogy a német hadsereg nincs eléggé felkészülve. Ezért a nemzetiszocialista párt részéről hadjáratot indítottak ellene, homoszexualitással vádolták és 1938-ban nyugdíjba vonulásra kényszerítették. 1939-ben azonban a tisztikar nyomására visszahívták a hadseregbe. Részt vett a Lengyelország elleni hadjáratban. 1939. szept. 22.-én Varsó előtt halálos sebesülés érte. Eleste után az a hír terjedt el, hogy maga kereste harc közben a halált.

A) A NÉMET—LENGYEL HADJÁRAT LEFOLYÁSA

I. Mozgósítás és felvonulás

a) Német részről a mozgósítást és a felvonulást a legnagyobb titoktartás mellett hajtották végre. A felvonulási területtől távolabb kirakott csapatok *éjjeli menetekkel* jutottak felvonulási körletükbe. Nappal rejtőzve pihentek.

Kétségtelen, hogy a mozgósítás és a felvonulás terén a németek ellenfeleiket meglepték, és ezzel megteremtették az első kedvező alapot a hadjárat sikeres megvívásához.

Valószínűnek látszik, hogy a hadjárat megindításakor a tartalék alakulatok (a ho-ok számozása 200-on felül) még nem voltak felvonulva.

b) *Lengyel részről* a részleges mozgósítás titokban már 1939. év tavasza óta folyt. A háború kitörésekor a lengyel hadsereg mégis a mozgósítás legzűrzavarosabb óráit élte. Abból a körülményből, hogy a lengyel hadvezetőség a politikai feszültség növekedésekor az általános mozgósítás elrendelését követelte (Sárkány őrgy.²⁴ jelentése szerint már aug. 15-én), arra lehet következtetni, hogy a hadsereg a nem nyílt általános mozgósításra technikailag nem volt felkészülve.

A politika és a hadvezetés nem dolgozott harmonikusan, mert a politika nem odázta el a válságot, amíg a hadsereg mozgósítása és felvonulása be nem fejeződött. E tekintetben a lengyel politika kétségtelenül hibáztható. A lengyel hadvezetés annyiban, hogy egyrészt nem fékezte a politikát, másrészt mert nem használta ki a hosszan tartó feszültséget hadseregének teljes mozgósítására.

A lengyel hadvezetés a részben mozgósított csapatokat zömmel a német, — kisebb résszel az orosz határ mentén — többnyire nem is egészen kész állapotban — felvonultatta.

II. Hadtervek

a) A német haditervet az 1. sz. melléklet²⁵ mutatja. A messzeteintő 2. hadászati célból arra lehet következtetni, hogy az oroszokkal való fegyveres együttműködés a hadjárat kezdetén még nem volt rögzítve. A német haderő felvonulását és az első hadművelési tervet a 2. sz. melléklet tünteti fel.

A német haditerv elvisel minden bírálatot; Kihasználva a kedvező földrajzi helyzetből adódó koncentrikus támadás lehetőségét: megadja a módot a megsemmisítéshez szükséges döntő csaták formái kialakításához, kis és nagy viszonylatban. Kihasználja a külső vonal előnyeit, — vállalja annak kockázatát —, azért, hogy a hadjáratnak döntő jelleget adhasson. A Kelet-Poroszország súlyos helyzetét a legrövidebb időn belül feloldja, a korridor gyors elfoglalásával a német politika célkitűzését elsőnek valósítja meg. A földrajzi viszonyok (terep) nem gördítenek súlyos akadályt a hadseregek mozgása elé. Az erőelosztás a kitűzött célnak teljesen megfelel, a zöm (+gyorsan-mozgó) a leghatásosabb irányban vannak bevetve. A német haditerv: helyes hadászati szándék, helyes hadászati formában.

A németek a hadjáratot kb. 40—45 hadosztállal és 10—12 motorizált hadosztállal kezdték meg. Összesen — berlini attachéknak bizalmas megállapítása szerint — 72 ho., 12 mot. ho. és 3000 rep. gép vonult fel a lengyelek ellen. [2.o.vége]

Valószínűnek vehetjük, hogy ezen erők egy része egyáltalán nem vett részt a harcokban, — a második vonalbeli ho-ok zöme tartalékot képezett, — felvonulásuk a hadjárat megindítása után fejeződött be.

A hadjárat kezdetén bevetett német erők nagysága azt mutatja, hogy a német hadvezetőség a koncentrikus támadásból kifolyólag adódó erőmegosztás kockázatát (nagy távolságok az egyes csoportok között, külön-külön való megverés lehetősége) a hds. szervezésében rejlő gyorsasággal látta ellensúlyozottnak.

b) A valószínű lengyel felvonulást a 3. sz. melléklet, a németek által a hadjárat alatt megállapított lengyel hadosztályokat és azok mozgási irányát a 4. sz. melléklet mutatja.

A lengyelek a hadjárat kezdetekor még nem voltak felvonulva. A 3. sz. mellékletben feltüntetett csoportosítás egy kényszerhelyzetnek fogható csak fel, mert abból semmiféle olyan tervet kiolvasni nem lehet, amely akár támadólagosan, akár védőlegesen sikerrel biztatna. Ez a felvonulás valószínűleg fenyegetésnek lehetett szánva a politikai feszültség alatt, de nem akarta elárulni a valódi tervet. Az északi 3 hadsereg ereje 12 ho.+5 lov.dd., — a déli 2 hds-é 18 ho.+3 lov.dd. — Kimondott súly a meginduláskor sehol sem állapítható meg. A lodzi hds. a hadjárat folyamán 11 ho-ra, az összesről 1/3-ára dagad, de ez csak a német zöm visszahatásának fogható fel.

²⁴ Sárkány Jenő, vitéz ilenczfalvi vk. őrgy. 1939. május 1-jétől a lengyel összeomlásig varsói magyar katonai attasé.

²⁵ A jelentés 19. példányához nem készültek mellékletek.

Német rősről hallott bírálát szerint a lengyel seregetestek túlnyomó zőme a német határo'k felé volt előretolva; a lengyel felvonulásnak nem volt *sem súlya, sem mélységi tagozása*. A lengyel hadvezetőség a háború kitörésekor *nem rendelkezett semmiféle hadászati tartalékkal*. Lehet hogy ilyet a később felállításra kerülő 2. és 3. vonalbeliekből tervezték, de szeptember 1-én tényleg még nem létezett és később már lehetetlenné vált annak — esetleg kivonások által történő — megalakítása.

Volt varsói katonai attachénk²⁶ tudomása szerint a lengyelek Radom körül 5, — Varsótól ÉK-re pedig egy 3 ho-ból álló tartalékot akartak összevonni. Ez nem került megvalósításra. — A hadsereg zömének ily módon való felvonultatása mellett, befejezett végrehajtás esetén sem biztatott volna áttütő sikerrel.

A német hadvezetőség úgy tudta, hogy a lengyelek Kelet-Poroszország ellen támadást hajtanak végre, — a hadsereg zömét Posen tartomány területén gyülekeztetik, — attól D-re pedig védenek. A poseni zőm a német támadások oldalozására, vagy ha azok késnek Berlin irányú támadásra lett volna hivatva. A valóságos felvonulástól erre a tervre csak annyiban lehet következtetni, hogy a pomerelleni²⁷ hadsereget — viszonylag erőse tartva — a korridorba beszorították. A korridor egyébként, kétarcvonalú Maginot vonalak²⁸ nélkül, védhetetlen.

Véleményünk szerint a németek által a lengyeleknek imputált hdm. terv a németekéhez hasonló értékű lengyel hds. mellett az egyik legjobb megoldást képviseli és nem tartjuk kizártnak, hogy német elképzelésből származik. A lengyel haditervnek két bázison kell alapulnia: mielőbb ki kell kapcsolni a kellemetlenül oldalozó Kelet-Poroszországot, — nyugat felé pedig a hds. zömének megtartása mellett mindaddig védeni kell, míg a szövetségesek működésével kapcsolatosan újabb haditervre nyílik kilátás.

A lengyelek a hadjáratot kb. 25 ho-lyal és 8 lov.dd-ral kezdhették meg. Ez fokozatosan kb. 40 ho-nyi és 15 lov.dd-nyi erőre szaporodhatott fel. Kb. 1000 repülőgéppel rendelkeztek [3. o. vége]

A lengyel erők végösszegeként említett szám nem fogható fel úgy, hogy azok teljes értékű hdm. egységek lennének, mert a mozgósítás és a felvonulás megzavarása lehetetlenné tette azok kiegészítését és igen sok esetben rögtönzött módon összeállított alakulatokról volt szó.

III. A hadműveletek lefolyása. Általában.

A hadműveletek lefolyását — a kapott tájékoztatások és a német legfelsőbb hadvezetőség által kiadott közlések alapján — az 5. sz. mellékletben foglaltuk össze.

A német támadás szeptember hó 1-én a földön, levegőben és a vízen egyszerre és meglepetés-szerűen indult meg. Azokon a területeken, ahol nem voltak nagyobb erők felvonulva, a határvédő csapatok tüntető támadásokat hajtottak végre — sokszor egészen váratlan sikerrel.

A lengyel határvédelem (nem kimondottan katonai alakulat — nemzetőrség féle, ún. „N.O.” szervezet”, a határsávban lakókból kiegészítve) csak helyenként tanúsított gyenge ellenállást, többnyire puskalövés nélkül visszavonult.

A lengyel határvédő csapatok közvetlenül a határ mentén futólagosan kiépített táborserű erődítésben voltak védelemre felkészülve. Ezek komolyabb akadályt sehol sem jelentettek. Az út az előretörő német csapatok előtt már az első nap folyamán mindenütt megnyílott.

Ott, ahol felvonult lengyel ho-ok hátrább voltak elhelyezve, illetve a határmenti erődítés hátrább volt telepítve, komoly harcokra csak a 2. ill. 3. napon került sor.

A német hadvezetőség a háború megkezdésekor magához ragadta a kezdeményezést és azt mindvégig meg is tartotta.

A német rősről hallott bírálát szerint a lengyel hadvezetőség már a háború legelső napjaiban lemondott annak támadólagos vezetéséről és a hadseregeivel való jó összeköttetések hiányában csak egész általánosságban intézkedett a Pomerellen-i, a Posen-i és a Lodz-i hds-ek visszavonulására a Visztuláig. Itt most megkezdődött a lengyel és a német erők közt a versenyfutás a Visztula felé és ebben a német gyorscsapatok bizonyultak a gyorsabbnak, elzárván a hátrafelé igyekvő lengyel hadseregek zőme előtt az utat a Visztulához.

A német előnyomulást kezdetben és a hadjárat későbbi folyamán is, csak a felrobbantott hidak és átereszek fékeztek bizonyos mértékig. A lengyelek mindenütt és mindent robbantottak, még akkor is, ha annak — az áthidalt akadály csekélysége miatt sok célja nem volt. A német

²⁶ Sárkány Jenő vk. őrgy.

²⁷ Pomerze (Pomeránia).

²⁸ Andre Maginot francia hadügyminiszter javaslata alapján 1927—1939 közt a francia—német és a francia—luxemburgi határ mentén 750 km hosszan kiépített, igen jól felszerelt erődvonal.

²⁹ Obrena Narodowa (ON): Lengyelországban 1936—1939 közt fennálló, területi alapon szervezett, miliciaszerű fegyveres testület. Célja: diverziók esetén és karhatalmi feladatoknál segítséget nyújtani a hadseregnek. 1939-ben az 1600 tisztet és 50 000 főnyi legénységet számláló ON 83 zászlóaljra tagozódott, amelyek 16 dandárba, ill. feldandárba voltak szervezve.

csapatok az akadályokon átgázoltak, ill. ahol ez nem volt lehetséges ott a műszaki csapatok szűk séghidakat építettek, olyan gyorsan, hogy a lengyel rombolások a német előnyomulás szempontjából komoly késedelmet sehol sem okoztak.

A német repülőket a hadjárat első két napja alatt kivívták az abszolút légi fölényt. Elpusztították a lengyel repülő alapokat, a le. légvédelem zömét és a levegőben megjelenő lengyel repülőket megsemmisítették. A német repülőknél köszönhető a lengyel vasutak olymértű megrongálása, hogy azok többé felvonulás szempontjából nem jöhettek figyelembe, — a lengyel állami hírhálózat elpusztítása révén, valamint a lengyel hadvezetőség állandó költözködésre való kényszerítése révén: a lengyel felső vezetés kikapcsolása. A német csapatoknak a hadjárat [4.o. vége] tartama alatt a lengyel légierőkkel nem kellett számolni, a lengyeleknek viszont a német rep. erők szinte korlátozás nélküli hatását kellett elviselniük.

Általában a hadjárat 3., 4. és 5. napján sikerült a németeknek a lengyelek ellenállását megtörni, átjutottak legnagyobb részt az erődvonalakon és megnyílt az út a gyorsanmozgók részére. A német hadműveletek ettől kezdve legnagyobb részt az *üldözés*, a lengyeleké a *kikényszerített visszavonulás* jellegét viselik magukon.

Magyarországra menekült lengyel harcokosok

A német gyorsanmozgók általában gyorsan megtörték az ellenség ellenállását, majd messze annak hátába előretértek. Kikapcsolták a lengyel középső vezetéset, lehetetlenné tették a tervszerű anyagi ellátást és hatásosan közreműködtek mindenütt a lengyel csapatok bekerítésében. *A német páncélos csapatok támadásbeli fölénye maximális teljesítményt megkívánó próbának sehol sem lett alávetve.* A hadjárat egyik jellegzetessége, hogy több arcvonal alakult ki egymás mögött.

A lengyelek a hadjárat folyamán komolyabb sikereket csak 10-én és 12-én a Bzura mentén a 8. hds. csapataival szemben értek el. Ez a krízis azonban semmi esetre sem tekinthető az egész német haderő, hanem csak a 8. hds. krízisének.

A német hadvezetés haditerve nagyban és egészben változatlanul került végrehajtásra. Lengyel részről a felső vezetés a hadjárat 4. napjától kezdve megszűntnek mondható és így tervszerű vezetéstől sem beszélhetünk.

A német—lengyel hadjárat szeptember 18-ával befejezettnek tekinthető. A lengyel hadsereg sorsa a már a 8. napon eldőlt.

Összefüggő arcvonalakat a hadjárat alatt csak ott lehet találni, ahol erősebb volt a lengyel ellenállás. Az ellenállás megtörése után a német csapatok az utak mentén oszlopokban nyomultak előre, csak összeköttetést tartva az egyes részek között.

A német háterszág — gyakorlati értelemben véve — sehol sem vált hadszínterré — még a repülőik révén sem.

A hadműveletek lefolyása az egyes hadseregeknél:

A 14. hds-ek nem sikerült — az eredeti terv szerint — a Krakó-tól Ny-ra lévő ellenállást bekeríteni és megsemmisíteni, mert a Kárpátok-on át támadó erők (hegyi csapatok!) csak lassan jutottak előre. A lengyel déli hds. — hogy magát az átkarolás veszélyéből kivonja, nagyobb ellenállás kifejtése nélkül vonult vissza. Zömével a Przemysl, Lemberg,³⁰ Tomaszów és Zamosze körüli harcokban fogságba esett, részei Magyarország-ra és Romániába kerültek. *A 14. hds. zöme 12 nap alatt 360 km-t tett meg.* (Sambor, Jarow vonaláig) ami napi 30 km-es átlagtelesítmények felel meg. Ha tekintetbe vesszük, hogy a csapat ezt harcolva és nehéz terepen — a Kárpátok északi nyúlványait harántirányban keresztezve — tette meg, a teljesítmény értéke még csak növekszik.

A 10. hds. csapatai IX. 4-én Czeszochau³¹-nál elfogták a 7. lengyel ho-t, IX. 9—13. között Radom-tól DK-re bekerítették mintegy 4—5 ho-t, résztvettek Lublin elfoglalásában és Siedlec-től³² D-re küzdő erők körülzárásában. A 8. hds. Bzura menti krízisét a 10. hds. óriási menetteljesítményekkel előrehozott részei — 2 mo. ho. és egy ho. — oldották fel. A hds. résztvett Modlin és Varsó [5.o.vege] körülzárásában.

A 10. hds. motorizált részei Varsót IX. 8-án érték el. (250 km — 8 nap alatt) Részekkel szeptember 9-én, nagyobb erőkkel 11-én átlépte a Visztulát.

A hds. zömének átlagteljesítménye 25—30 km között mozog.

A 8. hds. csapatai 9-ig kikényszerítették az átkelést a Warthe³³ és a Bzura folyókön. A 8. hds. gyors előnyomulása elvágta a lodzi, poseni és pomerelleni hds-ek Varsó felé visszavonuló mintegy 10 ho-nyi erős tömegét. Ezeknek az erőknek D. és DK. irányban végrehajtott támadásai a 8. hds-et a Bzura mögé dobták vissza. A 8. hds. balszárny (X) hdt-e É. irányú arcvonallal óriási kiterjedést tartott és helyzete kritikus volt. Egy egységes támadás a bekerített lengyel erők részéről igen kellemetlen helyzetet teremthetett volna a 8. hds. számára. A visszavont XIII. hdt. és a 10. hds. Sochaczew-hez vont 2 motorizált és egy gy. ho-a 13-ig tisztázták a helyzetet.

A Bzura menti bekerítő csata részletes leírása a B. fejezetben van.

A 4. hds. a 3. hds-nek Graudenz³⁴ felé előretörő részeivel együtt szept. 4-én elvágta a lengyel korridor hadsereget. 6-ig a Tucheler Heide-n³⁵ 2 ho-t és egy lov. dd-t elfogott. A továbbiakban a hadsereg feladatának megfelelően DK irányban nyomult elő és tevékeny részt vett a Bzura menti bekerítő csatában. Részei 20-ig teljesen kézbe vették a korridorot.

Az utolsó lengyel ellenállás október hó 1-én a Hela félszigeten tört meg.

A 3. hds. szept. 7-én elérte a Narew-et, 8—11 között a Bug-ot. Résztvett Modlin és Varsó bekerítésében. A hds. Lomza-n és Ostroleka-n át előnyomuló részei 13-án bekerítették a 18. lengyel ho-t. 16-án motorizált részei Wlodawá-nál találkoztak a 14. hds. előnyomuló részeivel.

B) A VISZTULA ÉS A BZURA KÖZÖTTI BEKERÍTŐCSATA 1939. IX. 8. ÉS 13. KÖZÖTT

A lengyelországi hadjárat első hete után a német gyorscsapatok által már a hátában is megátadott visszavonuló lengyel erők bekerítése kezdett mindinkább fenyegetővé válni.

Különösen a német déli és északi hadseregcsoportok belső szárnyai közötti hézagban tartózkodó lengyel haderőkre vált veszélyessé a helyzet. Ezen haderők elsősorban a lengyel arcvonalból amúgy is előreugróan felvonultatott Posen-i lengyel hadseregből, a visszavetett Lodz-i lengyel hds-nek észak felé kitért részeiből, valamint a Pomerellen-i lengyel hds-nek a VISZTULA déli partján visszavonuló részeiből állott. Utóbbi lengyel hds. részei ugyanis beszurultak a „korr idor” északi részébe, míg a zöme a VISZTULA mindkét partján vonult vissza VARSÓ irányába. Ez a VISZTULA déli partján visszamenő mintegy 10—11 hadosztálynyi lengyel tömeg elege a déli német hds. csop. északi szárnyával (a 8. német hds-el) szinte párhuzamosan ment vissza, míg az őket túlszárnyaló és feléjük bekanyarodó német csapatok által az alsó BZURA átjáróinál meg nem lettek állítva. Ezen lengyel erőket délről a német 8. hds., északról a német 4. hds.

30 Lvov/Lwów.

31 Czeszochowa.

32 Siedlce.

33 Warta.

34 Grudziądz.

35 Dombvidék Gdańsktól nyugatra a Korridorban.

szorították [6.o.vége] mindjobban össze és ezenkívül még bele is kerültek a VISZTULA és a BZURA közötti, VARSÓ felé mindjobban szűkülő sávba.

Szeptember 9.-ig a német 4. hds. elérte északról a VISZTULÁT. Az előtte visszavonuló Pomerellen-i lengyel hds. egy része MODLIN-ba jutott, a VISZTULA északi partján visszavonulók másik része a BZURA torkolatánál lévő hatalmas VISZTULA hídon át partot váltott (oktanul felrobbantván maguk mögött a hidat) és a VISZTULA bal partján — MODLIN és VARSÓ között megállván igyekezett a két erőd közötti összeköttetést biztosítani. A német 8. hds. bal szárnyhadteste — a X. hdt. — ezen időpontig, a PIATEK és LOWICZ-i BZURA-átjárók elfoglalása után, IX./9-én hajnalban, erős tüzérségi előkészítés után megrohanta SOHCZEW-et és itt kb. 2000 foglyot ejtett és kb. 100 löveget zsákmányolt. Az ily módon a X. hdt. birtokba-jutott BZURA-hidak azonban előzőleg már mind fel lettek robbantva azon lengyel erők által, akiknek még sikerült a bekerítés elől VARSÓ felé elmenekülni. Ezzel a Posen-i és Pomerellen-i lengyel hds-ek zömének a bekerítése befejezést nyert és itt a következő helyzet adódott: (1. sz. vázlat)

Mint a vázlatból is kivehető, a 8. hds.-nek gyors előrenyomulása igen meghosszabbította a szárny — (X) hdt. szabad oldalát, mely a kíméletlen erővel végrehajtott előretörés folyamán szinte védtelen maradt akkor, midőn [7.o.vége] ezen oldal közvetlen szomszédságában egy kb. 10—11 ho-nyi lengyel erőd állott aránylag kis területen bekerítve. A lengyel felső vezetésnek most tényleg még alkalma lett volna a németek előretörését megállítani, ha megszervezte volna ezen lengyel erőknek — itt volt a Posen-i és Pomerellen-i lengyel hds-ek zöme és a két hds. pk. Kutrzeba³⁶ és Bortnouski³⁷ tbk-ok bekerítve — egységes vezetését és jól összefogott, valamint tüzérség által egységesen támogatott hatalmas támadást hajtottak volna végre kb. KUTNO—ZYCHLIN környékéről PIATEK-en át a német 8. hds. oldalába. Talán megismétlődhetett volna még egyszer a „Visztula menti csoda” (Das Wunder an der Weichsel) amikor is 1920-ban Pilsudski³⁸ hasonló oldaltámadással állította meg és verte vissza a vörös hadsereget, mely akkor ÉK felől Grodno-n át támadva és a lengyeleket maga előtt hajtva majdnem 20 km-re közelítette meg már VARSÓ-t. Akkor Pilsudski a visszavonuló lengyelek egy részét oldalt kanyarítva vette vissza és az ily módon kivont erőkkel oldalba támadta és visszavonulásra kényszerítette a vörösöket. Pedig Rydz Smigly³⁹ marsall akkor is ott volt még hozzá a Pilsudski által összehozott erők egy részének — két légiós ho-nak — ő volt a parancsnoka. De a marsallból most hiányoztak Pilsudski vezéri erényei: ahelyett, hogy megszervezte volna és irányította volna a KUTNO környékén a VISZTULA és a BZURA között bekerített lengyel erők oldaltámadását a 8. német hds. oldalába, csak saját törzsének biztonságára gondolt. Pedig ezen VISZTULA és BZURA közötti lengyel erőktől kb. 100 km-re DK-re RADOM-nál ugyancsak jelentős lengyel erők állottak harcban. Ha megszervezte volna ezen két hatalmas lengyel csoportnak a 8. és a 10. német hds-ek bal, ill. jobb oldala elleni támadásait úgy valószínűleg megállította volna ezen két hds. előretörését és időt nyerhetett volna. A marsall azonban még sem kísérte érvényesíteni befolyását, hanem ellenkezőleg törzsével még távolabbra vonult VARSÓ-tól.

A bekerített lengyel hadseregek parancsnokai — Kutrzeba és Bortnouski tábornokok — nem tudták megegyezni egy közös támadást illetően. Kutrzeba tábornok végül éjnek idején motorcsónakon VARSÓ-ba szökött. A magukra hagyott összekeveredett lengyel erők közös irányítás nélkül, különböző irányokba és különböző időpontokban hajtották végre támadásaikat. Ezek már nem a német előretörés megállítását célozták, hanem kizárólag a bekerítő gyűrű szétrobbantását és csak kizárólag a saját mozgási lehetőségek elérésére irányultak. Így aztán az egymástól függetlenül és egységes súly nélkül végrehajtott támadások nem hozták meg a lengyelek számára a várta eredményt.

36 *Kurtzeba, Tadeusz* (1886—1947) lengyel altábornagy. Katonai pályafutását az osztrák—magyar hadseregben kezdte. Lengyelország függetlenné válása után a lengyel vezérkarban szolgált, majd több magasabb parancsnoki posztot is betöltött. 1939-ben a Poznań környéki lengyel hadseregosztorosítás parancsnoka. A Bzura menti bekerítő csapatban (1939. szept. 10—12.), mint rangidős tábornok átvette a pomerániai hadsereg maradványainak vezetését is, a oaban nem sikerült feltartóztatnia a német előrenyomulást. 1939. szept. 22-től a varsói lengyel csapatok parancsnoka. Varsó eleste után német fogságba került.

37 *Bortnowski, Władysław* (1891—1960) lengyel altábornagy. Katonai pályafutását az I. világháború idején a központi hatalmak oldalán küzdő lengyel légióban kezdte. 1922-ben elvégezte a párizsi katonai akadémiát, majd a lengyel hadseregben különböző vezérkari és parancsnoki posztokat töltött be. A lengyel—német háború kitörésekor a pomerániai lengyel hds. parancsnoka. Visszavonuláskor a Bzura menti bekerítő csapatban sebesülten német fogságba esett.

38 *Pilsudski, Józef* (1867—1935) lengyel marsall és diktátor. 1892-től a Lengyel Szocialista Párt nacionalista jobbszárnyának egyik vezetője, majd vezére. Szervezője a párt azon fegyveres osztagainak, amelyek Oroszország ellen a központi hatalmak oldalán vettek részt az I. világháborúban. 1918—1922 közt az újonnan megalakult lengyel állam vezetője és a lengyel hds. főparancsnoka. 1920—1921-ben irányította a Szovjet-Oroszország ellen folyó intervenciók háborúinak. 1923-ban visszavonult a politikai élettől. 1926-ban azonban fegyveres osztagai élén puccsot hajtott végre, és Lengyelország diktátorává kiáltotta ki magát. Haláláig hadügyminiszter és a lengyel hds. főfelügyelője. Többször volt miniszterelnök. Belpolitikájában a haladó erők ellen lépett fel. Külpolitikájában 1934-től a Németországhoz való közeledés híve.

39 *Rydz Smigly, Edward* (1886—1941) lengyel marsall és politikus. Az I. világháború idején a központi hatalmak oldalán küzdő lengyel légió tagja. A szovjet—lengyel háború alatt, 1920—1921-ben a lengyel hds. felügyelője. Pilsudski halálát követően, 1935-től a lengyel hds. főfelügyelője. Németország támadása után, 1939. szept. 17-én elhagyta a hadsereget, amelynek főparancsnoka volt és Romániába menekült. 1941-ben titokban visszatért Varsóba, ahol meghalt.

A szeptember 10-én és 11-én végrehajtott lengyel támadások irányait az alábbi vázlat mutatja: (2. sz. vázlat) [8.o.vége]

A 8. német hds. mely érezte a szabad oldalát fenyegető veszélyt és szinte várta a lengyelek oldaltámadását most súlyos válságba került. A német 8. hds. pság. kénytelen volt messze előrejutott ho-okat D-i és Ny-i irányba ismét visszavenni. Kérésére tartalék ho-ok lettek hátulról előreirányítva és a német 10. hds-nek már VARSÓ előtt álló gyorsan mozgó seregtestjeinek egy része (2 mot.ho. és később még 1 ho) lett visszafordítva nyugati irányba. Amíg ezen mozdulatok végrehajtást nyertek addig páncélos erők lökéseivel (Panzerstösse) és a német tüzérség összefogott tüzével igyekezett megállítani a 8. német hds. oldala elleni támadásokat, melyek már kivették a németeket a BZURA menti hídfőállásaikból PIATEK, LOWICZ és SOCHCZEW-nél.

Szeptember 11-én azután megindultak a visszavett, előrehozott ill. visszafordított német 8. és 10. hds. beli erők koncentrikus támadásai DNY, D és DK-ről; bezárta a gyűrűt a 4. német hds-nek ÉNY felől megindított támadása.

A német seregtestek támadási irányait az alábbi vázlat mutatja. (3. sz. vázlat)

Ezen német támadások most már GABIN—OSMOLIN—IŁOW és a VISTULA közé szorították össze a bekerített lengyel erőket. Az összezsúfolt lengyel erőkre most sorozatos bombatámadásokat és hatalmas tüzérségi tüzet zúdítottak és ezzel végleg megtörték a lengyelek ellenállását. A foglyok száma meghaladta a 200 000 főt ezzel méreteiben kétszeresen felülmúlva a tannenbergi csatát.⁴⁰ [9.o.vége]

III. Fejezet

BEVEZETÉS

A bizottság tisztában van azzal, hogy idegen háborúból csak *helyes átértékelés után lehet helytálló tapasztalatokat levonni.*

A leírt *tapasztalatok* tehát *nem általánosíthatók.* A német főlény — anyagban, erkölcsben, a vezetés terén és a levegőben, — a lengyel készületlenség és szervezetlenség, — a hadszíntér sajátossága és még az igen kedvező időjárás is — *különleges helyzetet teremtettek (a) lengyel—német hadjárat folyamán,* az adódó tapasztalatokat tehát a normális viszonyok síkjára kell vetíteni felhasználás előtt.

Tekintetbe kell még venni azt a körülményt is, hogy a bizottság tapasztalatainak szerzésénél *idegen benyomásokra* és mások elbeszéléseire volt utalva. [10.o.vége]

A) TAPASZTALATOK A VEZETÉS SZEMSZÖGÉBŐL.

1. Általában

A lengyel hadjáratban a német vezetés oly teljesítményeket mutatott fel, amelyekre a hadtörténelemben még nem volt példa. A viszonylag igen nagy gyorsasággal mozgó hatalmas német hadsereget csak *feszes* vezetéssel lehetett összefogni és tervszerűen *egy cél felé fordítani.* Megkönynyebbitette és egyáltalán lehetővé tette a német vezetés eme munkáját a *hadsereg harmonikus és tökéletes szervezete,* valamint az *alapos békekiképzés,* amely mindenkit pontosan megtanított a nagy gépezet keretén belül végzendő munkájára és így a vérről való tapasztalatszerzést emberben és időben jórészt megtakarította. A német hadsereg *tágabb értelemben vett harceljárása* módot ad a fegyvernemek és a szolgálati ágak egymást teljesen kiegészítő összműködésére és így a *hadsereg szervezetében rejlő energiákat* — belső fékezés nélkül — *maradéktalanul érvényre tudta juttatni.*

A *lengyel hadvezetés* minden tekintetben általában véve *csak negatívumokkal tudott szolgálni.* A vezetést rövidesen kiejtette a kezéből. Irányítás hiányában a hadsereg szétesve küzdött s ha a csapat — mint azt a németek is elismerik — hősiessé is harcolt, ezek az erőfeszítések a tervszerűtlenség miatt összegeződni és eredményt elérni nem tudtak. (Jellemzésül a lengyel vezetésre: A Kutno körül bezárt erőknél 2 hds. pk. volt, Kutrzba és Bortnowsky. Ezek a tennivalókat illetően nem tudtak megegyezni. Az erősebb egyéniségű Bortnowsky nem rendelte magát alá az idősebb Kutrzba-nak. Külön-külön cselekedtek. Kutrzba a teljesen körülzárt csapatokat otthagya éjszaka a Vistulán Varsóba szökött — ott fogták el.)

⁴⁰ 1914. aug. 26—30-án a kelet-poroszországi Tannenbergnél zajlott le az I. világháború egyik legnagyobb csatája a keleti hadszíntéren. Hindenburg német tábornagy bekerítette és szétverte az előretörő 2. orosz hadsereget, amely halottakban és sebesültekben 70 000, hadifoglyokban 100 000 főt veszített.

2. Hadászati vezetés

A német—lengyel hadjárat hadászataát — a világháborúhoz viszonyítva — a repülőök és a motorizáció befolyásolták.

a) A légi erők működése nem hozott egymagában döntést, de a németek részére döntő szerepű előnyt biztosított. Csak az összhaderő egységes alkalmazása hozza meg a döntést.

b) A motorizáció hihetetlen ütemű és lendületű mozgó háborút eredményezett, megadta a lehetőséget a kezdeményezésnek állandó kézben tartásához, — a vezéri géniusz érvényesüléséhez és a gyors döntéshez.

c) A repülőök és a gyorsanmozgóak a „váratlan” együtthatóját a hadviselésben növelték. A semleges szomszéd nem jelent többé biztonságot, mert átrepülhető.

d) Bizonyos fokig új tényezőnek lehet felfogni a hadászati vezetés terén a hátország szerepét.

A hátország szervezetének felbomlása lengyel részről az összeomlás egyik oka volt. A saját hátország megvédésével és az ellenséges hátország elleni műveletek vezetésével a vezér működési [11. o. vége] területe megnagyobbodott.

A lengyel államterület a hadjárat kezdetekor nem volt hadászati meglepetés ellen védve. Nem voltak határerődítései, nem volt komoly határvédelme, nem voltak alapos légvédelmi előkészületek, nem volt legalább védelemre kész hadserege, ami nem utolsó sorban annak is tudható be, hogy hírszerzése nem működött kifogástalanul.

e) A lengyel katonai vezetés vagy rövidlátó volt, vagy nem tártá fel őszintén a katonai helyzetet a lengyel politika előtt. Az az embernek az érzése, hogy itt egy óriási va banque játék folyt! Erre semmiféle külföldi biztatás nem szolgálhat mentségül. Még akkor sem, ha az ország vezetői elhatározták, hogy a nagy szövetségi rendszer keretében — a legtávolabbi célok érdekében — az országot áldozatul dobják. Ennek az áldozatnak csak akkor lett volna értelme, ha e révén a németeknek minél nagyobb veszteséget okozhattak volna. De erre nem is volt szükség, mert helyes vezetés mellett, — ha az ország területének egy részét fel is kellett volna áldozni, — minden bizonnyal mód nyílt volna védekezésre addig, amíg a szövetségesek segítségével új haditervet lehetett volna csinálni.

f) A lengyel katonai vezetés hibájául róható fel az is, hogy a szövetségesek segítségének konkrét biztosítása nélkül — szabadjára engedte a politikai vezetést. A háborút megelőző politikai helyzet ismeretében valószínűnek vehetjük, hogy a lengyel vezetésnek módjában lett volna erre az angolokat és a franciákat rászorítani.

g) A lengyel hátországban az ellenséges repülőök működése következtében a vasút és az állami híradás felmondta a szolgálatot. Mindkettő szinte megoldhatatlan nehézségek elé állította a lengyel vezetést. A hadsereg nem tudta befejezni a mozgósítást és felvonulást, megakadt az anyagi utánpótlás és nem tudták a veszélyeztetett területeket kiüríteni. A híradás megszűnt egyaránt benította a katonai és a polgári vezetést.

A tapasztalatok alapján fel kell tételeznünk, hogy még megfelelő légvédelem mellett is ezek a szervek oly érzékenyek és olyan könnyen bémíthatók, hogy kikapcsolódásuk esetére megfelelő kíségtől gondoskodni kell.

h) Vezetési elvek szempontjából:

A hadjárat beigazolta, hogy a hadászati formái alapjukban nem változtak meg, legfeljebb — a korszerűség okozta eltolódások miatt — a hatások bizonyos átértékelésére van szükség.

A tapasztalatok megerősítették azt a feltevést, hogy a külső vonal hadműveletei⁴¹ korszerű viszonyok között nyertek jelentőségükben s hogy a belső vonalon⁴² vezetett hadműveletek nehezebbé váltak. A belső vonal — korszerű erődítések nélkül — csak igen nagy kiterjedés mellett használható ki. (Kis államok több arcvonalas háborúja nehezebbé vált)

A sikerült áttörés kialakításának lehetősége a repülőök és a moto-mechanizált seregtestek alkalmazása révén megnövekedett. Ezek működése megkönnyíti a betörésnek áttöréssé való fejlesztését és hatásosabbá teszi az üldözést.

Teljes sikert továbbra is csak az átkarolás (bekerítés) hoz. Az ellenség zömének hadászati értelemben vett bekerítése egy bizonyos mértékig a visszavonulásra és anyagi ellátásra alkalmas vasutak és utak elrombolása által is megvalósíthatónak látszik. (merőleges átkarolás csapatok nélkül). Egyébként a csapatokkal végrehajtott merőleges átkarolás kérdésére a hadjárat nem adott választ. [12. o. vége]

A hadászati halogató védelem (manoeuvre en retraite) eredményes végrehajtásának a lehetősége határozottan csökkent, ha nem gyorsanmozgó állnak gyorsanmozgókkal szemben.

Váságok sikeres leküzdésénél a repülőök felderítésükkel és harci erejükkel, a gyorsanmozgóak pedig gyors eltolási lehetőségükkel a vezetésnek nagy segítségére vannak. Ily módon vált csak

41 Külső vonal: több irányból való támadás akár egy szövetségi rendszer, akár egy ország, akár egy hadsereg ellen.

42 Belső vonal: több irányból jövő támadás ellen egy központi terület védelme.

lehetővé a németek részére az ellenséges háterszág felé 3—4 lépcsőben — sokszor egymástól 100 km-es távolságra — vívott harc.

Német elképzelés szerint a gyorscsapatok (= páncélos és motoros ho-ok) *mozgó háborúbani* alkalmazása megfelel azoknak az elveknek, amelyek szerint a lovasság lett volna alkalmazandó: — kihasználva nagy hadászati és harcászati mozgékonyágukat a *csaták és ütközetek döntő jellegének* kialakítására (átkarolásra és bekerítésre) hivatottak, a gyenge ellenállást megtörők és úgy nyitnak maguknak utat, erős ellenállás esetén inkább megkerülik az ellenséget. (Egyébként a páncélos csapatok vannak hivatva a legerősebb ellenállás megtörésére.)

A hadjárat igen sok példát mutatott fel arra nézve is, hogy a *gyorsanmozgó seregtestek teljesen önállóan a háterszágba mélyen behatolva, annak szervezete ellen küzdöttek, anyagi erkölcsi erejét bénították!* (Gyorsanmozgó raid-ek! Az első páncélos csapatok szeptember 8-án elérték Varsót és ezzel a lengyel erkölcsi ellenállás megtörésében nagyban közreműködtek.)

3. Harcászati vezetés

a) *A szélsőséges súlyképzés* a német tapasztalatok szerint a legszebb eredmények és sikerek forrása volt.

b) *A fegyvernemek összműködését* — a szervezett harcot — ott ahol komoly ellenállásról van szó, okvetlenül biztosítani kell. A motor bekapcsolódása inkább csak a harcon kívüli cselekmények gyorsabb végrehajtását tette lehetővé. A szorosan vett harcban csak a szervezetség rovására lehet növelni a gyorsaságot. A németek a gyorsaságra való törekvés dacára is — a nehezebb harcoknál — *meglepően sok időt adtak az előkészületekre.*

A gyság. és a tü. közötti összműködés a németeknél kiváló volt. A ho. tü-et harcban *egységiesen* vezették és csak ritkán osztották fel (Pl. különleges feladattal a gyalogsághoz beosztott tü. a gyors előrenyomulás alatt — kivétel). Többször az egész hadtesten belül egységiesen szervezték meg és vezették a tü. előkészítést. Nagyobb támadásoknál úgy a hdt. mint a hds-hez is magasabb tü. törzseket vetettek be az egységes tü. vezetés megszervezéséhez. (Varsó, Modlin) Előfordult, hogy egyes magasabb tü. pk-okat mint hcsop. pk-okat is alkalmaztak. (Pl. IX/9-én Sochaczewnél hdt. tü. pk. a hdt. közv. tü-séggel és egy neki alárendelt gy. ezreddel támadott mint hcsop. pk. egy ho. keretén belül.)

Elg. oldaltámadások lefogatására eredményesen alkalmazták a németek az összpontosított tü. tüzet és a hk. ellentámadásokat. („Panzerstösse” — Piatek elleni le.tád. letörése IX/9-én és 10-én.)

A lengyel tüzérség a németek véleménye szerint azért nem volt elég hatásos, mert nem egységiesen alkalmazták, hanem felosztották.

c) Az üldözés megerősödése előtérbe tolja a *tervszerű visszavonulás* elrendelését akkor, ha a siker reménye szétfoszlott. A németek által kikényszerített lengyel visszavonulások a legtöbbször az erők felmorzsolódásához, szétszóródásához vezettek. [13.o.vége]

d) *Gyalogság és a lovasság halogatása* a gyorsan mozgókkal (pc. és mot. ho-okkal) szemben lengyel részről nem bizonyult eredményesnek. A mozgásbeli fölény itt látszólag teljes mértékben és döntően érvényesül.

e) Általában a *lság-ot* a moto-mechanizált csapatokkal szemben nem lehet eredményesen alkalmazni. Azt viszont elismerik a németek, hogy a le. lovasság a gyalogságnak (8. hds. csapatainak) sok kellemetlen percet szerzett. A németek részéről csak egyetlen lov. dd. vett részt a hadjáratban — Kelet-Poroszország K. határán. Tájékoztatóink szerint nem játszott különös szerepet. Érdekes az a német tiszték részéről elhangzott vélemény: „Mit Kavallerie greift man nicht an, mit Kavallerie droht man nur.”⁴³

f) Az egyik pc. hdt. (XV.) pságnál nyert információink szerint a hadműveletek kezdetén a pc. hdt. a gyalogho-ok mellett lett bevetve. Rést ütve az ellenséges ellenálláson, gyorsaságának teljes kihasználásával tört előre. Biztosítása főleg az igen beható földi és légi felderítésből állott. A lengyel oldaltámadások ellen fő védekezésük a gyors mozgás volt. *A gyorsan mozgó seregtestek harcászati vezetése* általában nehéz volt. Sok válságos helyzet adódott, amikor 100—200 km-re voltak a gy. ho-ok előtt. A feszes vezetésre minden eszközt felhasználtak — igen sokszor a vkf. rep.gépen személyesen indult a ho. pk-hoz. A válságos helyzetekben igen nagy meneteket tettek meg és minden tüzgépüket: a lgv. ágyút és pc. elh. ágyút is a gyság. elleni harcba vetették be. Az anyagi veszteség aránylag csekély, a tisztai veszteség aránylag nagy volt.

A mot. csapatok oldalainak érzéketlenségével tüntek ki. A messze előretolt mot. alakulatok éjjelre nem mentek be a falvakba, hanem a terepen⁴⁴ kisebb csoportokban, teljesen körbe való biztosítás mellett éjjeleztek.

43 A lovassággal nem támadunk, a lovassággal csak fenyegetünk.

44 A „terep” szót a jelentés olvasói közül valaki ceruzával a lánhúzta és a bekezdés mellé odaírta: „Terepjáró gépkocsik!”.

Igen hasznosnak és jól alkalmazhatónak bizonyultak a *mkp.zlj-ak*. Óriási mozgékonyság mellett igen nagy tüzerőt képviseltek. (Egy mkp. zlj. megfordulása menetoszlopban 2 perc, — egy pc. ho. megfordítása rossz úton egyszerű egy egész éjjelt vett igénybe.)

g) A német *alsó vezetést* általában a gyorsaság és a kíméletlen erély jellemezte. A vezetők saját személyüket elsősorban vetették be. (L. még 5. alatt a hds. erkölcsé c. fejezetet.)

4. A vezetés technikája szempontjából

1. A gyors háború a felsőbb parancsnokságokat is gyakori állásváltoztatásra kényszerítette. A németeknél, ahol a híradás lépést tudott tartani, ez nem jelentett különösen hátrányt. A lengyel legfelsőbb és felső vezetést viszont megbénította.

A 8. hds. egyik hdt. pság-a átlagban 2 naponként változtatott állást.

2. A gyors hdm-eknek tudható be, hogy pl. a 8. hds. pság. minden nap adott ki intézkedést. Dacára annak, hogy ez csak a késő esti órákban történt meg, mégis mindenki időben kapott intézkedést, mert a pcs-ok lényegét az összes pság-ok — a tervek elkészülte után — *távbeszélőn* (nem rádión) közölték az alárendelt pság-okkal. Az írásbeli pcs-ok késői megjelenése így nem okozott késedelmet. A leadott pcs. lényege és az írásbeli parancs között eltérés — informátoraink szerint — sohasem volt.

Az írásbeli parancsok legterjedelmesebb része mindenkor az anyagi intézkedés volt. De mindenki elismerte, hogy itt a részletekig menő szabályozás vette elejét a súrlódásoknak. [14.o. vége]

3. Az írásbeli pcs-okat legtöbbször a felsőbb pság. mkp-os küldöncökkel juttatta el rendeltései helyükre. A 8. hds. pság. irodavezetőjének közlése szerint ezek kitűnően beváltak, dacára annak, hogy az esetek zömében éjjel, ismeretlen rossz utakon jártak. A hds. pság. mkp-os küldöncsei egy hónap alatt 5—8000 km-t futottak.

4. A németek közölték, hogy elfogott lengyel tisztek vallomása szerint lengyel részről az első hét után a pcs. adás úgy történt, hogy a vezetők személyesen mentek előre és szóban adták ki pcs-ikat.

A német lehallgató szolgálat szept. 8-a körül több ízben felfogta a lengyel rádió következő nyílt pcs-át: „visszavonulás, irány Varsó”.

5. A német hds-ben — tájékoztatónk szerint — *sulykolva* volt az, hogy a seregtestek szomszédaikkal mindig tartsanak összeköttetést és harccselekményeiket, ha felülről nem kapnának intézkedést, azokkal összhangban folytassák. Ez a rendszer a váratlan krízisek elhárításánál mutatkozott igen előnyösnek.

5. A német hadsereg erkölcsének fenntartása

A német hadvezetés látszólag igen nagy súlyt helyez arra, hogy a hadsereg erkölcsét magas szinten tartsa. Ezzel kapcsolatban az alábbi tapasztalatokat szereztük:

1. A hadtest pság-oknál propaganda szervek (prop. század?) vannak beosztva, akiknek hivatása a csapatok helyes tájékoztatása és lelkes hangulatának fenntartása.

2. A tisztek számára kiadott napi helyzetközlés minden nap minden tiszthez eljut — a gondolkodó ember számára szinte nélkülözhetetlen és meggátolja a rémhírek terjedését.

3. A „Soldatenzeitung” hetenkint kétszer jelenik meg. Az általános tájékoztatáson kívül még arra is felhasználják, hogy bizonyos általános érvényű rendeleteket — quasi propagálnak vele. Pl. a német csapatok a lengyel tönkrement gépkocsik gumitömlőit magukkal cipelték. Elrendelték ezeknek a beszolgáltatását. A Soldatenzeitung hosszabb cikket közölt erre vonatkozólag, amelynek az volt a lényege, hogy ezek csak akkor jelentenek értéket a né. hds. számára, ha a központba beszolgáltatva tervszerűen lesznek felhasználva. A cikknek állítólag igen jó hatása volt.

4. Minden lehetőséget megragadtak arra, hogy a legénység *szórakoztatásáról* gondoskodjanak. Lodz-ban ottjártunkkor már „Soldaten-Kino” működött. A harácsolt rádiókat a csapatoknak osztották ki. Áramforrásként — más hiányában — a tehergépkocsik accumulatorjait használták fel. Ennek technikai megoldására a Soldatenzeitung közölt — kis vázlattal ellátott — kapcsolási utasítást. Jellemző a német alaposságra.

5. Nincs *tisztiétkezde*, — a tisztikar is a legénységi konyháról étkezik. A tisztikar így többet törődik a legénység étkezésével — a jobb étkezést nem lehet így propagandaeszköznek ellene felhasználni.

6. A német tisztikar a hadjárat alatt az önfeláldozás és a személyes bátorság tekintetében — rendfokozatra való tekintet nélkül — a legszebb példát mutatta. Ez a magyarázata a viszonylag nagy tisztvesztésnek. Hallottunk csapattestről, ahol állítólag a tisztikar 40%-a esett el és ütközetről, ahol a tisztí és a legénységi veszteség számban egyenlő volt. Jellemző esetként említjük meg: egyik utász század a lengyelek által robbantáshoz szerelt hídhoz ért. A gyújtózinór

már meg volt [15.o. vége] gyűjtva, a századparancsnok egyedül ment előre, hogy megkísérelje a gyűjtőzsinór elvágásával a robbantást megakadályozni. Munkája közben bekövetkezett a robbanás és ott pusztult. — A kiserődöt elfoglaló ho. pk-ról már más helyen megemlékeztünk. — A 8. hds. kritikus harcái alatt az egyik hídnál egy tőzrsorvos tartóztatta a visszaözlönköket és szervezte meg az ellenállást.

7. Igen nagy ember- és lélekismeretre vall a német hadvezetőség részéről az, hogy *okt. 6-ig már mindenki megkapta azt a kiténtetést, amelyet a lengyel hadjárat alatt kiérdemelt.* A tett öröme és dicsősége sokszorosan nagyobb így mintha a jutalmazás csak hónapok után következik be.⁴⁵

A Führer és a német vezető személyiségek minden alkalmat megragadtak arra, hogy az igazán kiváló tettekért megfelelő jutalmazást nyújtsanak. Örvezetéből hadnaggyá lett előléptetve az a pilóta, aki egy angol repülőgépanyahajót eredményesen bombázott, a Royal Oak-ot elsüllyesztő tengeralattjáró legénységét a Führer Berlinbe vendégül látta palotájában.

A Führer viszonylag sok időt töltött a hadjárat alatt a csapatoknál, sokszor nem is a legbiztonságosabb helyen. Elvegyül a legénység közé, konyhájukról étkezik — ezzel a ragaszkodás olyan kapcsolatait teremti meg, amilyenre csak Napóleon tudott példát mutatni.

B) HARC- ÉS EGYÉB CSELEKMÉNYEK VÉGREHAJTÁSA S ZEMPONTJÁBÓL

Támadás és védelem.

1. Tud-e a támadás a korszerű védelemmel szemben érvényesülni? Megtartotta-e a harcászati támadás a harckocsik révén szerzett világháborús fölényét? Mindezek folyamányaképpen a *jövő háborúja a mozgó háború lesz-e avagy állásharc?*

Ezekre a kérdésekre vártak választ a támadás és a védelem kapcsán a hadvezetőségek és a katonai irodalom a lengyel—német háború kapcsán.

A németek támadása mindenütt fölényesen érvényesült. A lengyel—német hadjárat a hadtörténelem leggyorsabb mozgó háborúját tárta elénk. Ennek okát a következőkben látjuk:

a) *A német hadsereg felszerelése és kiképzése a csapatokat a támadásra elsősorban képesítette.*

A páncélos és motorizált csapatok úgy az ellenállások gyors letörésére, mint az ellenálló erők megkerülésére és hátbatámadására, valamint az üldözésre kiválóan alkalmasak voltak.

A német gyalogság a tűzérség és repülők összműködésével, vagy az utóbbi nélkül is képes volt támadását a lengyel védelemmel szemben érvényesíteni.

A nagyfokú motorizáció a német hadsereget igen gyors mozgásra képesítette, eleven erejét hatalmasan megnövelte, — az ellenség sohasem jutott elegendő időhöz, hogy védelmét alaposan megszervezhesse.

b) *A lengyel védelem — még az erődvonalak mentén is — csődöt mondott.* [16.o. vége]

Látszólag kevés volt a páncélos elhárító fegyverük ahhoz, hogy az a korszerű kívánalomnak megfelelően a páncélos erőkkel szemben a védelem gerincét képezze.

A természetes akadályokat (itt főként a folyókra gondolunk) nem tudták kellőképpen érvényesíteni, — mesterséges akadályok építésére nem volt idejük. A lengyel csapatok ellenállást legtöbbször csak házcsoportok, tanyák és erdők mellett fejtettek ki, ott, ahol építés nélkül valami fedezék állott rendelkezésre. Tábori erődítés a mozgó harcok színhelyén legfeljebb lövészeknö kiméretben készült, lövészgödröket (összefüggő lövészárkokat) drótakadállyal csak az erődvonalakban (kiserődök térközeiben) lehetett látni — ott is csak egysoros mélységben.

A német előnyomulás gyorsasága és a lengyel vezetés hiánya lazasága miatt sohasem volt a lengyeleknek elegendő idejük ahhoz, hogy magukat a németek közvetlen hatása alól kivonva — hátrább egy komolyabb védelem megszervezéséhez időt nyerjenek. (tervszerű visszavonulás) A hátul levő lengyel csapatokat előre irányították a küzdőkhöz, holott a közvetlen támadásnál sokkal többet ért volna hátul egy felvételi állásban a védelemre való alapos előkészület. Erre főként a folyók és mocsaras területek és a meglévő békebeli erődítések sok lehetőséget nyújtottak volna.

A lengyel védelem elképzelésében és az erre való kiképzésben súlyos hiányosságoknak kellett lenni. Eltekintve attól, hogy nem volt elegendő és hatásos páncélelhárító fegyverük és így nem lehetett páncélosok ellen is védő tökéletes tűzrendszerük — a védelemnek nem volt sehol megfelelő mélysége, föllenállási övről nem igen lehetett a lengyel védelemmel kapcsolatosan beszélni. A védelmet inkább egy vonalban, mint mélységbe tagozva ott övben fejtették ki.

2. *A lengyel kiserődvonalak leküzdése* a németek részére sehol sem jelentett különösebb nehézséget. Ha a kiserődvonal megkerülhető nem volt, illetőleg ha ez a megkerülés igen sok időveszté- séget okozott volna, akkor rést ütöttek (3—4 kiserődöt egymás mellett kikapcsoltak) és ezen keresztül előrejutva hátulról felsodorították a vonalat.

A kiserődök leküzdésénél a leggyorsabbnak és a leghatásosabbnak mutatkozott a *lőréslövéssel*

⁴⁵ A m. kir. honvédségnél mindvégig jellemző maradt, hogy a kiténtetéseket csak hónapokkal a haditett után adták át, sokszor már a hadművelési területről való visszatérés után. Így sem a kiténtetettre, sem környezetére nem gyakorolt olyan ösztönző hatást, mint amelyet a rövid időn belüli elismerés elérhetett volna.

való leküzdés. A páncélelhárító ágyú vagy a légvédelmi gépágyú vagy egy tábori löveg 500—600 m-re megközelíti a kiserődöt és 2—3 lövést ad le a lőrésre. Egy lőréstálalat állítólag már elegendő a kiserőd kikapcsolásához. A hallott tapasztalatok szerint ez a kiserődök leküzdésének leggyorsabb és legegyszerűbb módja, amelyet a németek a spanyol háború tapasztalatai alapján vezettek be. Állítólag egy 15 cm-es telitalalat is elegendő volt a lengyel kiserőd kikapcsolásához. Tüzérségi leküzdés sok löszert fogyaszt, — gyalogság által csak igen nagy veszteséggel rohamozható a kiserőd. (Nem szemtanú elbeszélése szerint volt rá eset, hogy harcocsival zárták le a lőrést.) [17.o. vége]

A lengyel kiserőd igen primitív építmény. L. alábbi rajzot: (4.sz. vázlat) *Oldalnézet.*

Legtöbbnyire oldalazásra voltak beállítva, (de voltak arclőrési is) meglehetősen nagy távolságra, de kis mélységre egymástól. A kiserőd kb. 2—3 m-re emelkedett a föld fölé és miután nem volt kellőképpen leplezve, rendszerint igen jó célt mutatott. A kiserődök zöme 1939 tavasza óta épült, sok helyen még az építésközöket ottláttuk a helyszínen. A befejezetlen és gyors munkának tudható be, hogy a kiserődök első falai előtt sokszor még földhányások sem voltak, minden leplezés nélkül meredtek az ellenség felé.

Említést érdemel, hogy Sieradz-nál az első kiserődöt az ott előnyomuló hadosztályparancsnok — (gépkocsival az elővéd elé ment) — kb. 15 főt számláló szűkebb törzsével együtt rajtaütéssel foglalta el — ez képezte a gyors résnyitás alapját.

3. *Páncélos csapatok támadása* (harcocsitámadás) mindenütt sikerrel járt, ahol alkalmazták és nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a lengyelek ellenállását megtörve a gyalogságnak vagy a motorizált erőknél lehetővé tegye a betörések áttöréssé való kifejlesztését. (A spanyol háború azon tapasztalatai, amelyek a harcocsik alkonyáról szóltak itt nem igazolódtak be⁴⁶) A német sikerek magyarázatát — és egyben a lengyel páncélos csapatok csődjét — az alábbiakban találtuk:

a) A németek a *kiváló harcocsi-anyagot* (l. a szervezésnél) *helyes elvek szerint alkalmazták:*
tömegesen,
meglepetésszerűen,
megfelelő terepen vetették be,
helyesen összeműködve a gyalogsággal, tüzérséggel és repülőekkel.

A tömeges bevetés alsó határát kb. 100 harcocsi bevetésénél látják. Ennél kevesebbet nem alkalmaztak. A lengyelek páncélos erőiket megosztották — hallomásunk szerint 25 volt az egyszerre bevetett harcocsik legnagyobb száma. Anyaguk nem érte el a német harcocsik niveljét.

A gyalogsággal az összműködés úgy történik, hogy a harcocsitámadás akkor indul meg, amikor a gyalogság az ellenséges állásokat 400 m-re megközelítette. A 3 hullámban meginduló harcocsilépcsők mindegyikével előmegy a gyalogság egy része egészen a rohamtávolságig. Az első harcocsilépcső a főellenállási öv páncélelhárító és nehéz fegyvereit küzdi le, a második a tüzérséget és a tartalékokat, a harmadik a „tisztoगतó” hullám. Az utolsó harcocsival egy magasságban lépi át a gyalogság az ellenség főellenállási övét. A támadás alatt a tüzérség az ellenséges tüzérséget fogja le, illetőleg oldalban elrekeszeli a betörés helyét. [18.o. vége]

Tüzérségi előkészítés csak akkor van, ha az ellenség páncélelhárító fegyvereket is állított be a védelemre. A tüzérségi előkészítés célja egyébként az ellenséges tüzérség és a páncélelhárító fegyverek leküzdése. A tüzérségi előkészítés mérve az ellenség berendezkedettségének és a meglepetés értékének függvénye. A lengyel hadjárat alatt általában a teljes meglepetés érdekében vagy nem csináltak tüzérségi előkészítést, vagy igen rövid tüzérségi előkészítések voltak, ami a gyenge lengyel védelem folytán érthető.

A harcocsitámadás sávját — ha ez a terep alakulása vagy terepfedezet által látás ellen nincs véde — *mindkét oldalon ködfallal zárják el* és köd alá helyezik az ellenség főellenállási öve mögött lévő tüzérségi figyelőket is. Ezzel kizárják azt, hogy a meg nem támadott ellenséges állásrészek páncélelhárító fegyverei oldalazólag tudjanak hatni az előretörő harcocsik ellen, illetőleg megpróbálják kikapcsolni a tüzérségi vezetést. (5.sz. vázlat)

A kódosítást az 1938-ban felállított *ködszázadok* végzik a tüzérséggel karöltve.

Az összeköttetést a tüzérséggel úgy tartják fenn, hogy a tüzérségi figyelőhöz (tüzérségi parancsnokhoz) küldenek egy összekötő-harcocsit — ez tartja az összeköttetést rádióan az elől levő harcocsik parancsnokával. *A gyalogsághoz* 2 harcocsit küldenek: egyet a parancsnokhoz, egy pedig a gyalogság első vonalával együtt megy előre. A német tisztek szerint az összeköttetést a harcocsi-rádió révén mindig kitűnően működött.

A lengyelek — mint már jeleztük — nem rendelkeztek elegendő számú páncélelhárító fegyverrel. Ehhez még hozzájárult az is, hogy a páncélelhárítóágyú lövedéke nem volt megfelelő késleltetésre beállítva, a páncéllal érintkezve azonnal robbant — ha kárt okozott is, legtöbbször nem

46 A spanyol polgárháborúban korlátozott számban, a páncélosok számára kedvezőtlen, hegyes terepen bevetett harcocsik nem bizonyíthatóan be mozgékonyaságukban, nagy lökő- és tüzejükben rejlő fölényüket. Ezért egyes katonai szakértők — köztük a magyar megfigyelő tisztként Spanyolországba kiküldött *Seján Valer* vk. szds. — azt a következtetést vonták le, hogy a harcocsik alkalmazhatósága nem áll arányban előállításuk magas költségeivel, így nem érdemes nagy tömegben gyártani és rendszerbe állítani őket.

tette a harcocsit hasznavehetetlenné. (Egyik osztályparancsnok harcocsija két átütő találatot kapott — és mégis végigküzdötte az az napi ütközetet.)

A lengyelek páncélelhárító puskáival is fel voltak szerelve. Ennek úrmérete egyezett a rendes gyalogsági fegyverrel, töltete azonban azénál jóval erősebb volt. A harcocsi páncélját kedvező körülmények között átütötte — sok kárt rendszerint nem okozott. [19.o. vége]

A lengyelek időhiány miatt mesterséges harcocsiaikadályt csak kevés helyen alkalmaztak. Árkokat ástak az alábbi metszetek szerint: (6.sz. vázlat) (Ilyet nem láttunk — leírás szerint!) (Varsónál láttuk — kiegészítve oldalban vasúti sínekkel)

Alkalmazták még a ferdén beasott vasúti síneket önmagukban is 2—3 sorban. Mozgatható harcocsiaikadályt is láttunk — ez egy kb. 1.5 m magas „vascsillag” — alakját akkor kapjuk meg pontosan, ha egy 1.5 m-es oldalakkal bíró elméleti kocka minden sarkából az ellentétes sarkokba átlót húzunk. Ezek az átlók 8—10 cm erős — végükön hegyes — vasrudak, amelyek közé-pütt erősen össze vannak fogva.

A németek azt állítják, hogy páncélosaik aránylag kis veszteségeket szenvedtek.

4. A támadások jellegzetességéhez tartozik még annak megemlítése, hogy általában véve kevés kézi tusa volt a hadjárat alatt. Ha a német tüzéség és géppuskák oltalma alatt a német gyalogságnak sikerült rohamtávolságra előrejutni — a lengyelek a roham megindítása előtt visszavonultak. — Ha nem sikerült a német gyalogságnak nagy veszteség nélkül rohamtávolságig előrekiüzdeni magát, akkor a németek a hátak ellen irányított gyorsanmozgókkal, repülőkkal és összefogott tüzéségi tűzzel törték meg az ellenállást. Ilyenkor szintén ritkán került kézitusára a sor.

2. Halogatás, visszavonulás, üldözés

Miként azt a II. fejezetben jellemeztük: a lengyel—német hadjárat jórészt lengyel részről a halogatás és a kikényszerített visszavonulás, német részről pedig az üldözés jellegzetességeit viselte magán.

1. Az üldözés a motorizált és mechanizált erők, valamint a repülők révén a német oldalon — a műlthoz viszonyít(va) — igen nagy segítséghez jutott. A német gyorsanmozgók megelőzték a visszavonuló lengyeleket, — a párhuzamos üldözés a német sikerek egyik főforrása volt. A repülők a megrendített lengyel csapatok ellen teljes hatásukat érvényesítették. A német üldözők eleinte minden kisebb erő bekerítéséhez bekanyarodtak, később csak részeket hagytak vissza és továbbhaladtak — így 3—4 arevonalt állott elő egymás mögött.

2. A lengyelek halogatása többnyire csak kitéró harcokban merült ki. Hiányzott lengyel részről a halogatás két igen fontos kelléke: a tervszerű és feszes vezetés, valamint a műszaki zárás kiadós alkalmazása.

A halogató harcok kis erővel való sikeres megvívásának a valószínűsége csökkent — úgy harcászati mint hadászati vonatkozásban. Pe-os gyorsanmozgókkal szemben a gyalogság nem tud eredményesen halogatni. Viszont a halogató lengyel lovasság a német gyalogságnak sok kellemetlen percet okozott. A 8. német hadsereg tisztjei a legnagyobb elismerés(sel) [20.o. vége] emlékeztek meg a lengyel lovasság teljesítményeiről. (A lovasság volt a lengyel hds. elite csapata.) A gyorsaság főlénye (az erők gyors összevonásának lehetősége) a halogató harcban döntően érvényesül.

A mű. zárás lengyel részről a hidak és átereszek rombolásában merült ki. Csak kevés helyen alkalmaztak tányéraknákat és egy helyütt — szerintük tévedésből — gázt. (Czenstochau mellett) L. ezzel kapcsolatosan még a mű. részt.

3. A lengyelek visszavonulása legtöbbször a kikényszerített volt, ami csak igen kevés helyen kapott ellentámadások révén enyhülést, de annál többször a szervezetlenségbe és rendszertelenségbe vezetett és előre megásta a következő ellenállás sírját.

3. Mozgások, menetek

a) Gyalogmenetek

A hadjárat egyik legelőkelőbb tanulsága az, hogy mindaddig, amíg a hadsereg zömét a gyalogság képzí — az izomerővel végrehajtott mozgás is megfogja tartani jelentőségét.

1. A német gyalogság óriási menetteljesítményei rendkívüli módon hozzájárultak a hadjárat gyors és sikeres megvívásához. A 14. német hds. csapatai a hadjárat alatt 30 km-es napi átlagot mutattak fel, de volt csapat, amely a harcok kívül még napi 50 km-t teljesített. Nagy jelentőséggel bír a gyalogság teljesítőképességének növelése terén az a körülmény, hogy a németek a gyalogság málháját szállítják. (L. részletesen a szervezés fejezet alatt.)

2. A mozgásoknak tisztán csak az éjjeli sötétségre való korlátozása — német részről még a hadjárat legelső napjaiban, amikor még a lengyel légi erőkkel számolni kellett — sem volt lehetséges. Az előnyomulá(s) gyorsasága ezt nem engedte meg.

Ugyancsak a gyorsaság érdekében történt, hogy az útszegény terepről a szétbontakozott csapatokat mielőbb az utakra vonták össze és amíg csak lehetett oszlopokban nyomultak elő. Így a terepen való mozgás sok sűrűdését és energiavesztését elkerülték. Ez azonban csak a megrendült lengyel hadsereggel szemben volt megkockáztatható!

Amily mértékben a német légi főlény megengedte a német csapatok nappali mozgását — a

németek a hdj. első napjai után csak akkor meneteltek éjszaka, ha őket erre az időkihasználás kényszerítette —, oly mértékben kényszerültek a lengyelek mindinkább éjjeli menetelésekre, ami hozzájárult az energiák gyors felörléséhez.

b) *Gépkocsik mozgatásra való felhasználása.*

A németek felfogását ezen a téren az alábbiakban foglalhatjuk össze:

1. *A gység. rögtönzött gk. szállítása* csak jó utakon mozgó, igen hosszú gko-kat eredményez. Ezek csak biztosított területen mozoghatnak. földi és légi támadással szemben rendkívül érzékenyek. Időnyerése a ki- és berakás nehézségei miatt csak bizonyos távolságon felül észlelhető. *A kirakásnak még a tü. tűzkörletén kívül meg kell történni.* A mozgási és a harcképesség érdekében a lovakat is szállítani kell.

A németek a fenti okok miatt a harcoló csapatoknál nagyobb mozgásokra a rögtönzött gk. szállítást nem igen alkalmazták. Kivételes esetként említették meg azt, hogy a IX/9-i kritikus helyzetben Lowicz-nál a ho.pk. az egyik anyagot szállító gko-ot lerakatta és egyik ezredét azon tolta előre. [21.o. vége]

2. *A motorizált csapatok terepjáró gépkocsikon mozognak, harchoz leszállnak, a harcterületen szükséges vontatást a tűzfegyverek részére traktorok és kisebb terepjárók végzik.* Úttól nem függenek, a terepen kis egységekre szétbontakozhatnak, *gyorsaságukat egy ideig még a harcterületen is ki használhatják.* Mozgékonyaság tekintetében jóval felette állnak a gépkocsin szállított csapatoknak. Hátrányuk, hogy meglepetésekkel szemben érzékenyek — biztosításra szorulnak.

3. *A mechanizált erők csoportjába a harcokocsikon kívül azok az erők tartoznak, amelyek azokkal együttműködve harc közben is mozgó talpazatukon maradnak.*

4. *A mechanizált és motorizált erők között — az alkalmazást tekintve — szoros kapcsolat van. Egyenlő sebességgel jutnak el valahová, menet alatt azonban a mot. erők a mechanizált csapatok biztosítására szorulnak. A mechanizált erők bevezetik a harcot, az elért siker megtartására azonban csak a motorizált csapatok gyalogsága képes.*

Az egymásrautaltság vezetett a *moto-mechanizált* seregtettek felállításához. Ennek felel meg a német motorizált ho., amely egy pc. dd.-ből és egy mot. dd.-ből áll.

A német mot. ho-ok — várakozáson felül bizonyították, hogy

aa) meglepetések előidézésére és kivédésére,

bb) harcászati cselekmények ütemének gyorsítására,

cc) hadászati célú önálló működésre kiválóan alkalmasak és a mai viszonyok mellett az ideális szervezést testesítik meg. (L. még a szervezés fejezetben.)

A német mot. ho-ok teljesítményére jellemző, hogy a Bzura menti kritikus napok alatt a 10. hds. pság. *egy éjjel egyik mot. ho-át 200 km-re toltta el és másnap harcba vetette.* (Minden gépjárművön 2 gk. vez. van!)

c) *Forgalomszabályozás*

A sűrűdásmentes országúti közlekedés érdekében a németek *igen nagy súlyt helyeznek a forg. szabályozására.* Ennek szép példáját láttuk Varsó előtt, ahol a műúton egyidőben 4 menetoszlop mozgott (2 K-i, 2 Ny-i irányban) és még egy haránt útról nagyobb csapat is besorolt. (A Führer díszszemléjét követő csapatmozgások)

A németek a polgári és katonai forgalmat — ahol erre a lehetőség megvan — szétválasztják. Igen sok helyen 2 hidat építettek — egyiket kizárólag a katonaság használatára.

4. Ejtőernyős csapatok alkalmazása.

Informátoraink szerint a németek ebben a háborúban az ejtőernyős csapatokat nem alkalmazták. Ez ellentétben látszik állani a német sajtó ama híreivel, amely annak idején az ejtőernyővel leugrottak meggyilkolását vetette a lengyelek szemére. Az a német indoklás, hogy itt nem volt szükség az ejtőernyős csapatok bevetésére, teljesen elfogadható, — a katonai irodalom egyöntetűen azon a véleményen van, hogy ezek a csapatok csak döntő fontosságú célokra vethetők be. Valószínűnek vehetjük, hogy a lengyelek által legyilkolt ejtőernyősök inkább a hírszerzés emberei lehettek. A lengyelek ezekkel szemben kíméletlenül jártak el és a megsérült repülőgépekből kiugró hajózó személyzetet is meggyilkolták.

Jelentésre érdemesnek látszik Hämälätien finn őrgy. [22.o.vége] közlése, aki a német hadi-akadémia elvégzése után csapatoszlopon volt és az alábbi gyakorlatnak volt a szemtanúja (Állítása szerint, ha ezt mástól hallja nem hiszi el!)

A németek egy leszállásra alkalmas területre *légi úton egy és fél óra leforgása alatt* egy ejtőernyős zászlóalj, egy teljes gyalogezredet, egy 3 úteges hegyi tüzér osztályt egy lgv. g. ágyus úteget és egy utász szakaszt szállítottak.

Legelőször megjelentek a feld. rep. gépek és kikeresték a leszállásra alkalmas helyet. Ezt követte az ejtőernyős zászlóalj leereszkedése. A zlj. n. fegyverei a szállító repülőgépek által vontatott vitorlázó gépekre voltak helyezve és azokat a csapatok kiugrása után a szállító gépek elengedték. Azok simán leszálltak. Amikor az ejtőernyős zlj. a leszálláshoz szükséges területet megfelelő

távolságra biztosította, megkezdődött a már említett alakulatok légi szállítása JU—52-es gépeken. Ezt a szállítást több száz repülőgép végezte, megszámlolni őket nem tudta. A szállítást vadászipilóták fedezték. Másfél óra után az említett erők teljes felszereléssel harcra készen állottak.

5. H í r a d á s

1. A lengyel híradás csődje nagyban közrejátszott az összeomlás előidőzésében.

a) A magas építésű állami hálózatot a repülők (és valószínűleg bizalmi egyének⁴⁷ is) igen hamar tönkretették. A vezetékes felső vezetés ezzel megszűnt.

Az állami hálózat a repülőkkel szemben annál is inkább érzékenynek mutatkozott, mert helyreállítására nem volt idő.

b) A lengyel rádió sem felelt meg a felső vezetés követelményeinek. Itt a kiképzésben és az üzemi fegyelemben nagy hibának kellett lenni, mert pl. volt a hadvezetőség intézkedései között olyan, amelyet *nyíltan* adtak le a hds. pság-oknak.

Az általunk hallottak szerint a németek csak a lengyel alsóbb vezetés rejtjelkulcsát tudták megfejteni.

A bemérő (iránymérő és lehallgató) századok munkája révén a németek a lengyel parancsnokságok működési helyéről gyors képet kaptak és több ízben ez adta a bombatád-okhoz az alapot, ill. a hírszerzés számára jó támpontot nyújtott.

2. A német híradás a gyors mozgó háborúból kifolyólag vele szemben támasztott óriási követelményeknek teljes mértékben megfelelt. Lehetővé tette minden vonalon a feszes vezetést.

a) *Hdm. egységtől felfelé* igyekeztek a híradást vonalas összeköttetésben lebonyolítani. Bármily gyors volt is az előnyomulás, a német vk. — tisztak közlése szerint — az esthomály beálltáig mindenkor meg volt a vonalas ök.

A magasabb pság-ok a rádiót minél kevesebbszer használták. Ennek használatára jellemző esetként említjük meg, hogy a XIII.hdt. pk-a (egyik vk. ti. előadása szerint) naponta személyesen bírálta felül a rádión kiadott táviratokat.

A magasabb pk-ok ök. rep. géppel (Storch⁴⁸) vannak ellátva.

b) A csapatok a gyors mozgó harc alatt a rádiót kiadásosan használták. A táviratváltás hol nyíltan, de [23.o.vége] legtöbbször rejtjelezve történt. A rejtjelezés — géppel — nem jelentett különösebb nehézséget. (Egyik volt ezr. sgt. közlése). Estéig — vagy ha huzamosabb megállásra került a sor, a vezetékes összeköttetés a csap. pság-okhoz is kiépült.

c) Külön említést érdemel a gyors seregtettek híradása. Közlésük szerint, az összekötő eszközök minden fajtáját igénybe vették, de különösen a rádiót és a személyi eszközöket (rep., mkp.). Volt rá eset, hogy a pc. hdt. olyan gyorsan tört előre, hogy a hds. pság. adását már a távolság miatt nem tudta venni (ugyanakkor a hds. pság. még hallotta őt.)

A nagy kiterjedések miatt a hdt. vkf. gyakran személyesen rep. gépen vitte a pcs-okat a hok-nak. („Storch” géppel).

d) A nehéz (többerű) kábel kitűnően bevált, csak nagy távolságokra megfelelő erősítő berendezésekre (relais-ek) van szükség. Lengyelországi tartózkodásunk alatt a német katonai közigazgatási híradás — miután az állami hálózat alaposan le volt rombolva — teljesen ezekre volt alapozva. Egyszerűen az út árkába vannak fektetve, sokszor 3 is fut párhuzamosan, — ahol utat keresztelnek egy kis árokba vannak besüllyesztve. A nehéz kábelekre leginkább csak az hívja fel a figyelmet, hogy bizonyos távolságokra az összeköttetéseknél a kábeldobok fekszenek.

e) A pc-os csapatok híradását harcban a támadás-védelem fejezetben tárgyaltuk. A rövidhullámú adókra a hírszerzés alatt térünk ki. Repülők híradását lásd a repülőgépekről szóló tapasztalatok alatt.

6. M ű s z a k i v o n a t k o z á s ú t a p a s z t a l a t o k

A műszaki csapatok mindkét félnél, de különösen a német oldalon — igen nagy szerephez jutottak.

1. A lengyelek műszaki tevékenysége főleg a hidak és átvezetők robbantásában merült ki. Ritka és véletlen számba megy ma Lengyelországban az épségben maradt híd.

A kő, a beton és a vashidakat robbantották, a fahidakat felgyújtották. A robbantók az esetek zömében tökéletes munkát végeztek (pl. Wyszogrod-nál az 1200 m hosszú híd minden aljzatát felrobbantották), láttunk azonban sok olyan hidat is, ahol a robbanás után csak kisebb munkálatokat kellett végezni, hogy a nagy híd járművek részére is használható legyen. Még az említett

⁴⁷ Bizalmi egyéneknek itt a németek által hírszerzésre és szabotázsakciókra beszervezett, elsősorban német származású lengyel állampolgárokat kell érteni.

⁴⁸ A Fieseler Fl. 156 típusjelű felső szárnyas, merev futóműves, kis sebességű futárgépet a fel- és leszálláshoz szükséges rendkívül rövid, alig 50 m-es nekifutás tette igen használhatóvá. A csapatokhoz kirepülő parancsnokok olyan kis területű sík helyeken is leszállhattak vele, amelyek más repülőgépek landolására alkalmatlanok lettek volna. A gép hosszú futószárával, viszonylag nagy fesztávolságú szárnyaival a népszerű gázlómadarra emlékeztetett, ezért kapta a Storch, azaz Gólya típusnevet.

Wyszogrod-i híd is, gyalogközlekedés számára helyreállítható volt — tisztára csak a romok felhasználásával. Jellegzetes a Lowicz-i Bzura-híd robbantása (6.sz. vázlat) *új hídrész, amelynek segítségével az átjárást gyorsan lehetővé tették. Ma is így használják. [24.o.vége]

Tökéletes volt az Sochaczew-i Bzura híd robbantása: (7.sz. vázlat)

A felgyújtott hidak ritkán égtek el teljesen. Aljzaikat rendszerint a helyreállításnál fel lehetett használni.

Lengyelek mü. zárás ritkán alkalmaztak. Gázt csak egy ízben, tányéraknát ugyancsak a 10. hds. előtt több ízben alkalmaztak, anélkül, hogy komoly mü. zárásról (mü. zárórendszerrel) lehetne beszélni.

Német részről tájékoztatóink sehol sem tudtak arról, hogy az előnyomulás alatt mü. záróövön való áthatolásra került volna a sor. Alapos mü. zárás végeztek ellenben Varsóban, ahol az utcákat zárták le és különösen rejtett tányéraknák révén sok német pc. járművet elpusztítottak és a gyság-nak is veszteséget okoztak. (A varsói „barrikádok” végeredményben a védőt is egérfogóba zárták!)

2. A német műszaki csapatok a felrobbantott hidak és tönkretett utak helyreállításával minden méltánylást megérdemlő munkát végeztek, mert a lengyel rombolások nagyobb mérvben sehol sem fékeztek le az igazán gyorsan előnyomuló német csapatokat.

Sok esetben a német csapatok (pc. járművek és gk-k is) be sem várva az átjárók helyreállítását — átgázoltak az akadályon és kíméletlenül folytatták az elg. üldözését.

A rombolásokra való tekintettel a németek az *elővédekhez bőségesen osztottak be mü. csapatokat*. Igen sok műszaki munkát (hidépítést, úthelyreállítást) éjszaka végeztek.

A bizottság lengyelországi tartózkodásakor az elrombolt hidak és átvezetők legalább *félállandó jelleggel* (16—20 t. teherbírással) mind helyre voltak állítva, úgy hogy a közlekedésnek akadályát nem volt. A fél állandó hidak zömükben szükségszerűen voltak kiépítve — de találtunk — több helyen főként úszó aljazatos hidaknál — régi Birago féle anyagot is beépítve. Tiszta német szabvány anyagból készült hadihidat a bizottság nem látott.

7. L g v . t a p a s z t a l a t o k

1. A német lgv. munkájáról nem igen hallottunk, nem voltak légi céljai. A német lgv. ágyúkat a földi harcban — kiserődök ellen — pontlövésre használták.

2. *A lengyel légi figyelő és jelentő szolgálat* teljesen csődöt mondott szept. 1-jén, amikor nem közölte idejében a lengyel határt átlépő rep. tömegeket és ezzel lehetővé tette a lengyel rep. erők nagy részének meglepetésszerű megtád-át.

b) *A lengyel lgv. tü.* nem lehetett túlságosan fejlett (a német zsákmányban Bofors lgv. gép-ágyút láttunk, — korszerű lgv. á-t azonban nem). Ahol nagyobb számban [25.o.vége] voltak, ott a német bombázó erők kapcsolták ki jórészt őket. A zuhanó-bombázókkal szemben tehetetlenek voltak. A lengyel lgv. a német rep. gépekben főként csak akkor okozott veszteséget, amikor azok elbizva magukat túlságosan alacsonyan repültek.

c) A passzív légvédelemmel kapcsolatosan a bombázott városokban, de különösen Varsóban — az alábbi tapasztalatokat sikerült szerezni.

aa) a rep. bomba — megfelelő nagyság mellett (200-500 kg) — 2—3 emeletes házak plafonjait átütö és sok esetben még a pincét is bezúzta. Boltíves pincék és modern vasbetonépítkezések ellenállása nagyobb mint a régieké.

bb) az lgv. óvhelyek legalább 2 kijáratral bírjanak — az eltorlaszolás veszélye igen nagy és gyakori. Nyilvános óvhelyek hiányában — nagyobb tereken lövészárkokat ástak a lengyelek. Ha a bomba közvetlenül nem esik bele vagy közvetlenül mellé, ezek repeszthatás ellen jól védenek

cc) az ablakokat rep. tád-kor ki kell nyitni, különben a légnyomás mind bezúzta azokat. (Lengyelek mind besúgták, ez a németek szerint helytelen)

dd) Lengyelországban az ablakok mind keresztesíkosan papírral be voltak ragasztva. Nem tapasztaltuk, hogy ez különösebb előnnyel járt volna. Németországban ez nincs elrendelve.

ee) *a rep. bombák közvetlen hatásánál még talán többet pusztít a tűz*. Miután számolni kell azzal, hogy a vízszolgáltatás megszűnik — mint ez Varsóban is megtörtént — előgondoskodásokat kell tenni arra, hogy az oltáshoz helyszínen legyen anyag tárolva. Kis tüzek kezdeti elfojtása nagy károkat előzhet meg.

ff) a sok hosszantartó lgv. riadó a lakosságot elfásítja az ezzel kapcsolatos kötelezettségekkel szemben.

gg) Németországban a háború kezdete óta állandó elsötétítés van. Ez sok közlekedési balesetet okoz és az életet az esthomály beálltától kezdve megbénítja.

Az elsötétítés kiterjed a cseh-morva protektorátus területére is.

Ezzel kapcsolatban azt tapasztaltuk, hogy ilyen hosszú időre szóló elsötétítés a lakosság részére igen nagy terhet jelent. Látszik ez abból is, hogy a teljes elsötétítésből már hallgatólagosan sokat engedtek — ez viszont alássa a lgv. fegyelmet. A sötétség beálltával még a gyalogjárókon való közlekedés is — jobb oldalon kell menni — szabályozva van, hogy az összeütközéseket elkerüljék.

8. Hírszerzés — sabotage

A német hírszerzés a hadjárat előtt és alatt kiválóan működött.

a) A békehírszerzés alapján a németek igen jól ismerték a lengyel erődítéseket és a rep. alapokat. Eme tájékozottságukat, amelyet jórészt nagy magasságból való fényképezéssel szereztek, igen jól értékesítették.

b) *A lengyel területen* beszervezett bizalmi emberek (többnyire német nemzetiségűek) — rövid hullámú rádiójukkal — a hadjárat alatt igen értékes híreket közöltek a német vezetéssel.

Varsó ostroma alatt a németek egy épségben maradt távkábelen át hallgatták le a város pk-ának (Rommel tbk.⁴⁹) beszélgetéseit. [26.o.vége]

A német hírszerzés adatai — különösen az első időben — annál is inkább fontosak voltak, mert a *hadászati légi felderítés adatai nem adtak tiszta tájékozódást*. A Posen területéről Varsó felé vezető utakon pl. állandóan sűrű forgalom volt, amint később kiderült, menekülők lepték el az utakat. A német 8. hds. pedig hosszú ideig hiába várta innen a tád-t, a lengyel csapatok a valóságban éjjel meneteltek.

c) A foglyok kihallgatása és a rádió lehallgatás (l. a hírszerzés fejezet alatt is) igen eredményesen egészítették ki a német hírszerzést.

d) *A lengyel hírszerzés* gyöngén működhetett. Erre lehet következtetni abból, hogy *a német hds. békemunkája, mozgósítása és felvonulása véleményünk szerint nem állott tisztán a lengyelek előtt*. Igaz, hogy *a német hadsereg kitűnően tud titkot tartani*. Erről személyes meggyőződést is szereztünk.

e) Bár a *sabotage* tevékenység lengyel területen elő volt készítve, azt nem váltották ki, mert féltek a lengyelek bosszújától a német lakossággal szemben — és nem is volt rá szükség, feladataikat a repülőgépek elvégezték. (8. hds. hírszerző vk. ti-jének közlése.)

9. Anyagi szolgálat

A német hds. anyagi ellátását akkor értjük meg legjobban, ha a hadigazdálkodás kapcsán kiadott rendeletet olvassuk: *a katona élete kockázatásával fegyveresen védi meg a hazát. Az ő áldozatuk nagyságához képest eltörpül minden olyan teher, amely a hátszágban, gazdasági korlátozásokból kifolyólag hárul a polgárookra*. A gazdasági életben bevezetett korlátozások első célja a hds. tőkéletes ellátása.

Ahogy a hds. a béke idején megkapott mindent, amit a német állam neki a fejlesztéshez nyújtani tudott, úgy ma is a hds. megkapja mindazt, amire ellátási és utánpótlási szempontból szükség van.

1. A lengyel hdj. alatti anyagfogyasztásról nem sikerült tiszta képet kapni. Valószínűnek vehetjük, hogy erről — csak az egész hds. fogyasztását áttekintő — legfelsőbb vezetés bír tiszta képpel. Berlini fáradozásunk, hogy e tekintetben is tájékozódást szerezzünk nem járt sikerrel. Csupán következtetni lehet, hogy miután a harcok általában nem voltak súlyosak (nem voltak hosszú tü. előkészítések!) a lőszerfogyasztás nem lehetett túságosan nagy. Talán a tervezettnél nagyobb lehetett, az üzemanyagfogyasztás — ami viszont a gyors mozgóháború logikus következménye!

2. A lengyel hadszíntéren húst, gabonaműveket és burgonyát legtöbbször helyszíni beszerzéssel lehetett pótolni.

3. Tájékoztatóink mind egyöntetűen azt állították, hogy még a leggyorsabb előnyomulások idején sem volt semmiben hiány. Az utánszállítás tehát kifogástalanul működött. Ennek a magyarázatát abban találjuk meg, hogy a seregvonatok teljesen motorizáltak. Az ellátási határok igen megnövekedtek, az ellátás igen meggyorsult. Az igényléseket gyorsan tudták lebonyolítani, ami különösen a lőszerellátás terén bírt jelentőséggel. A lőszerrel megrakott gk-k — tájékoztatóink szerint — sokszor nappal [27.o.vége] egészen megközelítették a küzdők vonalát. Egyébként a felvételező helyekről éjszaka szállította el anyagát a csapat.

A lengyel vasutak el voltak rombolva — a német hds. mégsem akadt meg a világháborúból ismert 120 km-es „ellátási határnál”, hanem 350—400 km-t tett meg, anélkül, hogy az anyagi ellátás fékezőleg hatott volna. Ez a német tgc-k óriási teljesítőképességének tudható be. Látszólag a német hds. az utánszállítás céljait szolgáló gk. oszlopokkal bőségesen el van látva. Konkrét adatokat szerezni e tekintetben nem sikerült.

A messze az arcvonal mögött küzdő gyorsmozgó csapatok utánszállítását repülőgépekkel oldották meg. — ezek a szükséges lőszer és üzemanyagot kis ejtőernyőkkel bocsátották le. Meg kell jegyezni, hogy ez a módszer csak a németekéhez hasonló légi fölény mellett valósítható meg. Gondot a gyorsmozgóknál főként az üzemanyag utánpótlása okozott. Élelmi utánpótlásra a gyors csapatok nem szorultak.

A kocsioszlopok eltűnése a seregvonatból — nagyon lecsökkenti a seregvonatok hosszát. Egy köz. tgc. 4 kocsioszlopot pótol teherbírásban, nap menetteljesítménye pedig 4 kocsioszlop 4-szeresének felel meg! Egy hds. gyors mozgásra való képesítésénél a tapasztalat szerint a seregvonatot motorizálásának óriási jelentősége van.

49 Nem azonos Erwin Rommel német tábornokkal.

A lengyel hds. végnélküli kocsioszlopokkal rendelkezett. Ezek a mozgást rendkívül gátolták és béklyóként hatottak a csapatokra. Egyébként a lengyel hds. anyagi ellátásáról közelebbi adatokat nem tudtunk szerezni.

4. A lengyel hadjárat alatt a német hds. igen nagy hadizsákmányra tett szert. Ennek gyűjtése, rendezése és elszállítása megtekintésünk idején — német alaposággal megszervezve — folyamatban volt.

5. A német legénység élelmezése jó és bőséges. Háborúban *nincsenek tisztí étkezédek*, minek a legénység szemében óriási jelentősége van, nem utolsó sorban abból a szempontból is, hogy így a tiszték jobban utánanéznek az étkezésnek. A magasabb parancsnokságok is rendkívül egyszerűen élnek — erről személyes tapasztalat alapján is módunk volt meggyőződést szerezni.

6. Lengyel részről a *kiürítés* sem volt előkészítve, sem a hadjárat alatt szabályozva nem volt. A rendszertelenül hátrátóduló lakosság ellepte az utakat és szinte leküzdhetetlen akadályt gördített saját hadserege elé. Ezek a hátrafelé menetelő oszlopok sokszor megtévesztették a német rep. felderítést.

Ha a község v. város nem került különösen heves harcok gyújtópontjába, a lakosságnak az a része járt a legjobban, amelyik helyén maradt.

7. Német részről a veszteségek megfelelnek a X/6-i Führer beszédben foglaltaknak (10 500 halott, 30 300 sebesült, 3400 eltűnt, — ezeket is halottnak lehet venni, mert a lengyelek foglyo nem ejtettek — lemészárolták őket!) A német hds. egészségügyi szolgálata ezt az aránylag csekély veszteséget minden nehézség nélkül kezelésbe tudta venni és el tudta szállítani!

C) TAPASZTALATOK A LÉGIERŐK ALKALMAZÁSÁRA

I. Általában

1. A repülés történetében a német—lengyel háború volt az első alkalom, amikor a légierő a hadviselésben oly [28.o.vége] szerepet játszott, hogy tervszerű és nagy tömegben történt alkalmazásával a döntés előkészítésében és kivívásában elsőrangú tényezővé vált. Ugyanis a világ-háborúban és az azóta lefolyt háborúkban a légierő még csak oly kis létszámban vett részt, hogy a döntés kierőszakolásában komoly szerepet nem tölthetett be. Annál inkább bebizonyította a német—lengyel háború, hogy a repülés mai fejlettsége mellett a korszerű légi haderő oly hatalmas fegyvert jelent a hivatott vezető kezében, hogy a légi haderő döntőfontosságú hatásával nem számoló hadvezetés — a legnagyobb katasztrófnak teheti ki magát. Ez a katasztrófa a lengyel hadseregnél be is következett.

2. Az okait kutatva annak a teljes, úgyszólván minden időben és térben fennálló német légi fölénynek, amely már a hadjárat első napján bekövetkezett, — mindenekelőtt meg kell állapítani az illetékes német tényezők felvilágosításai alapján, hogy a fölényt *nemcsak a német légierő számbeli túlsúlya* hozta létre, *hanem a légierő jellegének legjobban megfelelő alkalmazás*. Ugyanis a nyilvántartások alapján a lengyel légierő kb. 1000 elsővonalbeli, mondhatni korszerű repgéppel rendelkezett. Ez kerekén 100 rep. szd-ot jelent. A német légierő a hadjárat első napjaiban kb. 1500 korszerű harci és kb. 500 korszerű feld. gépből állott, ami kb. 150 harci és 50 feld. rep. szd-nak felel meg. Tehát ezek szerint a két légierő között 1:2-höz volt az arány. Ezt nem lehet oly számbeli túlsúlynak tekinteni, ami a tökéletes német légifőlény magyarázatául szolgálhatna. Tehát nemcsak a mennyiségi túlsúlyban szabad keresni a fölény valódi okait. Emellett szól az is, hogy a kapott felvilágosítások szerint, a lengyel légierő úgy kiképzésileg, mint korszerű felszerelés tekintetében is igen jó fokon állott, úgy hogy e téren semmiesetre sem lehetett oly minőségi különbség, amely a német légifőlény magyarázatául szolgálhatna.

3. A német légi felsőbb vezetésnek, valamint magának a bekövetkezett légifőlénynek az okait a német légierő *meglepetésszerű tömegalkalmazásában* kell keresni. A hadjáratot közvetlenül megelőző időszakban illetve napokban a német különleges légifeld., amely a legnagyobb magasságokból (7—8000 m) készített oly nagyméretű felvételeket, hogy ezeken még az egyes gépeket is le lehetett számolni, — a lengyel légierő területei elhelyezését majdnem teljes pontossággal meg tudta állapítani. — Ennek alapján a német harci rep. erők szept. 1-jén állítólag 5 h-kor egyidejűleg meglepték béke alapjaikon a támadást még nem váró, illetve arra még fel nem készült lengyel rep. egységeket. A támadások még aznap és szept. 2-án is folytatódtak úgy a lengyel rep. alapok, mint a lengyel ök. és közlekedési vonalak ellen. Az első két nap tömegtád-ai valószínűleg, de pontosan meg nem állapíthatólag, igen tetemes veszteséget okoztak a lengyel légierőnek s emellett olyan pánik, zavar és félelem lett úrrá, hogy a hadjárat további folyamán a megfélemlített lengyel légierő B. tád-t úgyszólván egyáltalán nem hajtott végre, hanem csupán felderítői és elvétve vadász repülői működtek, illetve okoztak kisebb veszteségeket a támadó német gépekben. Természetes, hogy az ily meglepetésszerű rajtaütés csak annak a félnek sikerülhet, amelyik olyan tökéletes felderítéssel rendelkezik, mint a német légivezetés, mert enélkül nincs meglepetés, nincs rajtaütés.

4. A német légivezetés és rep. harcéljárások módszereit kutatva, meg kellett állapítani, hogy ezek az eddigi ismert rep. hadászati és harcászati elvektől lényegükben nem tértek el. Az esetleges újítások a részleteknél ismertetésre kerülnek. [29.o.vége]

5. Érdekes és talán a mi nézeteinkkel bizonyos fokig ellenkező a német légi- és földi hadsereg közötti alá- és fölérendeltségi viszony szabályozása. *A feld. rep. kötelekek*, amelyek békében egyáltalán nincsenek alárendelve a földi seregtesteknek, *háború esetén az illető seregtest szervezetszerű hadrendjébe tartoznak és korlátozás nélkül vannak alárendelve*. Ezzel szemben — tájékoztatónk szerint — *a harci rep. erők a hadjárat folyamán egy alkalommal sem voltak a földi seregtesteknek alárendelve*, hanem csak a földi seregtestek kívánalmainak megfelelően azokkal szorosan együttműködtek. Sőt még a földi hadműveleteket vezető legmagasabb pk-nak (Brauchitsch⁵⁰) sem voltak a légi-erő magasabb pk-ai alárendelve, mert a legfelsőbb földi vezető (Brauchitsch) és a legmagasabb rep. vezető (Göring⁵¹) egyenrangú pk-ok voltak, s mint ilyenek közvetlenül a Führernek voltak csak alárendelve. A német légi-erő a földi csoportosításnak megfelelően egy erősebb déli és egy gyengébb északi flottára tagozódott. Ezek pk-i (Kesselring⁵², Löhr tbc-ok) a megfelelő földi vezetővel mellérendelt viszonyban állottak. A kapott felvilágosítások szerint ez az együttműködés az egész hadjárat folyamán a legteljesebb összhangban folyt le. A földi seregtestek pk-ok a nálunk beosztott rep. pk. útján, aki megfelelő törzsszel is rendelkezett — igényelték harcaik támogatására a rep. harcierők közreműködését a déli vagy az északi légiflotta pság-ától. Meg volt állapítható, hogy a kért igényeket a rep. pság-ok mindig a legteljesebb egyetértés és megalégedés mellett elégítették ki.

6. A német—lengyel háború egyik legnagyobb tanulsága az volt, hogy a fiatal német légi-erő, amelynek felszerelését a német vezetés áldozatot nem ismerő mértékben tökéletesítette, — a belhelyezett bizalomnak 100%-ig megfelelt, sőt igen gyakori esetben a várakozáson felül oldotta meg feladatait. A német légi-erő a harcokból erkölcsileg is diadalmasan került ki, és a legnagyobb bizakodással és a biztos győzelem reményével néz a további küzdelmek elé.

II. Részleteiben

Általában megállapítható volt, hogy a *legkevesebb részletfelvilágosítást a repülők harcéljárásairól nyújtották a németek*. Ennek magyarázatát abban kell keresni, hogy egyrészt az esetleges nagy nyugati háború előtt nem akarnak oly részleteket ismertetni, ami esetleges indiszkréción folytán ártalmas lehetne, másrészt a hadjárat folyamán valószínűleg sok oly harcászati és technikai problémát kísérleteztek ki, amelyeknek a kiértékelése még most van folyamatban.

A) Felderítés.

1. *Szervezés*. Amint már említve volt, a földi seregtestek céljait szolgáló feld. egységek az illető seregtest pság-nak teljes mértékben alá voltak rendelve; mégpedig ho. és páncclosseregtest és hdt-enként 1-1 közpelfeld. szd., hds. pság-onként 1-1 távpelfeld. szd. Hogy a legfelsőbb vezetés hány távpelfeld. szd-al rendelkezett, valamint hogy a különleges feld. csoport mily egységekből állott, arra vonatkozólag nem lehetett tiszta képet kapni. — Ezeken kívül a rep. seregtestek is rendelkeztek 1-1, a különleges céljaikat szolgáló feld. egységekkel.

Seregtestenként rep. önként rep. pk-ok (megfelelő törzsszel) nyertek beosztást, rendszerint magasabb [30.o.vége] rendfokozatú törzstisztek. Ezek vezették a feld-t, valamint szükség és alkalom esetén a harci rep. erők közreműködését igényelték és irányították. Állítólag a rep. pk-ok beállítására igen célszerűnek bizonyult és főleg ezek működésének volt köszönhető, hogy a harci rep. erők közreműködése terén sürülések nem merültek fel.

50 *Brauchitsch, Walter von* (1881—1948) német vezértábornagy. A II. világháború kitérősekor a Wehrmacht rangidős tábornoka. Fritsch vezérezredes lemondatása után, 1938-tól a Wehrmacht főparancsnoka. Ellenezte Hitler háborús terveit, de katonaként végrehajtotta parancsait. Ő volt a Lengyelország, Franciaország, Jugoszlávia, Görögország és a Szovjetunió ellen indított német hadjáratok formális vezetője. A kezdeti sikerek hatására behódolt Hitlernek. A Moszkva elleni eredménytelen támadás után, 1941 decemberében visszavonult az aktív katonai szolgálattól. A főparancsnokságot most már formálisan is Hitler vette át.

51 *Göring, Hermann Wilhelm* (1893—1946) német fasiszta politikus, birodalmi marsall. Az I. világháború idején vadászpilóta. 1922-től a Nemzetiszocialista Munkáspárt egyik vezetője. 1928-tól birodalmi gyűlési képviselő, 1932-től a Birodalmi Gyűlés elnöke. Az ő vezetésével szervezték meg a Gestapó-t és az első koncentrációs tábort. 1935-től a német légi-erő főparancsnoka, ezenkívül porosz miniszterelnök és több hadiipari üzem tulajdonosa. A Nürnbergi perben háborús főbűnösneként halálra ítélték. Kivégzése előtt öngyilkos lett.

52 *Kesselring, Albert* (1885—1960) a Luftwaffe vezértábornagy. 1936-tól a Luftwaffe vezérkari főnöke. Fő feladata a szárazföldi és a légi-erők közti együttműködés kidolgozása. A lengyelországi hadjárat idején az I. légiflotta, a nyugati hadjárat idején a 2. légiflotta parancsnoka. A győztes franciaországi háború után vezértábornaggyá léptették elő. 1941. dec.—1945. márc. közt a déli német fegyveres erők főparancsnoka a Földközi-tenger térségében. 1945. márc. 25-től a Németország nyugati részén folyó hadműveletek irányítója. 1947-ben 347 olasz polgári személy agyonlövéséért halálra ítélték, de az ítéletet életfogytiglanig tartó börtönbüntetésre változtatták. 1952-ben kegyelmet kapott és szabadlábra helyezték.

2. *Felderítés.* Közelfelderítőként a Heinkel⁵³ és Henschel⁵⁴ típusú gépeket alkalmazták. A távol-feld-t majdnem kizárólag a DO—117-es⁵⁵ típusú repgépek látták el. Valószínűleg ezek a gépek végezték a hadjáratot megelőző időben a különleges feld. feladatokat is.

3. *Harceljárás.* A különleges feld. feladatok végrehajtásán kívül, az egyéb feld. is, a kapott felvilágosítások szerint kiválóan működött. Oly különleges feld. eljárásról, amely előttünk nem volna ismeretes, nem történt említés.

A hadszíntér sajátossága folytán igen gyakori alkalmazást nyert a tüzeerrepülő.⁵⁶ Ugyanis a hadszíntér terepjellege a sűrűn művelt lapály, ahol a számos faszor a távolabbi betekintést akadályozza, s így a tüzérzési megfigyelés a földről igen nehéz. Ezért a tüzeerrepülő szolgálat nélkülözhetlenné vált.

A feld. repülő jelentései a szabályzatokból ismert módon jutottak el az illetékes pság-okhoz. Meg kell jegyezni azonban, hogy *igen gyakori volt a levegőből rádióon történő jelentésközvetítés.* E téren újítás az, hogy a földi seregest pság-ok törzsében beosztott rep. pk. külön rádióállomással rendelkezett, és így a feld. repülő jelentéseit közvetlenül és azonnal vette.

A rep. fényképezési szolgálat elsorángúan működött. A felvételek a gép leszállása után 4 óra múlva az illetékesek kezében voltak. Dacára a mozgóháborúnak, mindig idejekorán érkeztek és kiváló szolgálatokat tettek.

Az éjjeli feld-re és főleg az éjjeli fényképezés eredményeiről nem sikerült adatokat szerezni.

A feld. kiválóan eredményes működésével kapcsolatban kell felemlíteni, hogy ezt nagymértékben segítette elő a szép őszi időjárás. A hadjárat folyamán szeptember havában mindössze egyszer esett az eső.

B) Vadászrepülés.

1. *Szervezés.* A német harci rep. erő általában ho. kötelékben van megszervezve. A ho. két dandarból áll. Van egynemű és van vegyes ho. A dandárok egyneműek és átlagban 2—3 ezredből állnak. A vadászrezd (Jagdgeschwader) 3 osztályra (Gruppe) tagozódik, á 3 századdal (Staffel). A századok 3 rajosok (Kette). A rajok 2, 3 vagy 5 drb. gépből állnak. Arra vonatkozólag, hogy mennyi és milyen feladatú századok állnak 2-es, 3-as vagy 5-ös gép összetételű rajokból, — nem sikerült felvilágosítást kapni. Valószínű, hogy a 2-es és 5-ös rajok egyelőre kikísérletezés alatt állnak.

Szervezésileg a legnagyobb titokban tartott harci egység, amelyről csak véletlenül elejtett megjegyzést lehetett hallani, — az ún. „Zerstörergruppe”⁵⁷. Ez a valószínűleg osztálykötelékben szervezett harci rep. egység, úgy légi célok, mint földi élőcélok elleni harcra hivatott. Minthogy főleg tűzfegyverekkel rendelkezik és igen gyakran a B. kötelékek kísérésére és azokkal együttes feladatok megoldására használták, — inkább vadász, mint bombázó köteléknek kell tekinteni. A szigorú titoktartás miatt a szervezés részleteit nem lehetett megtudni. Feltehető, hogy ezeknek a kötelékeknek az alkalmazásához még igen nagy reményeket fűznek. [31.o.vege]

2. *Felszerelés.* A vadászerek egységtípusa a Me—109⁵⁸ típusú repgép. Ezt alátámasztja az is, hogy ami vadászgépet a levegőben, vagy a földön látni lehetett, — az mind Me—109-es volt. Hogy egyéb típusú vadászgép, nevezetesen a He—112⁵⁹-es alkalmazást nyert-e, — arra vonatkozólag nem lehetett támpontot kapni.

53 Heinkel He-46 merevítő dűcokkal kítámasztott felső szárnyas, merev futóműves, nyitott felderítőgép. Két főnyi személyzete a pilótából és a mögötte ülő megfigyelőből állt. A megfigyelő a kis sebességű gépből szabad szemmel végezte a felderítést, vagy kézi kamerával fényképezett. A lengyelországi hadjárat idején a típus még nagyobb számban állt szolgálatban, de hamarosan modernbb gépekkel váltották fel a német légierőnél. A m. kir. légierőnél még 1942-ben is élvonalbeli közelfelderítőként alkalmazták.

54 Henschel Hs-126 merevítő dűcokkal kítámasztott felső szárnyas, merev futóműves közelfelderítő. Két főnyi személyzete közül a pilóta már fedett kabinat kapott. A He-46 felváltására szánt gépet különleges fényképező- és rádióberendezésekkel is ellátták. A rövid felszállópályát igénylő, nagy stabilitású típus kiválóan alkalmas volt tábori körülmények közti működésre is. Kis repülősebessége és rádiófelszerelése miatt szívesen alkalmazták tüzérzési megfigyelőnek. 1942-től fokozatosan modernbb gépekkel váltották fel.

55 Helyesen: Dornier Do-17, háromlűseles, fémépítésű, kétmotoros, felső szárnyas, ikervezérsíkú gép. 1930-ben, a keskeny törzsátmérőjéről „Repülő Ceruzának” becézett géppel volt felszerelve a Luftwaffe bombázó- és távolfelderítő századainak egy része. 1939 után kivonták a csapatszolgálatból, megmaradt példányait kiképzési és szállítási feladatokra használták, a harcóló alakulatokat pedig a típus továbbfejlesztett változataival szereztek fel.

56 Lásd az 54-es lábjegyzetet.

57 Romboló osztály. A Luftwaffe vezetőknek elképzelése szerint az erős fedélzeti fegyverzettel ellátott rombolók alapvető feladata a saját bombázók útjának megtisztítása az ellenséges vadászoktól, de emellett egyéb feladatok (földi csapatok támogatása, felderítés stb.) ellátására is alkalmasnak kell lenniük.

58 Messerschmitt Bf-109 egylűseles, fémépítésű, szabadonhordó, egyfedélű alsó szárnyas vadász. Áramvonalas sárkányával, behúzható futóművével, zárt kabinjával a II. világháborúban használt vadászgépek jellegzetes jegyeit viselte. A konstrukció sikerességére jellemző, hogy különböző továbbfejlesztett altípusai a spanyol polgárháborútól a II. világháború végéig élvonalbeli gépként szolgáltak. A lengyelországi hadjárat során általában használt Bf-109E változat minden tekintetben felülmúlta a lengyel vadászokat.

59 Heinkel He-112. A Messerschmitt Bf-109-hez hasonló tulajdonságokkal rendelkező egylűseles vadász. Miután a Luftwaffe vezetői a Bf-109 rendszerítése mellett döntöttek, a korlátozott számban gyártott He-112-t exportra szánták. Voltak olyan elképzelések, hogy a m. kir. légierőt He-112-kel szerelik fel. Három példányt meg is vásároltak, de további szállításokra nem került sor. Valószínűleg innen a bizottság érdeklődése a típus iránt.

A „Zerstörergruppe” legnagyobb titokban tartott géptípusa a Me—110.⁶⁰ repgép. Állítólag 2 motoros, igen nagy teljesítményű gép. Felszerelése gp-kon kívül 1 vagy 2 gépágyú. Földi célok elleni harcra kisebb mennyiségű bombát is tud vinni.

3. *Harceljárás.* A hadjárat folyamán védelemre rendelt vadászerek úgyszólván egyáltalán nem jutottak feladathoz. Ugyanis a lengyel légierőt már a hadjárat legelső napján annyira megfélemlítették, hogy komoly elg. támadásról beszélni sem lehet. Tény, hogy a lengyel bombázók mindössze csak egy-két alkalommal támadtak alárendelt jelentőségű céllal és eredménnyel.

A bombázókötélekek kísérésére és működésük biztosítására a közeli távolságokon és a hadjárat első napjaiban a Me—109-es gépekkel felszerelt vadász-kötélekeket alkalmazták, mégpedig majd minden alkalommal, mindaddig, amíg be nem bizonyosodott, hogy a lengyel vadász-elhárítás teljesen megszűnt. A b. erők általában mindig osztálykötelékben támadtak, a vadászbiztosítást vadászoszt. látta el, de fontosabb és veszélyesnek vélt célok támadásánál előfordult, hogy egész vadászrezd volt kirendelve a biztosításra.

A hadjárat egész folyamán és főleg nagyobb távolságokra történő B. tád-ok esetén, a B. kötélekekkel együtt alkalmazták a „Zerstörergruppe” egységeit. Ezek feladata volt részben a B. biztosítása, részben alacsony-tád-okkal a légvédelem kikapcsolása, majd egyéb földi élőcélok elleni harc. Valószínű azonban, hogy az utóbbi két feladatra önállóan is alkalmazták ezeket a kötélekeket, főleg alkalmi célok ellen.

A német vadászrepülők harceljárásában ismeretes az ún. „szabad vadászat”, amelyet rendszerint összekötöttek a tüze- repülők, felderítők biztosításával. Megadott légtérben és időben, főleg ott, ahol a légifölény biztosítása különösen fontos volt, vadászegységek minden elg. gépet leküzdöttek.

D) Bombázás.

1. *Szervezés.* Általában kétféle B. kötéleket kell megkülönböztetni. Egyik a B. tád-t nagy magasságból végrehajtó kötélek, másik az ún. zuhanóbombázó (Stuka = Sturzkampffieger) kötélek. A rendes B. kötélekek ho., dandár és ezred kötélekben voltak szervezve. Századonként 9 elsővonalbeli géppel. A 2 dandárból álló ho-ok részben egyneműek, részben vegyes összetételűek voltak (V. + B.).

A „Stuka” alakulatok valószínűleg önálló osztályokat képeztek, szintén századonként 9 elsővonalbeli géppel.

2. *Felszerelés.* A rendes B kötélekek egység típusa a He—111.⁶¹ repgép volt. A hadjárat későbbi folyamán és főleg éjjel igen nagy számban vetettek be Ju—52-es⁶² típusokat is. A „Stuka” alakulatoknak a hadjárat folyamán alkalmazott típusa a Ju—87.⁶³ repgép volt. A Ju—88-as⁶⁴ géptípust a hadjárat folyamán csak egyszer alkalmazták hadihajók ellen, amiről később még szó lesz.

3. *Harceljárás.* A rendes B. eröket főleg a hadjárat kezdetén osztálykötelékben vadászbiztosítás mellett vetették be támadásokra. Ezek a kötélekek a B. tád-aitak mindig [32.o.vége] legalább 3000 m, vagy még nagyobb magasságból hajtották végre. A célok minőségétől függött, hogy a B. oszt.-ok zárt kötélekben, avagy a célterület felett szétoszolva rajonként végezték a B. tád-okat. Ez utóbbi harceljárás, főleg a földi lgv. szétforgácsolására is igen alkalmasnak tartották.

A „Stuka” kötélekeket a hadjárat elején főleg önállóan kis célpontok ellen alkalmazták mindenkor vadászok biztosítása mellett.

Igen érdekes B. eljárást vezettek be Varsó legutolsó bombázásainál. Egyidőben támadott magasból a B. oszt., zuhanóbombázással a „Stuka” oszt., míg a „Zerstörergruppe” egységei

60 Messerschmitt Bf—110. A romboló alakulatok felszerelésére kiszemelt kétüléses, mélyfedelű, fémépítésű, kétmotoros vadászgép. Első harci bevetésére Lengyelországban került sor. Már itt megmutaikozott, hogy az együléses vadászgépek fordulóharcban felülműlják a típust. Az angliai légicsata idején pedig egyértelműen bebizonyosodott, hogy a Bf—110 vadászként reménytelenül nehézkes. Nehéz vadász volt, amely vadászvédelemre szorult. Ezután a nehéz fegyverzetű gépeket a földi csapatok támogatására, ill. éjszakai vadászként vetették be.

61 Heinkel He—111 a lengyel hadjárat idején a Luftwaffe standard bombázója. A jellegzetes úvegezett orral rendelkező, könnyen repülhető, jól kormányozható, 4—5 üléses, kétmotoros gép 360—370 km/h-s sebessége és védettsége a spanyol polgárháborúban és a II. világháború elején megfelelő volt, később azonban elégtelenné vált. Ezért a He—111-ek a háború második felében súlyos veszteségeket szenvedtek. Mivel megfelelő utódai túl későn jelentek meg, a He—111 a háború végéig szolgálatban maradt.

62 Junkers Ju—52/3m. A fémépítésű, hárommotoros, alsó szárnyas, merev futóműves gép 1936-tól a német légierő első számú szállítógépe volt. A megbízható repülőtulajdonságai miatt „Tante Ju”-nak becézett repülőgép a háború előbbi éveiben kisegítő bombázóként az ún. „megfélemlítő” légierő magját képezte. Ebben a minőségében vetették be Lengyelországban is.

63 Junkers Ju—87. Ercmotoros, kétüléses, alsó szárnyas, merev futóműves zuhanóbombázó. A II. világháború elején a német villámháborús hadviselés szimbólumává vált, olyannyira, hogy e repülő kategória német elnevezéséből (Sturzkampfflugzeug) eredő „Stuka” rövidítést szinte kizárólag erre a típusra alkalmazták. A viszonylag lassú, gyenge védettségi „Stuka” igen hatásos fegyvernek bizonyult, ha a teljes légiuralom kivívása után vetették be. Ilyen volt a lengyel hadjárat is. 1943-tól, amikor a Luftwaffe elvesztette a légifölényt a Ju—87 alakulatok súlyos veszteségeket szenvedtek.

64 Junkers Ju—88. E négyüléses, kétmotoros, középszárnyas, fémépítésű gép volt Németország legelső koldalúbb harci repülője a II. világháború alatt. Vízzintes- és zuhanóbombázóként, felderítő- és csatagépként éppúgy szolgált a Luftwaffénél, mint gyakorlógépként. Volt nappali és éjszakai vadász változata is, de használták aknarakónak és éjszakai bombázónak is. Sikerességére jellemző, hogy az 1939-től 1945-ig szolgálatban tartott típusból 15 000 példány készült.

alacsonytád-al főleg a lgv. tü-re feküdtek rá. Ez a harcéljárás a kapott felvilágosítás szerint igen alkalmas az elg. lgv. teljes szétfogácsolására, sőt mondhatni kikapcsolására. Állítólag ez alkalommal igen kevés vesztesége volt a támadó német rep. erőeknek.

A közlekedési vonalak megtámadásánál úgy a magas, mint a zuhanóbombázást is alkalmazták, mégpedig p.u-k ellen a magas, míg nyílt pályán mütárgyak és szerelvények ellen a zuhanóbombázókat.

Tengeri célok ellen mindig a zuhanóbombázók támadtak. Érdekes megemlíteni, hogy a német legújabb és legmodernebb Ju—88. típusú B. gép, amely a hadjáratban még nem vett részt, első alkalmazására, mint képesített zuhanóbombázó, az angol hadihajók ellen került. Az újsághírekből közismert rep. őrzetőnek hadnagyi előléptetése e gépek első sikeres szereplésének jutalmazását is jelentette egyben. Ellen nem őrizhető hírek szerint a támadásnál 4 Ju—88. és 8 He—111. repgép vett részt. A támadás eredményeképp a hívatkozott pilóta 500 kg bombával semmisített meg egy repgépnyahajót.

Az éjjeli támadásokat katonai célok ellen az egész hadjárat alatt úgyszólván megszakítás nélkül folytatták, amit nagyban elősegített a kiváló időjárás. (Világos éjjelek — kedvező látási viszonyok) Újításnak tekinthető e téren, hogy igen gyakran rajkötélekekben támadtak, amit szintén csak a világos, tiszta éjjelek segíthettek elő. A csekély földi elhárítás miatt régebbi, kevésbé korszerű gépek is igen jól felhasználhatók voltak az éjjeli támadások végrehajtására.

A bombatámadások végrehajtását harcászati cselekkel is elősegítették. Ilyen volt például a következő eset: A német légierő szept. 1-jén pont 6 h-kor egyidőben támadott az összes előre kijelölt célok ellen. Szept. 2-án a lengyel vadászerek abban a hiszemben, hogy ismét 6 h-kor jön a támadás 6 h-kor nagyrészt már a levegőben várták a támadó német gépeket. A harcierők előrerendelt saját feld. gépeik megfigyelése és jelentése alapján ennél fogva csak 8 h-kor hajtották végre a támadásokat, amikor a lengyel vadászok üzemanyagpótlásért le kellett szállniuk. Így a lengyel vadászok az elhárítás lehetőségétől nemcsak elestek, hanem jórésztben a B. tád-oknak áldozatává is váltak.

A felsorolt harcéljárásokat örökérvényű szabálynak semmiesetre sem szabad elfogadni. Ezt maguk a német vezetők is igen gyakran és nyomatékosan hangsúlyozták. *A hadjárat repülés szempontjából is oly különleges kiváló viszonyok között folyt le, amelyek nem valószínű, hogy mindenkor rendelkezésre fognak állni.* A repülésre kiváló időjárás, a már az első napon megszerzett német légifőlény oly hatalmas előnyt jelentő tényezők, amelyekkel előre határozottan számolni igen nagy hiba volna. [33.o.vége] Valószínűnek kell tartani, hogy más nehezebb viszonyok között a rep. harcéljárásban esetleg más módszereket kell majd keresni és alkalmazni.

4. B. támadások eredménye és hatása.

A személyesen látottak alapján a B. tád-ok eredménye és hatása elképzelhetetlenül óriási volt, nemcsak erkölcsileg, hanem ami a legfontosabb, anyagilag is. Az eddig a rep. B. tád-ok anyagi hatását hitetlenkedve és lekicsinylőleg bírálóknak célszerű volna az 1,3 millió lakosú Varsó városát jelen állapotában megmutatni.

Megállapítható, hogy a rep. tád-ok hatása úgy élő, mint holtcélok ellen egyaránt döntő jelentőségű volt.

A látottak alapján az alábbi jellegzetes példákat érdemes felsorolni:

a) A legnagyobb és legmegdöbbentőbb volt a hatás mindenesetre Varsó városában. Amikor a város átadására vonatkozó többszöri felszólítás után is elutasító volt a válasz, — a német légierő kb. 50 B. szd-dal két napon át megszakítás nélkül (éjjel is) bombázta Varsó-t. A Varsó elleni gyalogsági tád. megindulása előtt két órán át csak gyújtóbombát használtak a német repülőket, aminek eredményeképp a város oly sűrű láng és füstfelhőbe borult, hogy az egyik tád. gyal. ezredpk. saját bemondása alapján, egész nap alig lehetett látni a várost. Természetesen a város szétrombolásában a német tü. is igen hatásosan és eredményesen vette ki a részét. A városban úgyszólván egyetlen ép ház sincs. Volt olyan ház is, ahol egy rep. B. találat 4 emeletet ütött át és még a pincét is beszakította. Szemtanúk vallomása szerint az első napi tád-nál egy zsúfolt középületben 600 embert öltek meg a találatok. Tönkretette a villanyvilágítást és a vezetéket. A Varsó-i híres lengyel repgépgyár, amely a szept. 1. és 2-i tád-oknak esett áldozatul, olyannyira szét van rombolva, hogy a gyárat helyreállítani nem, csak legfeljebb teljesen újból építeni lehet. A támadás, amely a gyárat teljes üzembe lepte meg, szintén rengeteg áldozatot követelt. Érdekes megemlíteni, a bombatalálatok pontos fekvését illetőleg, hogy Pilsudszky tábornagy Varsó-i kastélyát, amelyet a német hadvezetőség pcs-ára kímélni kellett, — egyetlen egy találat sem érte.

A Varsó-ban észlelt hatáshoz hasonlóan borzalmas volt Gabin, Sanniki, Sochaczew és főleg a Modlin-i citadella ellen végrehajtott B. tád-ok hatása. Ez utóbbi városokban szintén visszautasított felszólítás után, a német bombázókötélekek 14 h-tól 18 h-ig a legkisebb szünet nélkül bombázták Modlin megerősített citadelláját.

b) A vasúti hálózat ellen végrehajtott támadások hihetetlen eredményt hoztak. Már az első napokban történt támadások annyira elrombolták a hálózatot, hogy Ny. Gyéklországba mindenütt százával állottak szerelvények úgy a nyílt pályán, mint a pályaudvarokon. Ily körülmények között még a legkisebb bomba is igen hatásos volt, s a vasúti eldugulást még jobban elő-

segítette. Műtárgyak elleni tád-ok közül ki kell emelni a Modlin-i Visztula vasúti híd ellen végrehajtott zuhanóbombázás hatását. Két teljes találat van a hídban, egyik a parti hídfőnél, másik a közepe táján az egyik főtartóban. A híd rombolása tökéletesnek mondható.

c) A visszavonuló, erkölcsileg is megrendült elg. ellen végrehajtott támadások alapján véve könnyűek, de annál hatásosabbak voltak. Wisgorod-nál az elrombolt [34.o.vége] Visztula hídon átkelni nem tudó, kis területen összeszorult lengyel ho. elleni tád. veszteségeit nem sikerült meg tudni, egy azonban tény, hogy a ho. területén úgyszólván minden lépésnyi területen van egy bombatölesér.

Még igen sok hallott példával lehetne illusztrálni a rep. B. tád-ok hatását, azonban a felsorolt példák is meggyőző, világos képet nyújtanak.

D) Rep. szállítás

1. *Ejtőernyőugró csapat* állítólag egyáltalán nem került alkalmazásra, holott a békekiképzés igen fontos részét képezte. Ezt az állítást elfogadhatónak kell tartani, mert a hadjárat gyors és kedvező megindulása és lefolyása nem tette szükségessé ennek a különleges csapatnak a bevetését.

2. Állítólag földi csapatok szállítására több ízben is sor került, de hogy mily erőben és céllal történt a szállítás — arra vonatkozólag elzárkóztak.

3. *Anyagszállítás*: (éln.⁶⁵, lőszer) igen gyakori volt, főleg az elől harcoló egységekhez. Sőt a páncélos alakulatok részére az üzemanyagpótlás is nem egy esetben rep-gépen történt. Még a leszállással végrehajtott szállítások sem jelenthettek rep-technikai szempontból nehézséget, mert a lengyel talajviszonyok mondhatni mindenütt lehetővé teszik a leszállást, még a legnehezebb repgépek számára is.

E) Rep. anyagi szolgálat

Az anyagi szolgálat szempontjából élesen meg kell különböztetni a feld. és a harci kötelékek anyagi ellátását. Ugyanis míg a harci kötelékek önálló földi alapokkal (Fliegerhorst) rendelkeznek, addig a feld. kötelékeknek a szd-oknak szerves részét képezi a földi rész.

Az anyagi szolgálat lebonyolítása terén különösebb nehézségek nem adódtak. A közismert és most is kiválóan működő alapos német szervezés könnyen legyőzte a nehézségeket. Egyébként is a harci rep. erők zöme nem változtatott alapot, tehát nem adódhatott akadály meg sűrűlőds. A feld. kötelékek, amelyek az illetékes földi seregtestek után változtatták alapjaikat, a szállításra nagy tömegben alkalmazott Ju—52. gépekkel mindig idejekorán megkapták szükséges anyagutánpótlásukat.

A felhasznált repanyag mennyiségére, minthogy állítólag maguknak a németeknek sincs tiszta köpük — pontos adatokat nem sikerült szerezni. Mindenesetre megállapítható az elejtett megjegyzésekből, hogy az anyagfelhasználás lényegesen nagyobb volt, mint amire számítottak.

Veszteségek. A hadjárat folyamán a gépveszteség kb. 250 gépre tehető, ami az alkalmazásra került gépmennyiségnek kb. 15%-a. E számban minden veszteség bennfoglaltatik, tehát úgy a véres, mint az egyéb veszteség. Az emberveszteség ennek megfelelően maximálisan a gépveszteségi szám kétszeresére tehető. Ezek a veszteségi arányszámok kedvezőnek mondhatók, mert a világháborús tapasztalatok szerint a légierőnek a havi vesztesége kb. 30% volt. Meg kell még jegyezni, hogy a véres veszteség nagyobbik részét a földi elhárítás okozta. Ugyanis a veszteség azért oly kedvező, mert a légielhárítás (elg. vadászok) alig működött.

F) Egyéb tapasztalatok

1. A spanyol háború, valamint a béketapasztalatok alapján igen súlyos problémát jelent a saj. lgv. és saj. rep. erők együttműködése abból a szempontból, hogy a saj. lgv. elg-nek ítélve a saj. rep. kötelékeket, azoknak [35.o.vége] erkölcsileg is lesújtó veszteségeket fog okozni. E veszteségek okozásának lehetőségét már erősen lecsökkenti a németeknél az a tény, hogy a *lgv. tü. a légierőnek szervezetszerű részét képezi*. Tehát már békében a legszorosabb együttműködés van a két fegyver(nem) között. Emellett is a lengyel hadjárat folyamán az volt a repülők utasítása, hogy a saj. területek felett, tehát ott, ahol a saj. lgv. veszélyeztethet, oly alacsonyan magasságban kell repülni, hogy a saj. lgv. kétely nélkül felismerhesse a rep gépek felségjeleit. Ezenkívül a rep. pság-ok mindig indulás előtt is tájékoztatják a légv. tü. egységeket a rep. kötelékek rep. útvonalairól.

2. Hogy a földi vezetés technikai lebonyolításában is mily fontos szerepet játszik a repgép, — bizonyítja az, hogy a *földi seregtestek vezetői* — főleg a páncélos és gyorsmozgó alakulatok vezetői⁷ — *külön ok. rep. géppel* vannak ellátva. E célra a Storch típusú repgépeket alkalmazták. E gépeket nemcsak pcs-ok közvetítésére, hanem igen gyakori esetben a pk-ok személyes szállítására használták. Széttagoltan küzdő csoportjaik pk-ainál leszálltak és a helyszínen személyesen intézkedtek.

3. A lengyel légierőre vonatkozó tapasztalatok csak a német illetékes körök felvilágosításán

65 Helyesen: élm. — élelmiszer.

alapszik, amennyiben a bizottságnak lengyel tisztekkel nem volt alkalma beszélni. Mint már említve volt a jelentés más helyén, — a szept. 1. és 2-i német meglepő, tömegrep. tád. a lengyel légi-erőt a békereptereken érte. Mindenesetre végzetes hiba volt a lengyel légitámasztástól, hogy a hosszútávú viszony alatt nem intézkedett rep. kötelékével a békerepterek kiürítését és elhagyását illetőleg. Lásd lgv. fejezet alatt.

Valószínűnek tartható, hogy a lengyel légierő szept. első napjaiban kb. 50%-os veszteséget szenvedett, amíg elég volt ahhoz, hogy a megmaradt 50% oly erkölcsi megrendülést szenvedjen, ami a további eredményes működést megbénította. A hadjárat további folyamán a lengyel légierő további 25% veszteséget szenvedett, úgyhogy a megmaradt 25%, kb. 250 gép volt az, ami Romániába és Lettországba el tudott menekülni.

Ez a hatalmas veszteség legnagyobb része a lengyel légierőt földi alapjaikon érte, ebből következik, hogy a lengyel légierő komoly légitervekenységéről még csak beszélni sem lehet. Jellemző, hogy voltak német seregtestek, amelyek még csak nem is láttak lengyel repgépet. Csak az fordult elő, hogy kisebb lengyel vadászkothélek próbálták a harcot felvenni. Azonban a legtöbb esetben eredménytelenül, mert a német vadászok óriási technikai fölényben voltak felettük, viszont a német bombázókat nagyobb sebességük miatt még csak utolérni sem tudták. Lásd a lgv. fejezetet.

Végeredményben a lengyel légierő, ép úgy, mint a földi haderő, megközelítőleg sem tudta valóra váltani azokat a reményeket, amelyeket a legfelsőbb vezetés működéséhez fűzött.

4. A Németország-i tartózkodás legutolsó napjaiban szerzett benyomások és értesülések szerint, — a hadviselésnek egy újabb fejezete vette kezdetét, — a légierő és tengeri haderő küzdelme. A hadviselés e fejezete a németek részéről mindezekig csak kísérletek tárgyát képezte. Mióta azonban a különleges feladatokra képesített kiváló Ju—88-as repgéptípus bebizonyította, hogy a tengeri haderő elleni támadásokra is kiválóan alkalmas, — el lehetünk képelve arra, hogy az angol tengeri haderő megsemmisítését célzó küzdelemben is a légierő fogja a vezetőserepet átvenni. Az eddigi eredmények a legnagyobb [36.o.vége] reményekre jogosítja a német legfelsőbb vezetést. Nem kétséges, hogy az angol tengeri haderő erről a részről még igen kellemetlen meglepetésben fog részesülni. Hogy mi és milyen lesz a védekezési lehetőség — arról egyelőre korai volna jóslásokba bocsátkozni.

D) TAPASZTALATOK SZERVEZÉSI VONATKOZÁSBAN

ÁLTALÁBAN

a. *A német hadsereg* — a német vezér eszköze — szervezése alapján is magában hordotta a lengyel hadjárat sikerének csíráját. Szervezési *alapelveit tekintve*: korszerűen és harmónikusan felszerelt *tömeghadsereg*, a maximális tüzerő és a maximális mozgékonyosság felé kiépítve, — különös súllyal a repülőkon és a nagy lököerejű és gyors mozgású moto-mechanizált alakulatokon. A német hadsereg felszerelése alapján is ma a világ legjobb hadserege!

A napisajtónak az a kedvenc és gyakori megállapítása, hogy miként az angol haderőt a flottára, úgy a német katonai hatalmat a légierőre alapozták — nem felel meg a valóságnak. A német szárazföldi hadsereget — látszólag — az ország teherbíró képességének a maximumáig építették ki, nemcsak a tömeget illetően, hanem felszerelés tekintetében is. A mennyiség itt nem megy a minőség rovására. A földi hadsereg a légierővel legalább is arányban áll!

A német hadsereg felszerelését általában az jellemzi, hogy annak minden része egységes és szabványos, valamint az, hogy minden lehető helyre motoros gépjármű van beállítva.

b) Az államok hadseregeiket anyagi teljesítőképességük, földrajzi és politikai helyzetük, valamint a *várható ellenfelek hadseregeihez viszonyítva építik ki*.

A lengyel hadsereg kiépítői az események tanulsága szerint óriási hibát követtek el akkor, amikor a német hadsereg fejlesztését (fejlesztési irányát) nem vették figyelembe. Kevés volt a páncéelhárító fegyver, gyenge volt a légvédelem és igen kevés páncélos csapattal rendelkeztek. Korszerű felszerelést az emberben rejlő anyagi és erkölcsi erőforrások fokozott szolgálatba állításával csak egy bizonyos fokig lehet pótolni, — az embervérrel való erőkiegyenlítés ma szűk határok között mozog.

A német repülőkre és gyorsmozgóakra való tekintettel a lengyel vezetőknek azzal is számolni kellett volna, hogy a német—lengyel háború intenzitása folytán arra sem idő, sem mód nem fog adódni, hogy a hadsereg felszerelése a háború alatt nagyobb kiegészítést nyerjen. A szövetségesek anyagi utánpótlásában és a közvetlen segítségében akkor lehetett volna reménykedni, ha a nyugati határokat egy Maginot vonal védte volna.

A lengyel hadsereg szervezésében még egy bizonyos fokú diszharmoniót is meg kell állapítania.

nunk: túltengett a lovasság. Ennek a létjogosultságát még akkor sem fogadhatjuk el, hogy ha feltételezzük, hogy a lengyel hadsereget inkább az oroszok ellen szervezték, mert tudomásunk szerint az oroszok is bőségesen rendelkeznek páncélos erővel, amikkel szemben — a kapott felvilágosítások [37.o.vége] szerint — a lovasság csaknem tehetetlen.

A lengyel hadsereg felépítését tekintve: tömeghadsereg volt, amelyet látszólag ugyancsak az ország teherbíróképességének a maximumáig építettek ki, (Lengyelország költötte a költségvetés legnagyobb százalékát a hadseregére) felszerelése azonban a német hadseregéhez viszonyítva nem volt elég korszerű.

Gyalogság.

a) A német gyalogság hatalmas menetteljesítményeiről beszélve, az összes német tisztek kifejezést adtak azon nézeteiknek, hogy ez csak oly módon volt lehetséges, hogy ma a német gyalogság málháját csapatkocsikon szállítják. Minden századnál két ilyen csapatkocsi van. Különlleges alakú fedett szabványjármű. Sohasem marad le, mert széles talpú fúvott gumikerekeken gurul — a terepen is könnyen mozgatható. A többi csapatkocsik is szabványjárművek, de azok rendes vasabroncsoszású fakerekeken mozognak.

A német gyalogos így magával viszi csak: a puskáját, tölténytáskáját, kézigránátját, gázálarcát, szuronyát, sátorlapját, evőesészejét, kulacsát és kenyérszakáját.

b) A németek a géppuskát kis gummikerekű mozdonyos taligán szállítják. Állítólag ez a szállítási mód nagyon bevált. A gp-k lgv-reállítás közben is tűzkészek.

c) Minden német gyalogsági ágyú (Pak⁶⁶) — legyen az bárhol beosztva — gépvontatású.

Tüzérség

a) A németek erősen érezték a rendszeresített tü. dd. pk. hiányát. Ezt csak — a nagy hiányok által okozott — átmeneti állapotnak nevezték. Véleményük szerint a tü. ezr. pk. nem pótolja a tü. dd. pk-ot. Ezen úgy segítettek, hogy a súlyon lévő ho-hoz, — ahová rendszerint a hdt. közv. tü. zöme is beosztást nyert, — esetenként beosztottak a hdt. tü. pk-ot, mint tpk-ot, aki azután egységesen vezette a ho. egész tü-ét.

b) Nagyobb támadásoknál úgy a hdt. mint a hds-hez is különleges magasabb tü. törzseket vetettek be az egységes tü. tűzvezetés megszerzéséhez.

c) A német fogatolt táborigépek csak szabványos kincstári járművekkel rendelkeznek. Az országos járműlőszerkocsik helyett hatfogatú páncélos lőszerkocsik vannak, — az üteg hossza menetoszlopban valamivel megrövidül.

Gyorsmozgók

A kapott információk szerint a német gyorsan mozgó többnyire hadtestkötelékben harcoltak (Látogatást tettünk pl. a XV. páncélos hdt-nál.)

A páncélos hdt. (Panzerkorps) páncélos és motoros ho-okból (Panzerdivision és Motorisierte Division) áll.

A németek állítólag 15 — részben páncélos, részben motorizált — hadosztállal rendelkeznek.

A páncélos ho. áll:

1 páncélos dd.	1 motoros dd.	1 feld. oszt.
= 2 harcokcsi	= 1 motoros gy.	1 hír. oszt
ezred á 100	ezr. + 1 motor-	1 mü. oszt.
drb. közepes	kerekpáros zlj.	
(könnyű) hk.		
[38.o.vége]		

A motoros ho. áll:

3 motoros gy. ezr-ből	1 feld osztály
	1 hír. osztály
	1 mü osztály

⁶⁶ Pak. — Panzerabwehrkanone (páncélfelhárító ágyú). Valószínűleg a 37 mm-es páncéltörő ágyút nevezik gyalogsági ágyúnak.

A harcokosi ezredek kb. 100 drb. közepes harcokcsiból állnak. Ezek egyrésze löveges (Panzerwagen 4⁶⁷), másrésztük gp. és nehéz puskával van felszerelve⁶⁸ — szállításuk tehergépkocsival történik. Egy tgc. 2 hk-t szállít — az egyik a vontatón van, a másik a vontatóhoz csatolt pót-kocsin. (Nem rendes alakú, külön e célra szerkesztett alacsony alvázú, fal nélküli jármű.)

A motoros gy. ezr.-ek 3 zlj.-ből és ezr. közv.-ek-ből állanak. Az 1. zlj.-at hernyótalpas, gp. tűz ellen oldalt páncélozott terepjárókon szállítják. A 2. és 3. zlj.-ak 3 tengelyes — 6 kerekes — tehergépkocsikon mozognak. Ezek bizonyos mértékig szintén terepjárók.

A nálunk rendszeresített *kis hk-at*⁶⁹ a németek csak biztosításra használják, kevés van belőlük.

Állítólag rendelkeznek *nehéz harcokcsikkal* is. Ezek a legfelsőbb hadvezetőség rendelkezési egységei és a lengyel hadszíntéren — tájékoztatóink szerint — be sem lettek vetve.

Gépkocsizó csapat, vonat.

A seregvonatok mind motorizáltak.

Az ütközetvonatok fogatoltak és szabványjárművekből állnak. (Ezt a megállapítást látás útján szereztek, az általunk megtekintett csapatoknál sehol sem láttunk országos járművet.⁷⁰)

A német kincstár a bevonultatott gépjárműveket megvásárolta. Szakértő bizottság megvizsgálta a járművet és az állapotot meg az árát. Ezt rövid időn belül készpénzben kifizették. Állítólag így jobban jön ki a kincstár. Tekintettel arra a körülményre, hogy a német hadsereg már békében igen sok járművel rendelkezik (motorizált alakulatoknál csak szabvány tgc-t látni), *viszonylagosan* kevés gépjárművet vesz igénybe — nincs kizárva, hogy hosszabb háború esetén ez a megoldás előnyös.

Minden gépjárműre elől és hátul rá van festve W H (Wehrmacht Heer), a W L (Wehrmacht Luftstreitkräfte) vagy W M (Wehrmacht Marine). Ezen kívül minden járműre egy csapatjel és szám van ráfestve, elől és hátul. Pl. A festés színe seregtestenként változik. Ez a módszer állítólag rendkívül megkönnyíti a gépkocsik ellenőrzését.

A motorvontatás a lengyel hadjárat alatt igen jól bevált. Többet teljesített, mint amit vártak tőle. A homokot igen jól bírta. Sok esetben a lófogatolású tüzérséget a motoros vontatók segítették ki.

Nagyon jól beváltak a műhelyszd-ok — a pc. csapatoknál harc alatt is javítottak. [39.o. vége]

IV. fejezet

A LENGYEL ÖSSZEOMLÁS OKAI:

A lengyel összeomlás, ill. a gyors német győzelem okait kutatva azt találjuk, hogy azok három időszakra nyúlnak vissza:

- a) a békeelőkészületek idejére
- b) a politikai feszültség idejére és
- c) a hadjárat idejére

ad a) A békeelőkészületek ideje alatt:

- aa) Németország egy olyan *hadsereget* állított talpra, amely a lengyel ellenféllel szemben szervezetet és felszerelést illetően fölényes volt. A hds. kiképzése és harcéljárása ezzel összhangban állott.
- bb) *Lengyelország* bár sokat áldozott *hadseregére*, azt nem fejlesztette harmónikusán és helyes irányban. Harcéljárása látszólag nem felelt meg a korszerű kívánalmaknak.
- cc) A *rejtett mozgósítás* német részről tökéletesen elő volt készítve, — lengyel részről nem.
- dd) A német *békehírszerzés* teljesen ismerte a lengyel viszonyokat — a lengyel hírszerzés elé a

67 Panzerkampfwagen IV. (Pz.IV.). 20 tonnás közepes harcokosi. Fegyverzete egy 75 mm-es, L/24 kaliberhosszú hk. ágyúból és két géppuskából állt. A jelentős írói tévednek, a lengyelországi hadjárat idején nem a Pz. IV.-ek, hanem a valamivel könnyebb (kb. 16 t) és mozgékonyabb, 37 mm-es ágyúval felszerelt Pz. III. harcokcsik alkották a német közepes harcokocsiszázadok gerincét, ugyanis a német páncélos harcászati doktrína elsősorban a mozgékonyaságra helyezte a súlyt. A kisebb számú Pz. IV.-ek feladata ebben az időben az volt, hogy 75 mm-es lövegeikkel fedezzék a könnyebb harcokcsik tevékenységét.

68 Panzerkampfwagen I. 5—6 tonnás könnyű harcokosi. Fegyverzete forgótornyában elhelyezett két 7,92 mm-es géppuskából állt. Panzerkampfwagen II. 9,5 tonnás könnyű harcokosi a forgótornyában elhelyezett 20 mm-es harcokosiágyúval (ürmérete megegyezett a magyar nehézpuska ürkrétével) és 7,92 mm-es géppuskával felszerelve.

69 Az olasz gyártmányú Fiat Ansaldo kis harcokcsit 1936-ban rendszeresítették a honvédségnél. A vékony páncéltalpu, csak ikergéppuskával felfegyverzett, forgótorny nélküli harcjármű alkalmatlan volt harcokosi-feladatok ellátására. Lényegében csak biztosító és összekötő feladatokra felelt meg. 1939-ben a kis harcokosi már kihalásra ítélt harcjárműfajta volt, szerepkörét már a II. világháború első éveiben a könnyű harcokcsik vették át. A lengyel—német háború idején a Wehrmacht állományában az osztrák és a csehszlovák hadsereg felszereléséből származó kis harcokcsik lehettek.

70 Országos jármű, azaz szekér. A m. kir. honvédség fogatolt vonatoszlopait kincstári és bevonultatott szekerek alkották.

német titoktartás olyan falat emelt, amelyen át az látszólag nem tudott a valóság megállapításáig eljutni.

ee) A lengyel *határvédelem és légvédelem* nem épült ki.

ad b) A politikai feszültség ideje alatt:

aa) A lengyel *hadvezetőség* nem helyezte a feszültség intenzitásának megfelelően harcra kész állapotba a hadsereget, határvédelmét és lgv-ét.

bb) *Nem dolgozott harmonikusan együtt a politikai vezetéssel* vagy azt prestige okokból megtévesztette.

cc) *Nem konkretizálta a szövetségesek részéről a várható segítséget.* Látszólag a politikai vezetést ez irányban sem tájékoztatta.

dd) A józan mérlegelés alapjánól hagyta magát a néphangulat által elsodortatni. A lengyel *hadsereget túlbecsülte* — látszólag nem volt őszinte és reális kritikus e tekintetben.

ee) Hírszerzését nem tudta olyan fokra emelni, hogy a német előkészületekről pontos képet kapott volna. A német hadsereget alábecsülte.

ff) A német hadvezetőség hadseregét teljesen titokban mozgósította és felvonultatta. Hírszerzése révén a lengyel belső helyzetről helyesen volt tájékozva.

ad c) A hadjárat ideje alatt:

aa) A németek cselekvésének alapját képező *haditerv* egyszerű és tökéletes volt. — A lengyel felvonulásból nem lehet egy sikerrel biztató tervre következtetni, — a pomerelleni hds-nek a korridorban való felvonultatása egyenesen hibának minősíthető.

bb) A német hds. a tökéletesen *sikerült hadászati meglepetés* jegyében kezdte meg a hadjáratot, a lengyel hadsereget és hátországot a mozgósítás állapotában találta. A lengyel határvédelem nem tudott ellenállást kifejteni, a lgv. még a riasztást sem végezte el.

cc) *A német vezetés* a hadjárat alatt teljesen hivatása magaslatán állott. A kezdeményezést állandóan a kezébe [40.o.vége] tartva, eredeti tervét szinte változtatás nélkül hajtotta végre. — *A lengyel legfelsőbb és felső vezetés* teljesen csődöt mondott, a hadsereg irányítás nélküli szervezetlen tömeggé vált.

dd) A német hadsereg kétségtelenül számbeli fölényben is volt a fel nem vonult lengyelekkel szemben, — óriási fölénye azonban nemcsak ebből, hanem *erkölcséből, szervezetéből, felszereléséből, és kiképzéséből* fakadt.

1. A német repülőök tönkretették a lengyel rep.-ket, — megbénították a lengyel vasutakat és a híradást, — elpusztították a lengyel légvédelmet és teljes mozgási szabadságot biztosítottak a saját hds. részére.

2. A német *moto-mechanizált alakulatok*, a német *gyalogság és tüzérség* várakozáson felüli teljesítményeket mutattak fel — karöltve a szolgálati ágakkal.

3. A német motorizáció hihetetlen gyorsaságra képesítette a hadsereget.

4. A német hadsereg erkölce (tisztikar önfeláldozása) messze felülemelkedett a lengyelekén.

A lengyel—német hadjáratot a két hadsereg mérkőzésén túl két különböző alaptulajdonságokkal rendelkező népfaj, két egymástól nagyon eltérő államszervezet mérkőzéseként is felfoghatjuk. Győzött a szociális alapokra, egyenlő teherviselésre és céltudatos egységes vezetésre felépített állami szervezet, győzött az alaposság a felületesség felett.

— — — — — [41.o.vége]

V. fejezet

ÁLTALÁNOS BENEJÖMÁSOK

A) Lengyelországban.

a) Posen-i tartomány alig viseli magán a háború nyomait. Általában pusztulást csak ott lehet látni, ahol erősebb harcok voltak. Kezdődik ez Kutnó-nál és szinte fokozatosan haladva K. felé Varsó-nál éri el a tetőfokát.

A földek zöme látszólag meg van művelve, a már visszatért, vagy el sem távozott lakosság szorgalmasan dolgozik. Sok helyütt a cséplés még csak ottjártunkkor folyt. A németek a földek megművelését minden tekintetben elősegítik. A zsákmányolt lovakat kiosztották a lakosság között, — a *hadifogoly legénységet* (tisztiket nem!) *teljes ruházattal hazaengedték*, otthon dolgozni kötelesek a mezőgazdaságban.

A lengyel lakosság mindenütt visszatérőben van lakóhelyére. Szánalmas látványt nyújtanak a zömükben gyalog — kisebb részben kocsin és kerékpáron vándorló, bugyrokot cipelő, megviselt emberek. A lakosság közül az járt jól, aki nem hagyta el otthonát. A hazafelé vándorló katonákat a hidaknál stb. megmotozzák, hogy nincs-e náluk fegyver.

b) A lengyel nép látszólag teljes lethargiába süllyedt. A mesterségesen óriására feltüntetett láz egyszerre kialudt, ennek reakciója óriási. Elesetségük oly nagy, hogy informátoraink szerint a legesekélyebb kérdésekben is a németekhez fordulnak támaszért és intézkedésért.

Volt vezetőikről a legrosszabb véleménnyel vannak. Azok szegyetlenjes magatartása sokaktól elvette a lengyel nép államalkotói képességébe vetett hitet.

Nagy volt a lengyel nép csalódása az angol és francia szövetségeseket illetően is. Azok közvetlen segítségében igen sokáig meggyőződésesen hittek.

c) A németek az elfoglalt területekre azonnal bevezették a katonai közigazgatást és ezzel kezdetét vette a német alapossággal végzett szervezési munka. Mindenütt hírdetmények, rendeletek, újságcikkek adnak utasításokat a lakosság magatartására. A poseni újság október hó 5-én már hozta az adófizetésre vonatkozó rendelkezéseket.

A nagyobb helyeken német irányítás mellett megjelennek a hírlapok. Lodz-ban, ahol a lakosság napjának igen nagy részét az utcán tölti, már láttunk német propaganda autót, hangszóróval híreket adott és beszédet tartott a lakosság részére.

A katonai közigazgatás természetesen kézbevette a feltalálható anyagkészleteket. De gondoskodik a lakosság élelmezéséről is. Jellemző erre Varsó esete, ahol naponta 300.000 élelmi adagot osztanak ki teljesen ingyen. Ezt a tömeges élelmezést a „Hilfzug Bayern” nevű szervezet végzi, amely békében a pártnapok élelmezését látta el. 142 óriási gépkocsiból áll, a legmodernebb gépekkel felszerelve, saját energiaforrással, állandó személyzettel. Sátortáborra egy kisebb város-hoz hasonló. Még a tábor körülvéve kerítést is magával szállítja. Varsó eleste előtt 3 nap alatt saját kerekein jött a nyugati hadszíntérről. Étkezését megkóstoltuk, kifogástalannak mondható. [42.o.vége]

Varsó életének újbóli megindításához elsősorban vízre és villanyra van szükség. Ezek rendelkezésére már német szakemberek végzik.

Október 6-án a lengyel vasutak annyira helyre voltak állítva, hogy a tehervonatok Varsóig közlekedtek. Az ország híradása egyelőre a katonai vonalakon (nehéz kábel) bonyolódik le.

A helyreállítási munkálatokat jórészt a német munkaszolgálatos fiatalok, katonai irányítással és a polgári lakosság bevonásával végzi. (nehéz munkára a zsidókat fogják be) A harcstéri szolgálatra még nem alkalmas fiatalokat így hasznosítják, — a hadseregtől nem kell elvenni az értékes elemeket. A békében ezek felszerelésére fordított összeg most igen jól kamatozik a hadsereg szempontjából is.

A németek a lengyel megszállott területeket alaposan megfognak szervezni, főként abból a célból, hogy azokat nyersanyag és munkaerő tekintetében a háború alatt a maguk javára értékesíthessék.

d) A német közigazgatás a bűnügyi rendőrség bevonásával a legpontosabban kivizsgálja a lengyeleket a német lakosság ellen elkövetett kegyetlenkedéseit. A Posenben tartott előadás alkalmával a bizottságoknak erre vonatkozólag a legborzalmasabb bizonyítékokat mutatták be. Aki azokat látta, annak el kell hinnie, hogy az erről szóló német hírek sem a borzalmak tekintetében, sem a számokat illetően nem voltak túlzottak.

Megemlítést érdemel még, hogy a bizottságok előtt a lengyel kegyetlenkedések szinte programszerű illusztrálásán kívül, még igen nagy súlyt helyeztek arra, hogy a bizottságokat meggyőzőek: Varsó elrombolására kényszerítve voltak. Ezt szinte az összes német tisztet akikkel beszélünk hangsúlyozták — érzésünk szerint ez főként az amerikai misszionáriusok szótól.

e) Lengyelországi tartózkodásunkkor a német hadsereg zöme elhagyta a megszállott területet, illetőleg elvonulást alott volt. Kilométer hosszú oszlopok mellett haladtunk el a Posen, Kutnoi úton (motorizált tüzérség). Az általunk látott csapatok igen jó benyomást tettek, nem látszik rajtuk, vagy csak alig a hadjárat nyoma.

Értesülésünk szerint a Lengyelországban visszamaradó német erők zömét a 8. hds. fogja képviselni. Lengyelország megszállott része felett Rundstedt⁷¹ vezérezredes parancsnok, a közigazgatást Frank⁷² birodalmi miniszter vezeti.

A visszamaradt német csapatok résztvesznek a helyreállítási munkálatokban, — főtevékenységük a szákmánygyűjtés. Folyik természetesen az utánképzés is. — Posenben ottjártunkkor már harcszerű lövészetet tartottak.

f) Megemlítésre érdemes még, hogy — különösen a nemes burkolatú — utak aránylag keveset

⁷¹ Rundstedt, Gerd von (1875—1953) német vezértábornagy. Mint a régi porosz katonahagyományokat őrző, a hitleri vezetés számára megbízhatatlan tábornoki kar tagját 1938-ban 15 társával együtt nyugdíjazták. A Lengyelország elleni hadjárat előtt azonban visszahívták a hadseregbe. A hadjárat idején a délről támadó német hadseregcsoport parancsnoka, a hadjárat befejezése és 1939. okt. 22. közt pedig a lengyelországi német katonai közigazgatás vezetője volt. A Franciaország elleni hadjárat irányítója, a győzelem után vezértábornaggyá léptették elő. A Szovjetunió megtámadásakor a déli hadseregcsoport parancsnoka. Mivel az oroszországi stratégia kérdésében szembe került Hitlerrel, 1941 végén leváltották. 1942. márc.—1945. márc. között a nyugati német erők főparancsnoka. Minthogy a szövetségeseik támadását nem tudta feltartóztatni, 1945 márciusában menesztették.

⁷² Frank, Hans (1900—1946) a Nemzetiszocialista Munkáspárt egyik vezetője. Lengyelország 1939-es megszállása után létrehozott Lengyel Főköormányzóóság német irányítója. Szorosan együttműködött a megszálló katonai erőkkel, az SS-szel és a Gestapóval. Felelős a németek által 1939—1944 közt Lengyelországban elkövetett bűnökért. A háború után mint háborús bűnös halálra ítélték és kivégezték.

szenvédtek a hadjárat alatt. Az út — a németek tapasztalata szerint is — sokkal kevésbé érzékeny, mint a vasút, illetőleg sokkal könnyebben helyreállítható.

B) Németország

Németország nappali arca a béke képét mutatja, csak az esti elsötétítés minden vonalon emlékeztet a háborúra.

A német polgári lakossággal szemben életbeléptetett korlátozások főként az élelmezés és a ruházatkodás terén elég súlyosak, — de nem olyanok, amelyek a mindennapi életet kellemetlenné és kibírhatatlanná tennék. Ezek a [43.o.vége] korlátozások nézetük szerint nem a közvetlen anyagihiányra, hanem az előrettekintő gazdálkodásra vezethetők vissza,

A német tisztiek a nyugati háborúról érdemileg nem beszélnek. Nem érintik az orosz kérdést sem. A nyugati ellenségeket illetően azt az érzést váltják ki az emberből, hogy az 1918-as vereség emléke még erős gátlásként befolyásolja önbizalmukat az ottani sikereket illetően. Nincs még mértékük arra, hogy új erejüket össze tudják hasonlítani a régi győztesekével. Az az érzésünk, hogy nyugaton egy harctéri siker nagyon megnövelné a háború győztes befejezésébe vetett bizalmukat, egy balsiker igen károsan elevenítené fel azt a hitet, amit nyugaton oly szívesen propagálnak, hogy az angol szívósságot és az angol gazdasági erőket legyőzni nem lehet.

Benyomásunk szerint a németek nem lelkesednek a háborúért, de a kötelességüket meg fogják tenni. A hadsereg erkölcsiekben természetesen ma is felette áll a hátsországnak. [44.o.vége]

VI. Fejezet.

JAVASLATOK.

A bizottság a német—lengyel hadjárat abszolút értékűnek felfogható tapasztalatai és tanulságai alapján megfontolásra érdemesnek látja az alant felsorolt javaslatokat.

A bizottság tudja, hogy javaslatai sok vonatkozásban nem mondanak újat. A kirívó fény és árnyoldalakkal bővelkedő közeli hadjárat azonban oly hangsúlyozottan az előtérbe emelt bizonyos dolgokat, hogy azokra rámutatni nem látszik feleslegesnek.

A) Általában

1. Európában ma oly küzdelmek korát éljük, amikor az államok részéről a *lét pusztá fenntartása is hatalmas erőfeszítéseket kíván meg a honvédelem terén*. Hatványozottan áll fenn az a követelmény Magyarország esetén, miután pozitív célkitűzéseink vannak⁷³.

2. *A hadsereget és a hátsországot egyformán kell felkészíteni a háborúra*. A kettő közötti aránytalanság feltétlenül balsikerhez vezet.

3. *A honvédségünk legfontosabb tényezője az erkölcsi erő*; ennek gerincét képezi a tényleges tisztii és altisztikar.

A tisztii- és altisztikar nevelő befolyása és példaadása tartja ébren az önfeláldozó hazaszeregetet és a kötelességteljesítést a hadseregben és *óvja meg a legénységet a belső bomlasztó aknamunka hatásától*. Utóbbira nálunk — tekintettel az új szovjetszomszédságra — a jövőben fokozottabb mértékben lesz szükség. De válságos helyzetekben is a legénység mindenkor vakon követi azon tisztjeinek a példáját, akikben megbízik és akik velük együttéreznek.

Ezért nálunk *legelsősorban a tényleges csapattisztiek létszámát kellene emelni és a tisztikar széles rétegeit közelebb kellene hozni a legénységhez*.

A megoldás mikéntjéhez a német haderő szolgáltatja a legjobb példát, ahol *nagyszámú kipróbált derék altisztet vettek át a tényleges tisztikarba*. Ezen altisztiekből lett tisztiek — különböző csapattisztii beosztásokban egészen az alosztály parancsnokig bezárólag — *kiválóan feleltek meg a felolt lengyel háborúban*.

A német haderő rendkívüli magas erkölcsi színvonala az aránylag igen magas tisztívesztésekben is kifejezésre jut. A tisztiek ilyen példaadóan bátor és hősies magatartása — mely mindenkor magával ragadja a legénységet — azonban csak *magas tisztilétszámok mellett követelhető*.

4. *A sikerek csírája* — jobban mint valaha — *a békeelőkészületekből fakad*. A repülőök legalábbis korlátozzák a hátsországot életét, (Magyarország kis földrajzi kiterjedése mellett ez fokozottan fennáll!) — nincs többé mód arra, hogy a hadsereg felszerelése a háború kezdetén nagyobb arányú kiegészítést nyerjen, vagy a hátsországot háborúra való átállítása a mozgósításkor vegye kezdetét.

73 Az elcsatolt területek, főleg Erdély akár fegyveres úton történő visszaszerzésére utal.

B) Országvédelemmel kapcsolatosan.

1. Indokoltnak látszik a súlyt a mozgósítás rejtett módjára helyezni és a területi kiegészítést a legszigorúbban betartani. [45.o.vége] Indoklás: a) a hadsereget minden a pol. feszültségnek megfelelő készültségi fokon kell tartani, anélkül, hogy ez provokatív jelleggel bírna; b) csak e révén lehet azzal számolni, hogy az ellenfelet felkészültségben meglephetjük; c) csak a területi kiegészítés szigorú betartásával lehet biztosítani a feltűnés nélküli, gyors és a közlekedéstől csaknem teljesen független mozgósítást.

2. A határvédelmet a veszélyeztetett irányokban — ha lehetséges — erősítéssel is kell fokozni. Indoklás: a) lerohanások ellen véd; b) biztosítja az ország tervszerű mozgósítását és felvonulását még akkor is ha a repülőik tevékenysége miatt e téren késedelem áll be; c) megvéd értékes területek elvesztésétől; d) támadás előkészítéséhez jó bázis; e) háborús készletek elől való raktározását engedi meg.

Ott ahol az országhatárok — mint a volt német—lengyel határ legnagyobb részén — nyíltak ott az erősítéseket hátra kell vonni. (mélységbe tagozni). Messze hátul fekvő fontos pontokat, átjárókat stb-t kell kettős hídfő szerűen megerősíteni, hogy akkor is tarthassák magukat, ha az ellenséges gyorsanmozgók őket meg is kerülnék és hátulról támadnák. Az ily módon messze hátravont erődök — melyeket jó harántutakkal kell összekötni — képesítsék a hátsó tartalékokat arra, hogy a határvédelmet lerohanó és messze az ország belseje felé előtörő ellenséges gyorsan mozgókat megállítsák, utánpótlásaikat elvágják és visszavonulásukat lehetetlenné tegyék. Az ilyen erődökben kellene a lőszer és üzemanyagtartalékokat is tárolni.

3. A légvédelmet (figy. és jel. szolg. aktív és passzív lgv.) minden vonatkozásban a lehető legjobban ki kell építeni. Indoklás: a) váratlan rep. tád. ellen csak így lehet az ország erőit megóvni, b) ezen a téren kell leginkább meglepetéssel számolni, c) ez teszi lehetővé a háterszág rendszeres életét a háború alatt.

4. A legmesszebbmenő kiegészítésről kellene gondoskodni a Duna és Tisza hidak, valamint a vasutak elrombolása esetére. Indoklás: a) megbénítják a mozgósítást és a felvonulást; b) lehetetlenné tehetik az ország életét és a hadsereg utánpótlását. (a bizottság a vasutal kapcsolatosan elsősorban a teherkocsiállomány növelésére gondol.)

5. Az állami hírhálózatnak legalább egy részét célszerű lenne minden irányban a föld alá helyezni és biztosítani kellene az állami élet minden ágazatában a rádió híradást. Indoklás a lengyel példa.

6. Célszerűnek látszik a polgári lakosság kiürítését elvileg elkerülni. Indoklás: a) a hadvezetőség és az állami vezetés részére óriási terhet jelent; b) vagyontát úgy tudja legjobban megvédeni; c) nem jelent gátat a hadsereg részére.

C) Földi hadsereggel kapcsolatosan

1. A pc-os és mot. erőket szaporítani kellene.⁷⁴ Indoklás: a) rendkívüli módon növelik a hds. eleven erejét; b) gyors. mozgó háborúban kitűnően beváltak; c) kevésbé gyors mozgásra képesített ellenféllel szemben óriási előnyt biztosítanak; d) áttörő erejük nélkülözhetetlen a korszerű védelemmel szemben. [46.o.vége]

2. A seregvonatok a lehetőségig motorizálni kellene. Indoklás: a) a hds. ellátása mozgó háborúban így nem fog féket képezni; b) a kocsiszlopokkal a lengyelek igen rossz tapasztalatokat szereztek; c) a lóanyag elvétele révén az ország mezőgazdaságának életét nem bénítanánk meg.

3. Tágabb értelemben vett harcéljárással kapcsolatosan:

a) A korszerű döntést kereső védelem tűzrendszerének gerincét a pc. elhárítás képezze. A főellenállási öv vázát ma a természetes és mesterséges akadályok mögé elhelyezett és a korszerű erődítéstechnika minden eszközével fedett pc. eljárító fegyverek alkossák, amelyek a harcokcsik ellen is védő akadályokat biztosan pástázzák. A védelmet oly mélységben kell megszervezni, hogy a harcokcsitámadással szemben az állásrendszeren belül fölénybe lehessen jutni.

b) Kiserődök elleni tád-nál a réslövészel való leküzdést előtérbe kell helyezni;

c) a harcokcsi tád-oknál a ködvédelemre a H.Sz.I.R.⁷⁵ 754. b. pont 5. bekezdésénél nagyobb súlyt kellene helyezni, ami együtt járna a ködcsítésre alkalmas felszerelés kiegészítésével.

4. A gyalogság harchoz nem föltétlenül szükséges szerelvényét — a németekhez hasonlóan — szállítani lenne célszerű. A némethez hasonló málhakocsik rendszeresítésével a gyalogság mozgása harcban és harcön kívül jelentősen megkönnyebbedne. Ennek fontosságát a lengyel hadjárat minden vonatkozásban beigazolta.

5. A fogatolt útegeknél a lőszerkocsiakat (mozdonyos járművek) kellene rendszeresíteni vagy pedig a fog. útegek lőszerlépesőjét tehergépkocsikból képezni.

6. Magasabb pk-ok részére — ök. eszközként — be kellene állítani a „Storch” típusú repülőgépeket.

⁷⁴ A bekezdés mellett Mészöly vk. alez. kézírásával: „Ezt nem bírjuk. Tehát a pc. elhárítást a maximumra fokozni.”

⁷⁵ Harcászati Szabályzat I. Rész.

D) *A légi erőkkel kapcsolatosan*

1. A zuhanóbombázás tökéletes beválása folytán, kis államoknak, mint Magyarországnak is, légierijében csak oly bombázógépeket kellene bevezetni, amely gépek a magasból történő bombavetés mellett zuhanóbombázásra is képesítve vannak. Ugyanis csak magasból bombázó gépeknek ott van létjogosultsága, ahol egyrészt a tömegben való alkalmazásnak megvan a lehetősége, s így a pontos találatokat a tömeghatás helyettesíti, — másrészt ahol a zuhanóbombázógépek különben is rendelkezésre állanak.

2. A német—lengyel hadjárat első rep. harcászati tapasztalat(a) az volt, hogy a lengyel légháritás (vadászok) teljesen csődöt mondott, mert az egyébként jónak ismert lengyel vadászgépek⁷⁶ nem tudták elérni a nagysebességű német bombázógépeket. Ebből következik, hogy a vadászgépek rendszeresítésénél csakis a legnagyobb sebességű gépek jöhetnek tekintetbe. A németek az ún. védelmi vadászcélokra is mindenütt a nagysebességű Me—109. típusú gépeket alkalmazták, — ennél fogva az ő tapasztalataik alapján elfogadhatjuk, hogy védelmi célokra is a nagysebességű vadászgépek a legalkalmasabbak.

3. A fel(d)-t illetőleg szükséges oly különleges felszerelésű kötelékek szervezése, amely kötelékeknek a gépei már békében, illetve a hadjárat megindulása előtti közvetlen időszakban, igen nagy magasságból különleges [47.o.vége] fényképező eszközökkel tudják végrehajtani a tekintetbe jövő elg. állam katonai céljainak fényképfelderítését.

4. A német—lengyel hadjárat bebizonyította, hogy a lengyel légierő első csődjét az a körülmény okozta, hogy a német légierő a már békében jól ismert és felderített békereptereken lepte meg a lengyel rep. egységeket. Ennél fogva igen nagy súlyt kell helyezni a kitérő és hadirepterek minél nagyobb számára, nehogy a lengyelekhez hasonló kellemetlen meglepetés érhesse bennünket is.

5. A légierőnél az eddig elképzelnél lényegesen nagyobb anyagelhasználódással kell számolni. Ezért az eddig megállapított és tervezett javadalmazásokat felül kellene vizsgálni, — és azokat erősen emelni kellene.

6. A zuhanóbombázó kiképzés módszereinek, valamint az ily kötelékek alkalmazási elvének megismerésére mielőbb szorgalmazni kellene rep. tiszteteknek Németország-ba történő kirendelését.

E) *Kiképzéssel kapcsolatosan.*

1. A német hds. szellemi és erkölcsi fölényét a nagyszámú és jól képzett tisztikar jelentette. Ebből kifolyólag súlyt kellene helyezni:

a) a tényleges tisztikar szaporítására,

b) a tartalékos tisztikar rendkívül alapos kiképzésére.

2. Tisztikarunk kiképzésénél és nevelésénél fontos lenne a „*S Z E R V E Z É S*”-nek német fogalmak szerint (ti) oktatása. Logikus gondolkozás mindenre kiterjedő előrelátás és gondoskodás — *felelősség mellett*, a mindennapi élet minden vonatkozásában is! Az ilyenirányú képességet és rátermettséget külön kellene értékelni a tiszték minősítésénél és beosztásánál.

3. A *gyalogság menetteljesítményeit* — a szerelvény csökkentésével egyidejűleg — gyakorlat révén növelni kellene.

4. Indokoltnak látszik az *összes fegyvernemek és szolgálati ágak bevonásával tartott gyakorlatokra a legnagyobb súlyt helyezni.*

5. *Műszaki csapatok* kiképzésének tengelyébe a műszaki zárást, robbantásokat és a hidak, átjárók helyreállítását kellene helyezni.

6. A gépjárművek vezetését és kezelését a legszélesebb körben kellene oktatni.

F) *Egyéb javaslatok.*

1. Ti. étkezdéket háború esetén meg kellene szüntetni.

2. A hadsereg erkölcsének fenntartása érdekében belső propagandára — az ismertetett német módszer szerint — előgondoskodásokat kéne tenni.

3. A tisztai vállsziát el kellene törölni, hogy csak a bőrvön egymagában maradjon meg szolgálati jelvényül. Indoklás: a vállszi nem hord semmit, de háborúban rögtön elárulja a tisztet. A németek ezért a mostani háború első napjaiban már eltörölték a csapatiszteknél a vállsziát.

⁷⁶ PLZ P.11. Az 1933 óta gyártott, merevítő dífcokkal alátámasztott felső szárnyas, merev futóműves, nyitott kabinú gép a harmincas évek vadászainak jellegzetes képviselője volt. 390 km/h-s maximális sebessége megegyezett a német bombázókéval az ellenséges vadászokétól pedig messze elmaradt.